II
24215
Bg

Platonov

KRITON IN APOLOGIJA.

Iz grščine poslovenil

Ivan Božič.

V CELOVCU 1862.

Natisnil Janez Leon.

II Rg 24.245

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA
LJUBLJANA

0300125447

Predgovor.

Ker s tem prevodom kaj novega podamo ljubim Slovencem, prosimo jih najpred, naj ga blagovoljno sprejmejo in sodijo, posebno ker ga ni bilo mogoče piliti „devet let.“ Da smo se ravno tega dela lotili in sicer z lastnim dopadenjem in veseljem, ne zdi se nam ravno potreba na dolgo opravičevati. Prvič je v šolah vpeljano, izvirno delo imenitnega grškega modrijana, božanstvenega Platona. Če sta pa original in tudi nemški prevod brez spodtikleja, mislimo, da tudi slovenski ne bode v škodo ali pohujšanje. Vrh tega je njegov obseg takošen, da se spodobi in je vreden, da se tudi slovenskemu narodu dalje ne zadržuje, ker stavi nam pred oči Sokrata, pravičnega in pobožnega moža in modrijana, ki je bil po krivici na smrt obsojen in za nekaj dni v ječo pahnjen, kjer se je med drugimi tudi s svojim prijatlom Kritonom pogovarjal in sicer o svetosti postav in dolžnosti pokorščine do njih. — Res je sicer, kar je uni dan nekdo naših učenih rojakov pisal, da bi bili za zdaj naj bolji in naj koristneji prevodi za Slovence tisti iz druzih slavjanskih narečij — ali vsi izobraženi narodi so malo po malu začenjali s prelaganjem klasičnih del, grških namreč in rimskih. Tu tedaj ni vprašanja, ali bo to Slovencem v kak prid; lahko se brez dvombe reče, da bo gotovo. Tudi je prepir zavoljo klasičnih jezikov in njih obstoja v šolah po dolzih

pravdah bil tako končan, da se smejo rabiti in da so sploh podlaga, kakor nekdaj tako tudi zdaj, dobremu mišljenju, izrazovanju, skladbi, poznanju lepega izvrstnega jezika in sploh starega svetá, navad in šeg, domačih ljudstvenih kakor državnih — z eno besedo: vsega življenja, djanja in nehanja, in ljudske telesne, posebno pa dušne moči. Stari so bili in bodo ali v izviru ali v prevodih vedno učitelji poznejim narodom. Gotovo niso bili popolnama, posebno kar vero zadeva, izgledi nam za nasledovanje. To nikakor ne. Mislimo tedaj in pričakujemo, da nam nihče ne bo slabih namenov podtikal ali tacih, ki jih nismo imeli in jih ne bomo imeli — kakor da bi hoteli n. pr. neverstvo s tem zbujevati in podpirati ter nagnjenje slovenskih nespridenih src do njega vnemati, kar bi bilo tudi nepostavno. S tacimi se ne moremo pogovarjati in se tudi ne bomo. Mi ne postanemo več Grki ali Rimljani, „ali veseliti se hočemo, kakor je neki učen mož rekel,“ — da so bili kdaj, in da kakor je vsak cvet človeškega mišljenja, tako je tudi ta svoj čas in kraj k naj lepšemu razvitku dobil.“. —

H koncu moramo tu še očitno svojima prijatloma, gg. Pajku in Pleteršniku, srčno zahvalo izreči, ker sta nas po svoji moči z besedo in djanjem v blagem, pa težavnem delu podpirala, da se je moglo kolikor mogoče pristojno dovršiti. —

V Beču na sv. Matija dan 1862.

I. B.

KRITON.

Pogovor

o dolžnostih do države in domovine, o svetosti postav in o dolžnosti pokorščine do njih.

Vvod k Kritonu.

Pričujoči pogovor nam predstavlja Sokrata in Kritona v ječi. Sokrates namreč je bil v smrt obsojen in sodba bi se bila morala koj storiti. Ali ravno ta čas se je tako imenovana sv. ladija, na kteri se je bil nekdaj Tesej v Kreto peljal Minotavra pokončat, v Delos odpeljala; zato se je morala odložiti do tje, da je prišla sopet nazaj. To pa je trpelo kacih 30 dni. Ves ta čas je prebil Sokrates v ječi, sprejemaje svoje prijatle in se ž njimi pogovarjaje. Tu se je tudi letá pogovor, 3 dni pred smrtjo, dogodil. V njem se razlagajo posebno positivne razmere do obstoječih državnih napráv, in da se nikakor ne smejo postave vničevati; potem Sokratova pravičnost do postav in nravna razmera vsacega državljana sploh pa njih svetost.

Deli se pa v dva dela. V prvem (I.—XI.) zavrača Sokrates mnenje, ki tehta pravico in krivico le po zunanjih posledicah ter skazuje, da ni nikakor dopuščena krivica ne do prijatlov, ne do sovražnikov in da se tudi ne sme povračevati hudo s hudim. Noče

se vdati Kritonu, da bi ubežal in se rešil, čeravno ga je z mnozimi razlogi skušal tega prepričati.

V drugem delu (XI. do konca) razlaga Sokrates dolžnosti posamesnih do države in domovine; na dalje uči, da gre najpred razsojevati nad pravico in krivico postavi božji, ki se v naši pameti ali vesti razodeva; pa tudi atenske postave niso zgoli delo človeške samopridnosti in volje, ampak so podoba tiste božje, v človeških srcih zapisane postave in pravice. Če misli kdo bolje drugot, v kaki drugi državi, svojemu uzoru živeti, naj pa zapusti domovino in naj gre v prognanstvo, kamorkoli hoče; če pa ne gre, ostane podložen postavam svoje domače države, kterim mora potem po vsaki ceni biti pokoren, da je pošten in pravičen državljan. Ljudje, ne postave, pravi slednjič, so mu krivico storili. — Sploh obsega ta pogovor, kakor je bilo že zgorej opomnjeno, razlago o svetosti postav in dolžnosti pokorščine do njih s tako globokim prepričanjem, da se ne more tako lahko z boljim namestiti.

Kriton.

Osebi: Sokrates in Kriton.

I.

Sokrates. Kaj si tako zgodaj prišel, Kriton? Ali mar ni več zgodaj?

Kriton. Je, je zgodaj.

Sokrates. Kako zgodaj prav za prav?

Kriton. Trd mrak je še.

Sokrates. Čudim se, da ti je odprl temničar.

Kriton. Sva si že prijatla, ker večkrat semkaj prihajam, in sem mu kako malo dobroto skazal.

Sokrates. Si li ravno kar prišel ali že z davna?

Kriton. Precej davno.

Sokrates. Kako pa, da me nisi precej zbudil, ampak si se tiho k meni usedel?

Kriton. Pri Zenu! Sokrates! tudi jaz bi ne hotel v tacem nemiru in v taci britkobi bedeti. Ali tebi se davno že čudim, ko te tako sladko spijočega

vidim; in nalašč te nisem zbujal, da kolikor mogoče še sladko počivaš. Že večkrat sem te blagroval tudi poprej zavoljo tvojega ravnanja in djanja v življenji, ali najbolj v tej nesreči, ki te zdaj pritiska, da jo tako lahko in voljno trpiš.

Sokrates. Pač bi bilo grdo, Kriton! da bi se mož mojih let repenčil, če mu je treba umreti.

Kriton. Tudi druge v tej starosti, o Sokrates, taka nesreča zadene; ali priletnost jim ne brani godernjati čez osodo, ki se jim pripeti.

Sokrates. Taka je res. Ali kaj si tako rano prišel?

Kriton. Naznanjat, o Sokrates, pridem reč, ne tebi, kakor se mi vidi, žalostno, ampak sebi in tvojim prijatlom vsem tako žalostno kot britko, ki jo jaz, kakor se mi zdi, naj teže prestojím.

Sokrates. Kaka je ta reč? Je-li ladija prišla od Dela, po ktere prihodu mi je treba umreti?

Kriton. Ni še ne prišla; da pa pride danes, sodim po tem, kar naznanjajo ti, ki so prišli od Sunija. Po teh naznanilih pride očitno še danes, in jutri bo tedaj, o Sokrates! treba življenje pustiti.

II.

Sokrates. Naj bo v božje ime, Kriton! Če je tako bogovom ljubo, naj bo tako. Pa mislim, da dans še ne pride.

Kriton. Po čem tako sodiš?

Sokrates. Povedati ti hočem. Ali mi ni umreti en dan potem, ko bo ladija prišla?

Kriton. Pravijo tako tisti, ki imajo oblast čez to.

Sokrates. Tedaj na današnji dan, menim, ne pride, ampak drugi dan potem. Sodim pa to po nekih sanjah, ki sem jih imel malo pred to noč, in zdi se mi, da me k sreči nisi zbudil.

Kriton. Kakšne pa so bile te sanje?

Sokrates. Zdelo se mi je, kakor bi bila stopila k meni lepa in zala žena, ki je imela belo oblačilo na sebi, pa me je klicala ter djala: o Sokrates!
„Kedar bo tretji dan, v Ftijo debelogrudato 'maš priti."

Kriton. Kako so te sanje čudne, o Sokrates!

Sokrates. Vendar resnične, kakor se mi zdi, Kriton!

III.

Kriton, Le preveč resnične, kakor se vidi. Ali, čudni Sokrates! saj zdaj me še slušaj in daj se rešiti; zakaj ako ti umerješ, ne zadene mene ena nesreča, ampak razun tega, da bom tacega prijatla zgubil, kakoršnega nikdar več ne najdem, mislilo jih bo še veliko, ki mene in tebe dobro ne poznajo, da sem te pozabil, akoravno bi mi bilo mogoče te rešiti, če bi bil hotel kaj denarjev potrositi. Ktero ime pa je grše od tega, da o kom mislijo, da denar bolj ljubi, kakor prijatle? Zakaj večina jih ne bo verjela, da sam nisi hotel odtod bežati, dasiravno smo si prizadevali.

Sokrates. Ali kaj nam je, ljubi moj Kriton! tako zelo mar, kaj množica misli? Najpametniši, ki bolj zaslužijo, da se čislajo, ti bodo gotovo mislili, da se je tako zgodilo, kakor se je koli zgoditi moglo.

Kriton. Pa saj vidiš, o Sokrates! da je treba to, kar množica misli, v čislih imeti, ker ravno sedajne zgodbe kažejo, da množica ne naj manjšega, ampak skoraj naj veče zelo nakloniti more, če je kdo pri njej obrekovan.

Sokrates. O da bi mogla, Kriton! množica naj veče zelo storiti, da bi tudi spet v stanu bila, naj veče dobro storiti in lepo bi bilo! Zdaj ne enega ne druzega ne more; ni jej namreč mogoče ne pametnega ne nespametnega storiti; ona le dela, kar ji ravno pride.

IV.

Kriton. To naj bo tako. Tole pa mi povej, o Sokrates! Saj menda nisi v skerbéh zastran mene in svojih druzih prijatlov, da bi nam sikofanti*), če odtod odideš, sitnosti delali, češ, da smo te skrivaj odpeljali in bi potem prisiljeni bili, ali vse svoje premoženje zgubiti, ali pa veliko denarja, ali pa še zraven kaj druzega trpeti. Če se namreč kaj tacega bojiš, izbij si to le iz glave. Saj se za nas spodobi, da, če smo te rešili, tej nevarnosti nasproti gremo, in če bi treba bilo, še večej. Pa slušaj me, in ne delaj drugače. —

*) Skrivni tožniki.

Sokrates. Te in veliko druzih reči me je skrb, Kriton!

Kriton. Tega tedaj se ne boj, ker to še veliko denarjev ni, za ktere te nekteri rešiti in odtod speljati hočejo. Potem pa, kaj ne vidiš, kako dober kup so sikofanti in da nikakor ni treba zanje mnogo denarja. Za té pa mislim bo zadosti mojega denarja. Pa če tudi že misliš v skrbi záme, da bi ne smel svojih denarjev potroševati, pripravljeni so pa tile prijatli plačati, da, eden je v ravno ta namen zadosti denarja prinesel, Simijas namreč Tebanski. Pripravljen je tudi Kebes in veliko veliko druzih; toraj zavolj tega ne bodi v strahu in ne obupuj nad svojo rešitvijo, pa tudi naj ti ne postane neprijetno, kar si pred sodbo rekel, da bi po izselitbi odtod ne vedil kam se djati. Zakaj po mnogo druzih krajih, kamorkoli prideš, imeli te bodo radi; če bi pa hotel v Tesalijo iti, imam tamkaj mnogo prijatlov, ki te bodo zelo čislali in spošteno varovali, da ti noben Tesalec kaj žalega ne prizadene.

V.

Potem pa, o Sokrates! se mi še pravično ne zdi, kar počenjaš, če bi sam sebe izdal, ko se vendar rešiti moreš; in kaj taccga si prizadevaš, da bi se ti zgodilo, za kar bi se tudi tvoji sovražniki prizadevali in so tudi prizadevali si, hoté te pogubiti. Zraven tega pa se mi še zdi, da si izdajavec svojih sinov, ktere bi mogel izrediti in izučiti, zdaj pa zapustivši jih odtod greš

in boš kriv, da se jim bo godilo, kakor ravno pride. Naj brže pa se jim bo godilo, kakor se navadno godi sirotam v sirotinskem stanu. Ti bi namreč ali ne bil smel otrok imeti, ali pa bi moral za njih izrejo in izobraženje zvesto se truditi. Zdaj pa mislim, da si si izvolil to, kar je naj bolj lahkomiselno, in vendar bi si bil mogel to izvoliti, kar bi pošten mož si izvolil, ki trdiš, da si se skozi celo življenje za krepost potegoval. Zakaj sramujem se zavolj sebe in prijatlov tvojih, da bi se ne reklo, da se je vsa ta reč, ki tebe zadeva, po kaki naši bojazljivosti pripetila, in o početku tožbe, kako si se vdal v njo, ko bi bil lahko se ne vdal, in o tožbi sami, kako da se je zgodila, in na zadnje še kot zasmehovanje celega djanja, da se bo zdelo, da smo mi iz malosrčnosti in boječnosti pobegnili, ker te nismo ne mi oteli, ne ti sam sebe, akoravno je bilo moč in prilika, ko bi bili le količkaj veljali. Pazi toraj, Sokrates, da to, razun tega da je zelo, še tudi sramota ne bo za tebe in za nas. Temveč premisli si, pa prav za prav za premišljevanje že ni več časa, ampak gotov imeti sklep. En sam pa je sklep, zakaj prihodnjo noč mora že vse to storjeno biti. Če bomo pa kaj delj čakali, ne bo več moči in prilike. Pa na vsak način, Sokrates! slušaj me in ne delaj drugače.

VI.

Sokrates. Tvoja skrbnost, ljubi Kriton! je veliko vredna, ko bi se le nekako s pravico vjemala; če pa

to ni, je tim teža, čim veča je. Treba nam je preudarjati, ali se sme to storiti ali ne, ker ne samo zdaj sem takšen, ampak zmiraj, da se ničemur, kar je v meni, ne vdam, kakor razlogu, ki se mi pri premišljevanji za naj boljšega pokaže. Razlogov pa, ki sem jih pred omenjal, zdaj ne morem zavreči, ko me je letá osoda doletela, marveč se mi ti razlogi skoraj ravno takšni zdé, in cenim in obrajtam jih še ravno tako, kakor poprej. Če tedaj za zdaj boljših nemamo omeniti, onda vedi, da se ti ne vdam, tudi ne, če me oblast množice utegne bolj še kakor dozdaj strašiti, kakor otroke, z ječo, smrtjo in zgubo premoženja. Kako bi mogli to naj pametniše preudarjati? Če sprva za tisti razlog poprimemo, kterega ti omenjaš zastran mnenj druzih, ali je bilo vselej dobro rečeno ali ne, da se mora gledati na nektera mnenja, na nektera pa ne; ali je pred tem, ko bi imel umreti, bilo prav rečeno, zdaj pa se je pokazalo, da je bilo le rečeno tje v en dan, da je bilo kaj govoriti, v resnici pa nič druzega ni bilo kakor norčarija in kvante? Želim pa, Kriton! s tabo skupej preudariti, če se mi bo ta razlog bolj drugačnega pokazal, ker se z meno tako godi, ali pa ravno tistega, in ali ga bomo pustili ali pa se mu vdali. Govorili pa so, kakor se mi zdi, tisti, ki so kaj povedati menili, zmiraj tako, kakor sem ravno zdaj rekel, da se morajo nektera mnenja, ki jih imajo ljudje, visoko ceniti, nektera pa ne. Ali se tebi pri bogovih, o Kriton! ne zdi to lepo rečeno? ker ti gotovo ne boš, kolikor človek sme soditi, moral že jutri umreti; in

ne bo ti letá nesreča škodovala. Premisli tedaj: Ako se ti ne zdi primerno rečeno, da se ne smejo vsa človeška mnenja obrajtovati, ampak le nektera, nektera pa ne, pa tudi ne od vseh ljudi, ampak le od nekterih, od nekterih pa ne? Kaj meniš, ali ni to dobro rečeno?

Kriton. Dobro.

Sokrates. Dobra mnenja se morajo tedaj obrajtovati, slaba pa ne?

Kriton. Da.

Sokrates. Ali niso dobra mnenja od pametnih ljudi, slaba pa od nespametnih?

Kriton. Kako da ne?

VII.

Sokrates. No, kako pa se je o takošnem-le reklo? Človek, ki se s telesnimi vajami peča in je to njegovo opravilo, ali ta na vsacega človeka hvalo ali grajo in mnenje porajtava, ali na tistega samo, ki je zdravnik ali predstojnik vajam?

Kriton. Na njegovo (hvalo) samo.

Sokrates. Bati se mora tedaj graje in z veseljem sprejeti hvalo le od tistega samega, ne pa od množice?

Kriton. Se ve da.

Sokrates. Tako tedaj se mora vesti in vaditi, jesti in piti, kakor samo tisti eden zapoveduje, tisti namreč, ki zna in se zastopi na reč, bolj kakor vsi drugi skupej.

Kriton. Tako je.

Sokrates. Dobro. Če pa tega enega ne posluša ter njegovo mnenje in hvalo zaničuje, pa hvalo množice ceni in teh, ki nič ne razumejo, ali ne bo nič hudega trpel?

Kriton. Kako da ne bi?

Sokrates. Kakovo pa je to hudo, kam in na kaj tistega meri, ki ne posluša?

Kriton. Očitno da na njegov život; tega pokončava.

Sokrates. Prav imaš. Kaj ni tudi taka v druzih rečéh, o Kriton! da vseh ne omeniva, in taka tudi v pravičnih in krivičnih, grdih in lepih, dobrih in slabih, v kterih se zdaj pomenkujeva: moramo li mnenje množice posnemati ali bežati, ali pa mnenje enega, če je kdo razumen, kterega se je treba sramovati in bati bolj kakor vseh druzih skupej? In če tega ne slušamo, pokvarimo in popačimo si truplo, ktero bi po pravici bolje postajalo, po krivici pa se je pokončalo. Ali ni to nič?

Kriton. Menim, da je, o Sokrates!

Sokrates. Daj! ako pa to, kar po zdravilnem bolje postaja, po bolnem se pa pokvarja, pokončamo, ne poslušaje razumnih ljudi mnenja, nam je li še živeti, kedar je pokončano.? To pa je menda truplo? ali ni?

Kriton. Je.

Sokrates. Je li tedaj vredno živeti s slabim in pokvarjenim truplom?

Kriton. Nikakor.

Sokrates. Ali nam je z unim živeti, če je pokvarjeno, kteremu krivica škodi, pravica pa hasni? Ali se nam menj vredno zdi uno kakor truplo, bodi si kar koli našega, okoli česar je krivica in pravica?

Kriton. Nikakor.

Sokrates. Ampak častneje?

Kriton. Mnogo častneje.

Sokrates. Ni nam tedaj, predragi! treba za to skrbeti, kaj bo množica o nas govorila, temveč kar ta, ki pozna pravico in krivico — ta edini in gola resnica. Tedaj že sprva prav ne poznamljaš, ki praviš, da nam je treba paziti na mnenje množice o pravičnem, lepem in dobrem in nasprotnem. Ali čuj, utegne kdo reči, množica nas more umoriti.

Kriton. To se ve da tudi, utegne res kdo reči, o Sokrates!

Sokrates. Prav govoriš. Toda, čudni! res je. To, kar sva zdaj govorila, zdi se mi poprejšnjemu podobno. In premisli si, ali nama še ostane ali ne, da ne življenje se ima naj više ceniti, ampak pravo življenje.

Kriton. Kaj pa da ostane.

Sokrates. In da je pravo, dobro in pravično — tisto, ostane ali ne ostane?

Kriton. Ostane.

IX.

Sokrates. Po tem, o čemur sva se dogovorila, treba preudariti, ali je pravično, da poskušam odtod proti volji Atencev uiti ali ni pravično? In če se pokaže pravično, poskusimo; če ne, pa pustiti hočemo. Da le to preudarjanje o stroških, o imenu in izreji otrok ne bode v resnici, o Kriton! misel teh, ki lahkomiselno morijo in bi, ko bi le mogli, radi brez vse pameti oživili, jaz menim množica teh ljudi. Nam pa, ker pamet zahteva, nič druzega premišljevati ni, kakor kar smo ravno rekli: ali bomo pravično storili, če damo tistim, ki me bodo odtod odpeljali, denar in hvalo, odpeljavci tako kakor odpeljani? ali pa da prav za prav krivico storimo, ako to vse storimo? In ako se pokaže, da to po krivici storimo, ne sme se nikakor preudarjati, ali je treba tu ostati, v miru biti in umreti, ali pa kaj druzega trpeti, da se krivica stori.

Kriton. Zdi se mi, da prav govoriš, o Sokrates! Glej pa, kaj delamo.

Sokrates. Premisliva skupej, predragi! in če imaš kaj mojim besedam nasproti povedati, povej, in jaz te bom slušal; če pa ne, nehaj mi koj, o dragi! tolikrat ravno tisto ponavljati, da moram proti volji Atencev odtod iti. Zakaj meni je mnogo na tem ležeče, da s tvojim prepričanjem storim, ne zoper tvojo voljo. Glej pa na začetek preiskáve, če ti je

prav rečeno, in skusi na vprašanja odgovarjati, kakor najbolje veš in znaš.

Kriton. Poskusim.

X.

Sokrates. Ali pravimo, da se po nobenem načinu ne sme krivica delati? ali po nekem se sme, po nekem ne? ali ni krivica nikako kaj dobrega in lepega, kakor smo tudi pred večkrat o tem enih misli bili, kar je bilo tudi ravno kar rečeno? ali so vsa poprejšnja priznavanja v teh malo dneh po vodi splavale, in davno, o Kriton! nismo mi tako priletni možje zapazili, kedar smo se resno pogovarjali, da se v ničemur od otrók ne razlikujemo. Ali je gotovo tako, kakor je bilo takrat od naji rečeno, naj verjame množica ali ne, in naj nam je treba še kaj hujega trpeti, kakor je to, ali pa ložejega. Vendar je krivica temu, ki jo dela, tako škodljiva, tako nesramna po vsaki ceni? ali priznamo to ali ne?

Kriton. Priznamo.

Sokrates. Nikakor se tedaj ne sme krivica delati?

Kriton. Se ve da ne.

Sokrates. Pa tudi tisti, kteremu se je krivica storila, ne sme s krivico povračevati, kakor množica misli, ako se nikakor ne sme krivica delati.

Kriton. Očitno.

Sokrates. Kako tedaj? se li sme hudo delati o Kriton! ali ne?

Kriton. Nikakor se ne sme, o Sokrates.

Sokrates. Kaj pa hudo s hudim povračati, kakor pravi množica, je prav ali ne?

Kriton. Nikakor ne.

Sokrates. Ker hudo storiti ljudem se nič ne razločuje od krivičnega djanja.

Kriton. Resnico govoriš.

Sokrates. Tedaj se ne sme nobenemu človeku krivica s krivico povračevati, ne hudo delati, tudi ne ako bi od njih kaj si bodi trpel. Pa glej, o Kriton! da če to priznaš, zoper svoje mnenje ne priznaš. Kajti dobro vem, da se to malo ljudém zdi in zdelo bode. Tem, ki tako mislijo, in kteri ne, ni občnega posvetovanja; ampak ti morajo eden druzega zaničevati, ko vidi eden sklepe druzega. Preudari tedaj tudi ti prav dobro, ali si z menó enih misli in se tudi tebi tako zdi in če smeva začeti pri tem se posvetovati, da ni nikdar prav, krivico delati, ne krivico povračati, če kdo kaj hudega trpi, si s tem pomoči, da se s hudim vrača? ali pa odstopiš in se o začetku ne ujemlješ z menó? Jaz sem bil pred teh misli in sem še zdaj; ti pa če kak drugače misliš, reci in poduči me. Če pa ostaneš pri poprejšnjem, poslušaj, kar je za tem.

Kriton. Kaj pa da ostanem in sem tvojih misli, ali govôri.

Sokrates. Povem tedaj, kar je za tem, ali marveč vprašam: je li treba, če je kdo komu priznal, da je pravica, to storiti ali slepariti?

Kriton. Treba storiti.

XI.

Sokrates. Iz tega tedaj premisli. Če gremo odtod, pa brez dovoljenja države, — ali kterim hudó storimo in sicer takim, kterim bi se naj menj storiti smelo, ali ne? in če tudi pri tem ostanemo, kar smo za pravično priznali, ali pa ne?

Kriton. Ne morem ti, o Sokrates! tega odgovoriti, ker ne umem.

Sokrates. Ali premisli tako. Če bi odtod hoteli ali ubežati ali kakor se to imenuje in bi potem postave prišle in občinstvo in bi se nam zoperstavivši rekle: Povej nam, o Sokrates! kaj misliš storiti? kaj druzega nek misliš s tem početjem, ki ga nameravaš (storiti), kakor nas postave pogubiti in zraven še po svoji moči celo državo? Ali mar misliš, da more država še biti in se ne pogubiti, v kteri storjene sodbe nič ne zamorejo, ampak jih sleherni ob veljavo deva in kazí? Kaj čemo, o Kriton! na to reči in na kaj druzega tacega? Veliko namreč bi sosebno govornik mogel reči za prelomljeno postavo, ki zapoveduje, da imajo izrečene sodbe veljati. Ali jim porečemo, da nam je država krivico storila, in da nam ni prav sodila? To ali kaj druzega čemo reči?

Kriton. To pri Zenu, o Sokrates!

XII.

Kako pa, postave bi reči utegnile: O Sokrates! smo se li tudi o tem zedinili mi in ti, da ostanemo pri sodbah, ktere država izreče? Če bi se tedaj nad njihovim govorom čudila, morebiti bi rekle: Ne čudi se, o Sokrates! nad tem, kar smo rekle; ampak odgovori, ker si navajen vprašanj in odgovorov se posluževati. Daj! kaj pa imaš zoper nas in zoper državo, da si prizadevaš nas vničiti? Ali te nismo prvič me rodile in ni po nas tvoj oče mater dobil in te rodil? Povej tedaj tem izmed nas, mislimo postavam o ženitbi, v čem jih grajaš, da niso dobre? Ne grajam jih, bi jaz rekel. Pa tiste, ki zapovedujejo o izreji in podučevanji otrók, v kterem si tudi ti bil podučen? Niso li prav zato dane postave zapovedovale, ukazovaje tvojemu očetu, da te mora v godbi in telovanji (telesnih vajah) učiti? Dobro bi jaz rekel. Naj bo. Potem ko si bil rojen, odrejen in izučen, ali moreš reči sprva, da nisi bil naš rojenec in služabnik, ti in predniki tvoji? In če je to tako, ali mar misliš, da imaš enako pravico kot me, in kar bi me utegnile zoper tebe storiti, da je tudi tebi dopuščeno storiti? Ali te niso proti tvojemu očetu tiste dolžnosti vezale kakor proti gospodarju, ko bi ga bil imel, v rečéh, ki zadevajo povračanje tega, kar bi od njih bil trpel, to je, ne zopergovarjati pokreganemu, ne biti bitemu, ne druzih tacih reči storiti? Proti domovini pa in postavam misliš da ti je vse to dovoljeno, postavimo, da če bi si to prizadevale te

umoriti, ker bi to za pravično spoznale, bi tudi ti za pogubo našo in domovine, kolikor bi ti bilo mogoče, delal in potem rekel, da to po pravici delaš ti, kteremu je v resnici za čednost (krepost) mar? Ali si tako moder, da ne veš, da se domovina veliko bolj častiti mora, kakor mati ali oče in vsi drugi predniki, in da je veličastniša, sveteja in v večí ceni pri bogovih in pametnih ljudéh, in da se mora, kedar je nejevoljna, bolj poslušati in bolj ljubiti, kakor oče, in da jo je treba prepričati ali pa storiti, kar ona zapoveduje, in trpéti, kedar kaj trpeti velí, tiho biti, kedar zapove tepenemu biti ali prositi, ali kedar te v bitvo žene, kjer bi lahko ranjen ali ubit bil — je li to treba storiti? in je tako pravič o in da se ne sme umakniti, ne zbežati in ne vrste zapustiti, ampak da je v vojski, v sodniji in povsot treba storiti to, kar zapovedujete domovina in država, ali pa jo prepričati, kakor meni prav biti, in da siliti ni nikakor dopuščeno, ne matere, ne očeta, veliko menj pa še le domovino? Kaj čemo na to reči, o Kriton? Da postave prav govoré, ali ne?

Kriton. Jaz mislim, da.

XIII.

Sokrates. Preudari si tedaj, o Sokrates! utegnile bi reči postave, ako me to prav govorimo, da nepravično zoper nas ne namerjaš. Me smo te porodile, izredile, podučile in vdeležile vsega lepega, kar nam je bilo mogoče tebi in vsakemu drugemu državljanu storiti,

vendar pravimo očitno, da je vsakteremu Atencu dovoljeno, potem ko je zadobil državljanstvo in je vidil državne posle in nas postave, in mu potem nismo po volji, da naj svoje reči vzame pa gre, kamor se mu ljubi. In tudi nobena naših postav ne krati in ne prepoveduje, se v kako naselbino preseliti, če kteremu nismo mé in država po volji, ali pa kam drugam se naseliti, kamor kdo hoče z vsem, kar imá svojega. Kdor pa izmed vas ostane, ko vidi, kako pravde rešujemo in druge državne zadeve opravljamo, o tem koj rečemo, da nam je v djanji obljubil storiti vse to, kar koli bi ukazale. Kdor pa ne sluša, pravimo, da se trikrat pregreši, ker nas kot roditeljev svojih, ker nas kot rednikov svojih ne sluša, in ker čeravno je obljubil, nas slušati, vendar ne sluša in nas tudi ne prepričuje, če kaj prav ne delamo, ko mu na voljo puščamo in ne zapovedujemo trdo, storiti kar velevamo, ampak mu pripuščamo eno ali drugo, ali prepričati ali storiti, on pa nobeno teh dveh ne stori.

XIV.

Tacih krivic pa trdimo, se boš tudi ti, Sokrates! vdeležil, če storiš, kar nameravaš, in sicer ne naj menj izmed Atencev, temveč izmed vseh naj bolj. Če bi pa jaz zdaj rekel: Zakaj menda neki? po pravici bi me prijele, rekoč, da sem med vsemi Atenci jaz to naj bolj obljubil; rekle bi namreč: o Sokrates! imamo veliko dokazov za to, do smo ti me bile po volji in država.

Gotovo namreč bi ne bil izmed vseh Atencev ti prav posebno rad domá, če bi ti ne bilo vse posebno po volji; in tudi nisi nikdar iz mesta na praznovanje šel, razun enkrat na Istmos, pa tudi nikamor drugam ne, razun če si kdaj na vojsko hotel iti; tudi nisi nikdar iz dežele vunkaj popotoval, kakor drugi; tudi te ni bila nikdar želja drugih mest in druzih postav poznati, ampak me smo ti bile zadosti pa država naša. Tako zelo si nam prednost dajal ter obetal, po nas živeti, zraven tega si v nji še otroke imel kakor z dopadenjem nad državo. Da še celo pri pravdi (sodbi) bi bil lahko predlog storil za kazen pregnanstva, ako bi bil hotel, in kar zdaj zoper voljo države namerjaš storiti, bil bi takrat z njenim dovoljenjem (lahko) storil. Ti si se pa takrat pačil, kakor da bi se ne jezil, če bi tudi treba bilo umreti; pa si si izvolil, kakor si rekel, raji smrt kakor pregnanstvo. Zdaj pa se ne sramuješ ne unih besed, in tudi za nas postave se ne brigaš, ko si prizadevaš, nas vničiti, in ravnaš, kakor bi le najslabši hlapec ravnal, ko namerjaš ubežati ukljub vsem pogodbam in obljubam, po kterih si živeti obljubil. Najpred nam toraj to odgovôri, ali resnico govorimo, če pravimo, da si obljubil po nas živeti v djanji ne z besedo, ali pa ni res? Kaj bi na to odgovorila, Kriton? Kaj druzega, da je res?

Kriton. Morala bi, o Sokrates.

Sokrates. Ali ni tedaj tako, bi rekle, da pogodbe in obljube nam storjene prelamljaš, ker vendar nisi po sili obljubil, tudi ne prekanjen, tudi ne primoran

v kratkem času se premisliti, ampak 70 let dolgo, v kterem času bi bil lahko, ako bi ti ne bile po volji, in bi ne bil pogodb za pravične spoznal, odtod odšel; ali nisi ne Lakedemonu*) prednosti dal, ne Kreti**), od kterih si pri vsaki priložnosti pravil, da imajo dobre postave, tudi ne kaki drugi helenski ali barbarski državi, ampak menj si bil z doma, kakor kruljevi, slepi in druge pokveke. Tako posebno je pred vsemi drugimi Atenci, kakor je jasno, tebi ta država po volji bila, in me, postave namreč. Zakaj komu bi država brez postav po volji biti mogla? Zdaj pak ne ostaneš mož beseda? Če boš nas poslušal, o Sokrates! pa ne boš zasmehovan mesto zapustivši.

XV.

Zakaj le pomisli, kakšno dobroto boš sebi in prijatlom svojim naklonil, če to prelomljenje storiš, in se kaj pregrešiš; zakaj da bodo tudi prijatli tvoji sami v nevarnosti, v pregnanstvo se podati in državo zapustiti ter premoženje zgubiti, to je pač očividno. Ti pa prvič, če greš v ktero bližnjih držáv ali v Tebe ali Megaro — saj imate obé dobre postave — prideš kakor sovražnik njihove državne naprave, o Sokrates! in kolikor koli jih skrb imá za svojo državo, gledali

---

*) Lakedemon (ali Šparta) grška država na polotoku Peloponezu z aristokratično vlado.

**) Kreta, otok v grškem morji, tudi s tako gosposko vlado.

te bodo srpó in te imeli za vničevavca postav, in tako boš mnenje potrdil, da bodo mislili, da so po pravici sodili. Zakaj kdor je vničevavec postav, mora se tudi kar zelo zdeti, da je zapeljivec mladih in nespametnih ljudi. In če to storiš, ali se ti bode še vredno zdelo živeti?

Ali pa se boš tem približeval in tako nesramen, da se boš ž njimi pogovarjal — kakšne pogovore? Menda take, kakor tukaj, da so namreč čednost, pravica, red in postave ljudém čez vse, in mar ne misliš, da bo Sokratovo početje grdo se pokazalo? Misliti vsaj se mora. Pa te kraje boš zapustil ter prišel v Tesalijo k Kritonovim prijatlom? Tam je namreč največa nerednost in nepostavnost in morebiti bi te z veseljem poslušali, kako smešno si iz ječe ušel, v neke cápe (cunje) zavit ali z rašem odet, ali s kako drugo tako rečjo, kakor se navadno begunci oblačijo, premenivši si tudi svoj obraz. Da si se pa kakor starec, ki ima še malo dni živeti, predrznil, s tolikim poželenjem še živeti, prelomivši največe zapovedi, ali tega ne bo nikdo zinil? Morebiti da ne, če nikogar ne razžališ; če ga pa, slišal boš veliko za-se sramotnega. Živel boš vsem ljudém se prilizováje in jim služé. Kaj druzega boš v Tesaliji delal, kakor dobro jedel in pil, kakor da bi bil v Tesalijo v gostje prišel? Besede pa o pravici in druzih čednostih kje nam bodo? Vendar pa zavoljo svojih otrok želiš še živeti, da bi jih izredil in izučil? kako? V Tesalijo jih boš peljal, tam redil in učil? ter v tujce izredil, da tudi to od tebe prejmejo? ali

pa morebiti tega ne, mar meniš, da bodo tukaj, dokler živiš, bolje izrejeni in podučevani, če tudi sam nisi pri njih? ker tvoji prijatli bodo zanje skrbeli; če pa k Hadu*) greš, pa ne bodo nikakor skrbeli? Če saj kaj veljajo tisti, ki se ti prijatle imenujejo, mora se to pričakovati.

XVI.

Tedaj, o Sokrates! slušaj nas tvoje rednice in ne čislaj ne otrok ne življenja in tudi ne kaj druzega bolj kakor pravico, da, kedar k Hadu prideš, se boš mogel z vsem tem pri ondašnjih sodnicih opravičiti. Zakaj ne vidi se tebi, da je bolje záte, če to storiš, ali pravičniše ali sveteje, pa tudi nobenemu drugemu tvojih ljudi ne tukaj in tudi tam ne bo bolje, kedar boš tje prišel. Temveč zdaj greš, če pojdeš odtod, okrivičen (po nedolžnem obsojen) ne sicer od nas postáv, ampak od ljudi. Če pa uideš, tako sramotno povračáje krivico s krivico in hudo s hudim, prelomivši svoje obljube in pogodbe z nami in hudo storivši tem, kterim bi imel saj naj menj storiti, namreč sebi, prijatlom svojim, domovini in nam — bomo se me nad tebó jezile, pa tudi naše sestre tamkaj, postave v Hadu, te ne bodo dobro sprejele, ker vedó, da si tudi nas kolikor mogoče vničiti si prizadeval. Ali naj te ne pregovori Kriton bolj to storiti, kar pravi, kakor me?

---

*) Had „Αιδης“ kraj, kamor so mislili stari, da se duše po smrti preselujejo.

XVII.

To, ljubi Kriton! vedi dobro! Mislim, da čujem, tistim enako, ki veselja pijani menijo, da piščali slišijo; in v meni doni glas teh besedi ter dela, da druzih ne morem poslušati. Vedi toraj, če boš kaj proti temu govoril, za kar sem zdaj odločen, da boš zastonj govoril. Vendar pa, če še kaj meniš koristiti, govóri.

Kriton. Nič več ne vem, o Sokrates! povedati.

Sokrates. Jenjaj tedaj, Kriton! ter ravnajmo tako, ker nas bog tako vodi.

APOLOGIJA.

Govor,

s kterim se je Sokrates opravičeval.

APOLOGIA.

Clovek.

Kterým se je Sokratés ospravedlnoval.

Kako se je Sokrates opravičeval.

I.

Kaj so pri vas, Atenčani! moji tožniki opravili, tega ne vem; jaz vsaj sem po njih sam náse skorej pozabil: tako verjetno so govorili. In vendar niso tako rekoč nič povedali. Naj bolj pa sem se od njih eni reči čudil, med mnogimi, ki so jih nalagáli, tej namreč, ko se rekli, da se vam je treba varovati mene, da vas ne goljufam, kot dober govornik. Da se namreč niso sramovali, ker bodo precej od mene djansko prepričani, kedar se bode pokazalo, da nikakor nisem dober govornik, to se mi je od njih najnesramniše zdelo, razun če le-tí tega za dobrega govornika imajo, ki resnico govorí. Zakaj če to trdijo, spoznal bi se jaz za govornika, pa ne njihove vrste. Toti so tedaj, kakor pravim, malo ali nič resničnega povedali. Vi pa bote od mene vso resnico slišali; pa pri Zenu! Atenčani! ne z izrekami in izrazi nališpanih govorov, kakor so teh ljudi, tudi ne dobro vredjenih, ampak

slišali bote nepreudarjeno govoriti s kterimi si bodi besedami. Zakaj svest sem si, da je pravično, kar pravim, in nihče izmed vas naj drugače ne pričakuje. Saj se vendar ne bi spodobilo, Atenčani! da bi si v tej starosti kakor mladeneč govore zmišljeval ter pred vas stopil. Vendar pa vas, Atenčani! prav srčno za to prosim in to od vas zahtevam: če me bote z ravno temi govori se opravičevati čuli, s kterimi sem bil navajen govoriti na trgu pri denarničarskih mizah, kjer jih je mene mnogo izmed vas slišalo, in tudi drugej, da se ne čudite in ne delate hrupa zavolj tega. To je namreč takole. Sedaj stojim prvikrat pred sodbo, več kakor 79 let star, ne poznam tedaj nikakor načina, po kterem se mora tukaj govoriti. Kakor pa bi mi tedaj, če bi v resnici tujec bil, gotovo prizanesli, ako bi v tistem jeziku in po tistem načinu govoril, ko sem se bil izučil, tako vas tudi zdaj prosim, kakor mislim po pravici, da se ne brigate zato, kako govorim; — morebiti bo bolje, morebiti pa slabeje — samo na to pa gledajte in pazite, ali resnico govorim ali ne? To namreč je krepost sodnikova, govornikova pa, da pravico govori. —

II.

Najpred se mi tedaj spodobi, zagovarjati se proti temu, česar sem bil najpred krivo tožen, in proti mojim prvim tožnikom, potem pa proti poznejšim. Veliko tožnikov namreč je pred vami zoper mene se znašlo, že davno skozi več let, in tacih, ki nič

resničnega niso govorili, kterih se pa bolj bojim, kakor Anitosa in njegovih ljudi; dasiravno je tudi ta grozen, pa uni so grozneji, Atenčani! ki so jih večidel od vas že od otročjih let v odgojenje jemali in pregovarjali ter mene dolžili, kakor da je neki Sokrates, moder mož, ki premišljuje nadzemeljske reči in ki je preiskal vse pod zemljo in slabeje na bolje obrača. Ti, Atenčani! ki so to govorico poraztrosili, to so tisti moji grozni tožniki. Zakaj poslušavci mislijo, da preiskovavci tacih reči še v bogove ne verujejo. Potem pa je teh tožnikov veliko in so me že dolgo časa tožili, zraven pa še v tej starosti k vam govorijo, v kteri ste jim vselej najbolj verjeli, ko ste bili otroci, nekteri tudi mladenči in so prav za prav tožili brez zatoženca, ko se nihče branil ni. Kar je pa med vsem naj bolj čudno, je to, da še njihovih imen ni moč vediti in povedati, razun če je kdo ravno pisatelj komedij. Kar jih je pa vas z nenavistjo in obrekovanjem pregovorilo in so sami pregovorjeni druge pregovarjali, vsem tem je najteže do živa priti. Zakaj nobenega izmed njih ni moč semkaj pritirati ne izprašati, ampak mora se pri opravičevanji popolnoma kakor po vetru mahati ter izpraševati, ko nihče ne odgovarja. Mislite si tedaj tudi vi, kakor jaz pravim, da imam dvojne tožnike: eni, ki so me ravno kar zatožili, drugi pa, ki že zdavna, kakor pravim; bodite tega mnenja, da se moram njim nasproti najpred zagovarjati. Saj ste tudi vi une poprej tožiti slišali, in sicer veliko poprej, kakor te poznejše. Naj bo. Zagovarjati se

tedaj moram, Atenčani! in skušati vam krivo mnenje, ki ste si ga v dolzem času vcepili, v tako kratkem času odvzeti. Rad bi pa, da bi se to tako zgodilo, če bi kaj bolje bilo za vas in za mene, in da bi to zagovarjanje kako korist prineslo.

Mislim pa, da je to težko in nikakor mi ni neznano, kakošno da je; vendar pa naj se to zgodi tako, kakor je bogu ljubo; postavi pa je treba pokornemu biti in se zagovarjati. —

III.

Preglejmo tedaj od začetka, kakošna je ta tožba, po kteri se je to krivo mnenje zoper mene izcimilo in kteremu verjevši mi je Melitos to tožbo napravil. Kaj so tedaj rekli obrekovavci moji? Moram toraj kakor pravih tožnikov njihovo tožbo brati: „Sokrates krivico dela in se ukvarja s preiskovanjem tega, kar je pod zemljo in na nebu in s tem, da slabo na dobro obrača, in da druge v ravno tem podučuje.“ Blizo takošna bo. Saj ste to tudi sami gledali v Aristofanovi komediji, ko se je tam neki Sokrates semtertje obračal, ki je pravil, da po zraku hodi, in je veliko bedarij bledel, kterih nič ne umem ne veliko ne malo. Pa ne pravim tega, ko da bi zaničeval takošno vednost, če je kdo zveden v tacih rečéh; gotovo ne bi bil nikdar od Melita tako zelo zatožen! Pa saj jaz, Atenčani! nič nisem deležen teh stvari. Za pričo jih tedaj pokličem večino izmed vas, in prosim, da si

med sebó poveste in se zmenite, kolikor vas je kdaj mene pogovarjati se slišalo. Veliko pa je med vami tacih. Povejte si tedaj eden drugemu, če me je kdo kdaj veliko ali malo o takošnih rečeh govoriti slišal? In iz tega bote spoznali, da je ravno takošno tudi vse drugo, kar množica od mene govori.

IV.

Pa saj ne od tega in tudi ne, če ste od kterega slišali, da si prizadevam ljudi učiti in da zato denar služim, nič resnica ni. Zakaj tudi to se mi lepo zdi, če bi kdo zmožen bil učiti ljudi, kakor Gorgias Leontinski in Prodikos s Keja in Hippias Elejski. Vsak namreč izmed teh hodi v vsako mesto ter mladenče, ki se kteremu koli hočejo svojih someščanov pridruževati, pregovarja, da bi unih pajdaštvo zapustivši ž njimi bili in jih plačevali ter jim zraven še hvalo dajali. Potem je še tudi tukaj neki drug mož, Páriški modrijan, o kterem sem zvedel, da zdaj tukaj prebiva. Prišel sem namreč ravno k možu, ki je za sofiste potrosil več kakor vsi drugi, namreč h Kalliasu, sinu Hipponikovemu. Tega tedaj sem vprašal (ima namreč dva sina): o Kallias! sem mu djal, če bi se ti bila tvoja sina kot žrebeti ali teleti rodila, mogli bi za nju dobiti in najeti kacega hlapca, ki bi ju moral lepa in dobra narediti v tisti izvrstnosti, ki je za nju prava. Mogel bi ta ali kak konjik (jezdec) ali kmetovavec biti. Zdaj pa, ker sta človeka, koga jima misliš za nadzornika

dobiti? Kdo se spreumé na takšno človeško ali meščansko krepost? zakaj mislim, da si to zavolj najetja za sina premislil. Ali je kdo, sem rekel, ali ne? Kaj pa da je, je rekel on. Kdo je, sem rekel, in od kod, in za koliko uči? Evenos Páriški (s Parija), o Sokrates! pravi, za pet min. Jaz pa sem Evena blagroval, če res to umetnijo razume, in za tako malo reč uči. Še sam bi se babal in prevzeten bil, ko bi to razumel, ali ne razumem, Atenčani!

V.

Pa utegnil bi kdo izmed vas djati: ali, o Sokrates! kaj si storil? Odkod so ti nastale ta obrekovanja? Saj namreč ni nastala tolikšna govorica in besedovanje, tako da ne bi ti nič druzega, kakor drugi, bil počel. Povej nam pa, kaj je to, da se o tebi ne prenaglimo. To se mi zdi po pravici govorjeno in prizadeval si bom vam pokazati, kaj je to, ki mi je slabo ime in obrekovanje napravilo. Le poslušajte, morebiti se bom komu izmed vas zdel, da se šalim; vendar pa vedite, povedal vam bom vso resnico. Pravim namreč, Atenčani! da nisem po ničém drugem, kakor po neki modrosti to ime si pridobil. Kakošna je ta modrost? Ta, ki je morebiti človeška modrost? V resnici se namreč zdi, da sem v tej moder; le-ti pa, ki sem jih ravno kar imenoval, so brž ko ne modri v kaki veči modrosti, kakor je človeška, sicer ne vem, kaj bi rekel, zakaj ne razumem je, ampak kdor tako pravi, laže in

to reče, da bi mene obrekoval. Ali, Atenčani! ne delajte hrupa, tudi ne, če bi se vam utegnilo zdeti, da kaj ošabno govorim. Ni namreč moj govor, kterega govorim, ampak pozival se bom na za vas verjetno pričo.

Za svojo modrost, če je v resnici ktera in kakošna je, na pričo pokličem delfiškega boga. Hajrefonta namreč menda poznate. Ta je bil že od mladih nog moj tovarš in tudi mnogim izmed vas prijatel, pregnan pa se je bil zopet k vam nazaj vrnil. Veste pa tudi, kakošen je bil Hajrefont, kako uren v vsakterem početji. In tako se je tudi enkrat v Delfi prišed predrznil, orakelj poprašati, pa kakor sem rekel, ne hrupa delati. Atenčani! Vprašal je, če je kdo modreji od mene? In Pitija je rekla, da nikogar ni, in v tem vam more tale njegov brat pričati, ker je uni umrl.

VI.

Pomislite pa, zakaj to govorim. Povedati vam namreč hočem, odkod mi je obrekovanje nastalo? To namreč slišavši sem si takole mislil: Kaj neki méni bog in kakošno vganjko tu stavi; jaz namreč sem si svest, da nisem ne malo ne veliko moder. Kaj tedaj neki hoče, ko pravi, da sem jaz naj modreji? On menda vendar ne laže, saj on tega ne sme. In dolgo časa nisem vedil, kaj da vendar hoče, potem pa sem se vendar komej komej k takemu premišljevanju te reči spravil. Šel sem k enemu teh, ki za modre slovijo,

da bi tamkaj, če je sploh kje mogoče, orakelj previžal, rekoč mu, ta je modreji ko jaz, ti si pa mene rekel. Premišljeváje tedaj tega človeka — ni mi ga namreč treba z imenom imenovati, bil pa je eden izmed državnikov — in nanj pazeč sem nekaj tacega zvedil, Atenčani! in pogovarjaje se ž njim se mi je zdelo, da se letá mož veliko drugim, posebno pa sebi moder zdi, da pa ni moder. Potem sem mu skušal dokazati, da sicer meni, de je moder, da pa ni. Od tistihmal sem se mu zameril in tudi mnogo pričujočim, sam pri sebi pa sem si odhajaje od tega človeka mislil, da sem modreji od tega, da tega, česar ne vem, tudi ne menim vediti. Odtod sem šel k drugemu izmed tistih, ki imajo ime, da so modreji od unega in se mi je ravno tisto zdelo. In tedaj sem se temu zameril in mnogo drugim.

VII.

Potem sem hodil koj po vrsti, akoravno sem čutil in me je žalostilo in strašilo, da sem se zamirjal; vendar pa se mi je potrebno zdelo, bógovo izreko čez vse ceniti. Iti mi je torej bilo premišljevaje orakelj, kaj pomeni, k vsem tistim, o kterih se je menilo, da kaj vedó. In pri psu, Atenčani! moram vam namreč resnico povedati. Meni se je res nekaj takšnega pripetilo Kteri so najbolj sloveli, o njih se mi je zdelo, če sem po volji boga jih pretehtaval, da so skoraj naj veči reveži, o druzih pa, ki so za slabše veljali,

da vendar so izvrstniši možje, kar se umnosti tiče. Moram vam pa svoj križem-pot razložiti, kakor od enega, ki se je kaj mučil, da bi se bil dal orakelj previžati. Od državnikov namreč sem šel k pesnikom, k tragiškim, kakor tudi k ditirambiškim in drugim, češ, tukaj bom samega sebe dobil, da sem bolj nevéden, kakor oni. Vzemši tedaj njihova dela (pesmotvore), ki so se mi naj bolje izdelane zdele, jih vprašam, kaj pravijo, da bi se ob enem tudi kaj od njih naučil. Sramujem se dalje vam resnico povedati, Atenčani! pa vendar se mora povedati. Vsi pričujoči namreč bi tako rekoč bili skor bolje v tem, kar so oni bili naredili, govorili, kakor pa so oni. Zvedil vem tedaj z eno besedo tudi to, da ne sostavljajo z modrostjo, kar sostavljajo, ampak po neki naravni zmožnosti in navdušeni, kakor vedeži in prerokovavci. Tudi ti namreč povedô veliko lepega, ali ne vedó pa nič od tega, kar pravijo. Takšna je, se mi je zdelo, tudi pri pesnikih. In ob enem sem tudi zapazil, da so mislili, da so zavolj pesmarenja tudi v druzih rečeh naj modrejši med ljudmi, kar pa niso bili. Šel sem tedaj tudi odtod z mislijo, da jih v ravno tem prekosim, kakor državnike.

VIII.

Slednjič pa sem šel k rokodelcem. Svest sem si namreč bil, da jaz tako rekoč nič ne vem; od teh pa sem vedel, da jih bom našel vedoče veliko lepega.

In v tem se tudi nisem zmotil, dà, vedili so zares reči, ki jih jaz nisem vedil, in bili so tedaj v tem modreji od mene. Toda, Atenčani! ravno tisti pogrešek kakor pesniki, zdelo si mi je, imeli so pošteni rokodelci. Ker je vsak svoje rokodelstvo dobro opravljal, je mislil, da je tudi v druzih največih rečéh moder in letà pogrešek je zakrival modrost njihovo, tako da sem sebe samega zastran orakeljna vprašal, ali bi raji bil takošen, kakoršen sem, da ne bi ne moder bil po njihovi modrosti, ne neveden po njihovi nevednosti, ali pa da bi oboje bil, kakor so uni. Odgovoril sem tedaj sebi in orakeljnu, da bi za-me koristno bilo, takšnemu ostati, kakoršen sem.

IX.

Iz tega preiskovanja pa mi je, Atenčani! nastalo mnogo zamer in sicer najhujših in najtežih, tako da je mnogo obrekovanja iž njih narastlo in se mi priimek daje, da sem moder. Mislijo namreč vsakrat pričujoči, da sem sam v tem moder, v čemur koga zavrnem. Zdi se mi pa, Atenčani! da je v resnici bog moder in da s to izreko to očituje, da človeška modrost ali malo ali nič vredna ni; in očitno je, da ne pravi tega o Sokratu, ampak da se le poslužuje mojega imena, mene za izgled postavljáje, kakor če bi rekel, da je ta med vami, o Atenčani! najmodreji, ki kakor Sokrates spozna, da v resnici nič ne veljá v tem, kar se modrosti tiče. Še zdaj tedaj okoli hodim in po božjem povelju

tega iščem in izprašujem, o kterem koli zmed meščanov ín tujcev mislim, da je moder; in če se mi ne zdi, pomagam bogu ter mu dokažem, da ni moder. Ker sem se s takimi rečmi pečal, nisem imel časa, ne v državnih ne tudi v domačih zadevah kaj (spomina) vrednega storiti, ampak bivam v veliki revščini zavolj te bogu posvečene službe.

X.

Poleg tega pa mladenči, ki imajo največ prostega časa, sinovi namreč naj bolj premožnih, prostovoljno mi sledijo, ter se veselé poslušaje, kako se ljudje izprašujejo, in večkrat sami mene posnemajo in druge izpraševati skušajo, in potem, mislim, nahajajo veliko množico ljudi, ki sicer mislijo, da kaj vedó, pa malo ali nič ne vedó. Zato so toraj tisti, ki jih izprašujejo, hudi náme in ne nánje, in pravijo, da je neki Sokrates najhudobniši in da pohujšuje mladenče; in ako jih kdo upraša, kaj počenja in kaj jih uči, nemajo kaj povedati, ker nič ne vedô; da se pa ne bi zdelo, da so v zadregi, pravijo to, kar je koj na jeziku reči zoper vse modrijane, da namreč uči nad- in podzemeljske reči in da v bogove ne veruje in da slabo na boljše obrača. Zakaj resnice mislim bi pač ne hotli povedati, da se namreč o njih očitno pokazuje, da se delajo, kot da bi kaj vedili, da pa nič ne vedó. Ker so tedaj, mislim, častilakomni in nagli, in jih je veliko, in ker, jako si prizadevaje in verjetno od mene govoré, napolnili so vam

že zdavna ušesa z obrekovanjem. Izmed teh so me Melitos in Anitos in Likon napadli; Melitos jezen v imenu pesnikov, Anitos v imenu rokodelcev in državnikov, Likon pa v imenu govorníkov, tako da bi se, kakor sem v začetku rekel, čudil, če bi zmožen bil, vam to obrekovanje, ki se je v tako kratkem času tako zelo narastlo, odvzeti. To, Atenčani! vam je resnica, in ne malo ne veliko vam zakrivši in se zatajevavši to povem, če tudi skorej gotovo vém, da se z ravno tem zamerim, kar tudi priča, da resnico govorim, in da je to moj slabi priimek in to njegov vzrok. In če bodi si zdaj bodisi drugikrat to preudarite, ravno tako najdete. —

XI.

Zoper to, kar so me moji prvi tožniki tožili, naj vam bo to v obrambo zadosti. Proti dobremu in domoljubnemu Melitu pa (kakor pravi) in proti poznejšim se bom skusil potem opravičevati. Spet pa vzemimo, ko da bi drugi tožniki bili, njih tožno pismo. Blezo takošno je: „Sokrates, pravi, se pregrešuje, ker mladost pohujšuje in ne veruje v bogove, v ktere država veruje, ampak v druga nova bogstva.“ Takšna blizo je tožba, in v tej tožbi hočemo vsako posebej preiskati. Pravi tedaj, da krivico delam, ker mladost pohujšujem. Jaz pa pravim, Atenčani! da Melitos krivico dela, ker se iz resnih reči norčuje, ko lahkomiselno ljudi pred sodbo kliče in se dela, kakor da bi

mu bilo na tem kaj ležeče in bi bil za reči vnet, za ktere mu ni nikdar mar bilo. Da je pa to res tako, tudi vam zdaj hočem pokazati.

XII.

Hajd tedaj, o Melitos! govori! Kaj ne, tebi je veliko na tem ležeče, da bi mlajši, kar je naj bolj mogoče, dobri postali? Kaj pa da. Povej toraj temlé, kdo jih bolje dela? Saj to gotovo veš, ker ti je mar za to. Zakaj mene si kot pohujšljivca, kakor praviš, dobil in me semkaj tiraš in tožiš pa rêci jim tudi tistega, ki jih boljša, in obznani ga jim, kdo da je. Glej, o Melitos! kako molčiš in nemaš kaj odgovoriti! Ali se ti ne zdi, da je to sramotno in dovoljna priča za to, da se, kakor pravim, nisi zato nikdar brigal; vendar pa povej, ljubi moj! kdo jih boljša? — Postave. — Pa tega ne vprašam, moj dragi! ampak kteri človek, ki seveda naj poprej tudi te ve, namreč postave? Tilè sodniki, o Sokrates! — Kako praviš, o Melitos! da so ti zmožni, mladost odgojevai in boljšati? Gotovo. — Ali vsi ali samo nekteri izmed njih, nekteri pa ne? Vsi. — Dobro, pri Heri! praviš in veliko množico teh, ki so nam k pridu! — Kaj pa, ali jih tile poslušavci boljšajo ali ne? Tudi le-tí. — Kaj pa svetovavci? Pa, o Melitos! ali ne pohujšujejo ti v zboru, zborniki, mladenče? Tudi. — Vsi Atenčani tedaj jih delajo, kakor se kaže, bolje in blažje, razun mene; jaz sam jih pohujšujem. Ali tako praviš? Kaj pa da to pravim. V veliko

nesrečo si me obsodil, toda odgovori mi, ali se ti tudi pri konjih tako zdi, da jih vsi ljudje boljšajo, eden le pa jih pokvarja? Ali pa je temu nasproti le eden zmožen jih boljšati, ali pa prav malo, konjarji namreč! veči del jih pa, kedar ima s konji opraviti in se jih poslužuje, pokvarjuje? Ali ni tako, Melitos! pri konjih in vseh druzih živalih? Menda koli, če ti ali Anitos rečeta ali ne. Zakaj prav velika sreča bi bila res za mladenče, če bi jih eden sam pohujševal, vsi drugi pa bi jim koristili! Pa saj, Melitos! zadosti dokazuješ, da nisi nikdar na mladost mislil in očitno razodevaš svojo vnemarnost, da se nisi nikdar za to brigal, zavolj česar me tožiš.

XIII.

Povej nam pa še, pri Zenu, Melitos! ali je bolje med dobrimi ali slabimi meščani živeti? Dragi moj! odgovori, saj te nič težkega ne prašam. Ali ne delajo hudobni tem, ki so jim vselej najbliži, kaj hudega? dobri pa kaj dobrega? Kaj pa da. — Ali tedaj kdo bolj želí, da bi od svojih pajdašev škodo kakor korist imel? Odgovori mi, ljubi moj! Zakaj še postava tirja odgovor. Ali želi kdo poškodovan biti? Gotovo ne. — Kaj pa, ali me tiraš semkaj kakor tacega, ki pohujšujem mladenče in jih slabše delam prostovoljno ali neprostovoljno? Da prostovoljno, mislim jaz. — Kako pa zdaj, o Melitos! za toliko si ti, tako mlad človek, modrejši od mene, tako starega moža, ,da si sicer ti

spoznal, da hudobni vsakrat naj bolj bližnjim kaj hudega narejajo in dobri kaj dobrega; jaz pa sem bil v svoji nevednosti tako daleč zagazil, da še tega ne vem, da, če kterega svojih pajdašev pohujšam, se sam v nevarnosti znajdem, od njega poškodovan biti, tako da si tedaj tolikšno hudo prostovoljno nalagam, kakor ti praviš? Tega ti ne verjamen, o Melitos! pa tudi nobeden drug človek mislim ne; temoč jaz jih ali ne pohujšujem prav nič, ali pa jih pohujšujem neprostovoljno, tako da ti obakrat lažeš. Če jih pa neprostovoljno pohujšujem, tako je zavolj tacih in sicer neprostovoljnih pregreškov nepostavno, koga tu tožiti, ampak posebej vzeti ga ter podučiti in posvariti, zakaj očitno je, da bom, če spoznam, nehal od tega, kar zoper voljo delam. Temu pa, da bi se bil ti k meni pridružil in me podučil, si se ogibal in nisi hotel, ampak tu me tožiš, kjer se smejo po postavi le tisti tožiti, k potrebujejo kazni, ne pa podučenja.

XIV.

Pa saj je to, Atenčani! že jasno, kar sem rekel, da se za to Melitos ne veliko ne malo nikdar brigal ni; vendar pa nam povej, o Melitos, kako praviš, da mlajše pohujšujem, ali kakor se zastopi, s tem, da po tvoji tožbi, ki si jo napisal, učim v bogove, v ktere država veruje, ne verovati, ampak v druga nova bogstva? ali ne praviš, da jih s takim podučevanjem pohujšujem? Zares to pravim. Pri ravno tistih bogovih, o Melitos!

od kterih je zdaj govorjenje, povej še bolj natanko meni pa tudi temlè možem. Zakaj jaz ne morem razumeti, ali praviš, da učim sicer verovati v nektere bogove, in da tedaj sam verujem v bogove in nisem nikakor ne brezbožen in tudi v tem ne grešim — pa v te ne, v ktere država veruje, ampak v druge, in je to, kar mi očitaš, da v druge verujem; ali pa praviš, da sploh v bogove ne verujem in da druge tega učim? To trdim, da nikakor v bogove ne veruješ. — O čudni Melitos! čemú to praviš? Tedaj nemam ne solnca, ne lune za bogá, kakor drugi ljudje? Pri Zenu! sodniki! ker pravi, da je solnce kamen, luna pa zemlja. Anaksagora misliš, da tožiš, moj ljubi Melitos! in tako té za nič imaš ter misliš, da jim je tako neznano slovstvo, da ne vedó, da so Klacomenčana knjige polne teh izrek. Tako se tudi mladenči tega od mene učé, v čemur zamorejo včasi, če si k večemu za drahmo iz orhestre kupijo, Sokrata zasmehovati, če se dela, ko bi to bilo njegovo blago, posebno če so tako neumne reči. Na tak način tedaj, pri Zenu! misliš, ne verujem v bogove. Ne, pri Zenu! ne malo ne. — Maloveren si pač, o Melitos! vsaj v tem, kakor se mi zdí, samemu sebi. Meni namreč, Atenčani! se zdi ta človek zelo prevzeten in razuzdan in je to tožbo samo iz prevzetnije, razuzdanosti in otročje nespameti napravil; podoben je človeku, ki zastavico izmišljuje in poskuša, ali bo pač modri Sokrates zapazil, da se norčujem in da sam sebi nasproti govorim, ali pa bom njega in druge poslušavce opeharil. Zdi se mi

namreč, da letá v svoji tožbi sam sebi nasproti govori, kakor če bi djal: Greší Sokrates, ne ker v bogove ne veruje, ampak ker v bogove veruje. In to vendar le tisti, ki se norčuje, reči more.

XV.

Preudarite pa z menó, Atenčani! kako se meni zdi, da on meni. Ti Melitos! nam odgovori, vi pa spomnite se, da mi ne bote hrupa delali, če bom po navadnem načinu govoril. Ali je kteri človek, o Melitos! ki sicer veruje, da so človeška dela, ljudi pa ni? — Naj odgovori, Atenčani! in ne dela šuma. Ali je kdo, ki ne veruje, da so konjska dela; da pa konji so, to veruje, ali ki v piskače ne veruje, v dela piskačev pa? Ni ga, predragi moj! če ti nočeš odgovoriti, pa jaz tebi in tem drugim povém. Pa vsaj na to mi odgovori: ali je kdo, ki v božja dela veruje, v bogove pa ne? Ni ga. Kako si mi dobro storil, da si vendar enkrat od teh prisiljen odgovoril. Praviš tedaj, da verujem in učim, da so bogstva, bodi si nova ali stara. Tedaj vendar po tvoji izreki še v bogstva verujem, in to si tudi v svoji tožbi zaprisegel. Če pa v bogstva verujem, moram pač tudi v demone verovati. Ali ni tako? Tako je. — Za gotovo namreč si mislim, da si mojih misli, ker ne odgovoriš. Demone pa, ali jih imamo — za bogove, ali za otroke bogov? Ali potrjuješ to ali ne? Potrjujem. — Če tedaj v demone verujem, kakor praviš, in če so demoni tudi kaki bogovi, res bo taka,

kakor pravim, da namreč zastavice daješ in se norčuješ, če praviš, da jaz, ki v bogove ne verujem, spet verujem v bogove, ker v demone verujem. Če so pa spet demoni otroci bogov nepravi ali od nimf ali od druzih, kterim se vsem pripisujejo, kdo izmed ljudi bi menil, da so otroci bogov, bogov pa da ni? Zakaj to bi ravno tako čudno bilo, kakor da bi kdo menil, da so mladi od kónj ali oslov, da pa kónj in oslov ni. Tedaj, o Melitos! ni drugači mogoče, kakor da si me zatožil, ali samó hoté me skušati, ali ker nisi vedil, kakošen pregrešek bi mi očital. Da bi pa ti mogel kterega, če ima še tako kratko pamet, prepričati, da eden in tisti more v demonstva (demone) in bogstva verovati, in da spet eden in tisti more ne v demone, ne v bogove, ne v herojce verovati, to nikakor ni mogoče.

XVI.

Pa saj mislim, Atenčani! da nisem v krivdi, kakor pravi Melitova tožba in mi ni treba dolzega zagovarjanja, ampak to bo že zadosti. To pa, kar sem poprej rekel, da mi je veliko zamér nastalo, in sicer pri mnogo ljudéh, dobro vêdite, da je resnica. In to je tudi, kar me bode pogubilo, če me bode, ne pa Melitos, tudi ne Anitos, ampak obrekovanje in nezavist množice, ki je pogubila že veliko druzih poštenih mož, in menim, da jih še bode. Pri meni se gotovo ne bode to hudo ustavilo. Morebiti pa bi utegnil kdo reči: Sokrates, ali se ne sramuješ, s takošnimi rečmi

se pečati, vsled kterih si v nevarnosti zdaj umreti? Jaz bi pa temu resnico odgovoril, rekoč: da dobro ne govoriš, človek! če misliš, da mora mož, kteri je količkaj za kaj, tudi pomisliti na nevarnost živeti ali umreti, ne pa samo na to gledati, kedar kaj dela, ali pravično dela ali nepravično, ali kakor dela pošten ali nepošten človek. Zakaj slabi bi bili po tvoji besedi tisti polbogovi, ki so pred Trojo smrt storili, med drugimi tudi Tetidin sin, ki je raji, ko da bi kaj sramotnega se podstopil, nevarnost tako zaničeval, da je, ko ga je mati njegova želečega, Hektora ubiti, neki takole nagovorila: Če boš, o sin! smrt svojega prijatla Patrokla maščeval in Hektora umoril, pa boš sam umrl; zakaj kmalo za Hektorom, pravi ona, je tudi tebi smrt namenjena — da je to on slišavši vendar nevarnost in smrt zaničeval, in veliko več se bal, da bi kakor slab mož živel in ne svojih prijatlov maščeval; rekel je precej: naj umrjem, kakor hitro bom kaznoval hudobneža, da bi tukaj ne sedel pri okroglolični ladijah zasmehovan kot zemeljno breme. Ali mar misliš, da se je pač ta za smrt in nevarnost zmenil! Taka je namreč, Atenčani! v resnici. Kamorkoli se kdo postavi, ali misleč, da je naj bolje, ali je od poveljnika svojega postavljen, tamkaj mora, kakor mislim, vsako nevarnost pretrpeti in nič se zmeniti za smrt, ne za kaj druzega bolj kakor za sramoto.

XVII.

Jaz bi bil kaj hudega storil, Atenčani! ko bi bil, ko so mi poveljniki, ki ste jih vi za mene izvolili, mesto odkazali pri Potideji, Amfipoli in Deliju, če bi sicer takrat tam ostal bil, kamor so me uni postavili, kakor marsikteri drugi in bi bil v smrtni nevarnosti; če mi pa bog zapove, da moram, kakor sem si mislil in razumel, živeti modrováje in preiskováje sebe in druge, potem pa bi tu bojé se ali smrti ali kaj druzega svoje mesto zapustil: to bi bilo strašno in po pravici bi me potem kdo semkaj pred sodbo poklicati smel, ker bi ne veroval v bogove, bi ne slušal orakeljna, in se smrti bal ter mislil, da sem moder, kar nisem. Zakaj smrti se bati, Atenčani! ni nič druzega, kakor modrega se misliti, pa ne biti. Zakaj kar se ne ve, o tem se pravi, da misli kaj vediti, ker nihče ne ve, kaj je smrt, še celo ne, ali ni za človeka ena naj večih dobrot. Bojé se pa nje, kakor da bi vedili, da je naj veče hudo. In kako ne bi bila ta naj nesramniša nevednost, ki meni, da to ve, česar ne ve? Jaz pa, Atenčani! prekosim morebiti zato in v tej reči množico ljudi, in če bi zares rekel, da sem za nekaj modreji od kterega, bi bil zato, ker kakor res nič prav ne vem o Hadu, tako tudi mislim, da nič ne vem. Krivičnemu pa in neslušnemu biti proti boljemu, bogu ali človeku, to pa vem, da je slabo in grdo. V primeri tedaj s hudim, o čemur vem, da je hudo, se ne bom nikdar bal in bežal pred tem, o čemur še ne vem, ali ni morebiti celó dôbro;

če bi me tedaj vi zdaj spustili, neverjemši Anitu, ki bi pravil, da bi ali ne bil v začetku semkaj priti imel, ali pa ko sem prišel, da me je treba na vsak način umoriti, vam razlagaje, da, če bi me izpustili, potem še le bi se vaši sinovi prav prizadevali za to, kar Sokrates učí in bi se vsi čisto pohujšali — če bi mi na to rekli: zdaj nočemo slušati Anita, ampak te sprostimo s tem pogojem namreč, da se ne boš več s tem preiskovanjem ukvarjal in modroval; če boš pa še pri tem zasačen, pa umrješ; če bi me, kar sem rekel, s tem pogojem sprostili, odgovoril bi vam, da sem vam, Atenčani! sicer prijazen in vdan, ali slušal bodem bolj bogá kakor vas, in dokler diham in sem pri moči, nikakor ne bom nehal modrovati, vas opominjati in prepričevati, kterega koli izmed vas najdem, govoré, kar je moja navada, kakor preblag prijatel: o naj bolji človek! Atenčan si, iz naj večega in po modrosti in moči naj slavnišega mesta, in te ni sram, da za denar skrbiš, kako bi si ga zmiraj več mogel pridobiti in za čast in slavo — za razumnost pa in resnico in dušo svojo, da bi v kolikor moč boljem stanu bila, za to ne skrbiš in se ne zmenjuješ. In če kdo izmed vas nad tem dvomi in pravi, da misli na to, ne bom spustil ga precej in odšel, ampak spraševal in preiskaval ga bom, in če se mi bode zdel, da nema kreposti, trdi pa, da — ga bom posvaril, ker naj vredniše (reči) za naj slabše imá, slabo pa za dobro. Tako bom ravnal z mladimi in starimi, kteregakoli dobim, tako s tujci kakor z meščani, bolj

pa še z vami meščani, ker ste mi bliži po rodu. Tako namreč, dobro to vedite, zapoveduje bog, in jaz mislim, da pač ni bilo veče dobrote za državo, ki sem jo jaz bogu skazoval. Zakaj nič druzega ne delam, kakor da okrog hodim, ter mlade in stare izmed vas prepričujem, ne za truplo, ne za premoženje tako zelo skrbeti, kakor za dušo, da bi za njo kolikor moč naj bolje bilo, rekoč: da ne prihaja ljudem krepost po premoženji, ampak po kreposti premoženje in vse drugo dobro vsakemu domá in v državi. Če tedaj s tacimi besedami mladost pohujšujem, potlej naj že bo to brez skrbi škodljivo; če pa kdo pravi, da kaj druzega učim, kakor to, nič ne pravi. K temu, bi rekel, Atenčani! ali slušajte Anita ali ne, ali me spustite ali ne spustite: zakaj jaz ne bom drugače ravnal, ne če bi moral večkrat umreti.

XVIII.

Ne delajte hrupa, Atenčani! ampak ostanite pri tem, za kar sem vas prosil, da namreč ne delate hrupa zavolj tega, kar govorim, ampak da poslušate. Zakaj koristilo vam bode, kakor mislim, če poslušate; hočem vam namreč še nekaj druzega povedati, pri kterem bote morebiti kričali, ali nikakor ne storite tega. Dobro namreč vedite, da če mene, ko sem takošen, kakor pravim, umorite, ne bote meni veče škode napravili, kakor sami sebi. Meni pač ne bota

škodovala ne Anitos ne Melitos, tudi ne bi mogla. Zakaj ne vjema se s pravico, da bi bolji od slabejega škodo trpel. Vendar pa umorila ali iz dežele pregnala ali ob meščanske pravice pripravila bi me morebiti lahko. Pa to ima toti ali drugi kdo za veliko hudo, jaz pa ne, ampak veliko več to delati, kar ta zdaj dela, namreč prizadevati si po krivici koga v smrti spraviti. Zato pa zdaj nikakor ne mislim zagovarjati se zavolj sebe, kakor bi kdo utegnil misliti, ampak zavolj vas, da se ne pregrešite, kar se tiče božjega, mene obsodivši. Zakaj če mene umorite, ne bote lahko kterega tacega našli, ki bi bil, naravnost povém, če je tudi smešno reči, od boga dan državi, kakor velikemu in imenitnemu konju, ki je pa ravno zavolj svoje velikosti bolj lén in potrebuje, da se priganja s kakim bičem; kakor se mi zdi, dal me je bog državi, kakor takošnega, ki vas ne neham buditi, učiti in grajati vsacega izmed vas, céli dan in povsot pri vas biváje. Drug takšen človek, možje! vam ne bo lahko prišel, ampak če mi verjamete, prizanesli mi bote; vi pa bote morebiti brž ko ne nevoljni in me kakor spijoči, kedar se budijo, odpravili ter se dali Anitu pregovoriti ter me bote lahkomiselno umorili; potem bi ostalo življenje prespali, če vam ne bi bog spet kacega druzega poslal iz skrbnosti do vas. Da sem pa ravno jaz takošen, ki je državi od boga dan, morete lahko po tem spoznati. Ni namreč človeški navadi podobno, da sem vse svoje v nemar pustil, in da trpim zanemarjanje svojih reči že toliko let, za to

pa, kar se vas tiče, mi je zmiraj mar, ko k vsakemu posebej hodim, kakor oče ali starši brat, pregovarjaje ga, da bi za krepost skrbel. In če bi od tega kak vžitek imel in bi za plačilo tako opominjeval, bi še vendar kak vzrok imel. Tako pa sami vidite, da se moji tožniki, akoravno so me nesramno vsega druzega obdolžili, vendar s tem niso osramotiti mogli, da bi pričo pripeljali, da bi bil jaz kdaj kako plačilo tirjal ali zahteval. Zakaj zadostno pričo, kakor mislim, stavim, za to da resnico govorim, namreč revščino. —

XIX.

Morebiti pa se utegne to komu čudno zdeti, da okoli hodé posameznim svetujem in si toliko prizadevam; očitno pa v vaših zborih se ne upam vstati in državi svetovati. Temu pa je vzrok, kar ste me že večkrat in na mnozih krajih govoriti slišali, da mi pride nekaj božjega in demonskega, kar je tudi v svoji tožbi norčevaje se Melitos omenil. Meni pa to že od otročjih let prihaja kot neki glas, kteri me, kedar pride, vselej le od tega odvrača, kar mislim storiti, nikdar pa ne priganja. To je, kar mi brani, državnih reči se vdeleževati. Vedite namreč, Atenčani! da ko bi bil že zdavno začel se z državnimi rečmi pečati, že zdavno bi bil konec vzel, in ne bi ne vam bil koristil, ne sebi. Pa ne hudujte se nad menó, če resnico govorim; zakaj nobenemu ne bo dobro, če se

ne bo ali vam ali kterej drugi ljudovladi ustavljal ter veliko krivičnega in nepostavnega v državi zadrževal; ampak potrebno je, da tisti, ki se v resnici za pravico bojevati hoče, v tihi samoti živi, ne pa v državni službi, tudi če bi se imel le za kratek čas vzdržati.

XX.

Za te reči pa vam bom tehtnih dokazov povedal, ne besed, ampak, kar vi cenite, djanj. Posluhnite tedaj, kar se mi je zgodilo, da bote vedili, da iz strahú pred smrtjo ne bi tudi ne enega kaj proti pravici slušal (ubogal), ampak bi ne slušaje celó umrl. Povedal vam bom sitne in neprileżne, pa resnične reči. Jaz namreč, Atenčani! nisem nikdar nobene druge državne službe opravljal, samo svetovavec sem bil. In ravno je naša phila (občina) opravilstvo imela, ko ste vi hotéli skupej obsoditi vseh 10 poveljnikov, ki niso po pomorski bitvi mrličev pokopati dali, kar je bilo nepostavno, kakor ste pozneje vi vsi priznali, takrat pa sem se jaz edini med vsemi svetovavci vam ustavil, da bi ničeser zoper postave ne storili, in dasiravno so govorniki pripravljeni bili me zatožiti in zgrabiti in ste vi to hoteli in vpili, vendar sem si mislil, da moram raje s postavo in pravico v nevarnosti biti, kakor pa bojé se ječe in smrti z vami potegniti, ko se krivično posvetujete. In to je še bilo, ko je demokracija (ljudovlada) bila; ko pa je oligarhija (kjer nek-

teri vladajo) nastopila*), dali so me trideseteri s četvero drugimi na tholo **) poklicati, ter so nam zapovedali, Leonta Salaminskega iz Salamine pripeljati, da bi ga umorili. Tacih reči so pa tudi veliko drugim zapovedali, hoté jih kolikor moč, obdolžiti krivic. Tedaj pa sem spet pokazal ne z besedo, ampak z djanjem, da mi ni mar za smrt — če to ni preveč nerodno rečeno; — na to pa, da bi nič krivičnega in nepoštenega ne storil, gre moja cela skrb. Tista vlada namreč, sicer tako močna, ni me tako ostrašila, da bi bil kaj krivičnega storil, temoč ko smo iz thole prišli, — odidejo uni štirje v Salamino ***) ter pripeljejo Leonta, jaz pa sem šel svojo pot domú in morebiti bi bil moral zavolj tega umreti, če bi se ne bila tista vlada kmalo razdrla. Za to vam jih more veliko pričati.

XXI.

Ali mar mislite, da bi bil toliko let preživel, če bi se bil državnih služb vdeleževal, in jih, kakor se

---

*) 404. pr. Kr. so bili Atenčani v vojski premagani, njih stara vlada odpravljena in z novo tako imenovano oligarhijo zamenjena, s 30 možmi, tiráni imenovanimi, na čelu, ktere je pa Trasibul zapodil in poprejšno vlado vpeljal.

**) državna hiša, kteri so tako imenovani pritani vsaki dan tudi na državne stroške jedli in darovali.

***) otok v grškem morji, pri kterem je Themistokles Perzijance premagal.

poštenemu možu spodobi, opravljaje pravici služil in to, kar se mora, čez vse cenil? Nikakor ne, Atenčani! pa tudi noben drug človek ne! Temveč jaz bom skozi celo svoje življenje v očitnem djanji, če sem kje kakošno opravil, kakor v domačem se zmiraj enacega pokazal, da se namreč ne bom nikdar nikomur v nobeni reči proti pravici vdal, ne komu drugemu pa tudi nobenemu izmed teh, ki jih moji obrekovavci učence moje imenujejo. Jaz pa nisem bil nikdar nikomur učitelj; če me pa kdo, kedar govorim, in svoje dolžnosti opravljam, poslušati hoče, bodi si mlaji ali starši, nikdar nikomur nisem zabranil, pa tudi se ne pogovarjam le, če denarjev dobim, če pa ne, pa ne; temoč pripravljen sem enako bogatina kakor reveža izpraševati, in kdor hoče, odgovarja in posluša, kar pravim. In če od teh kteri priden postane ali ne, ne morem po pravici jaz tega kriv biti, ker nisem nikdar nikomur podučevanja ne obljubil ne podelil; če pa kdo trdi, da se je kdaj kaj posebej naučil ali čul, česar ne bi tudi vsi drugi, bodite prepričani, da ne govori resnice. —

XXII.

Pa kaj vendar, Atenčani! nektere miče, da so dolgo časa prizmeni? Vso resnico sem vam povedal, da radi tiste izpraševati slišijo, ki mislijo, da so modri, pa niso. Zakaj ni neprijetna ta reč. Meni pa je od boga to delati ukazano po prerokbah in sanjah in po

vsakterem načinu, po kterem koli je kdaj kaka druga božja osoda kteremu koli človeku kaj delati velevala. To, Atenčani! je res in se da tudi lahko dokazati; zakaj če jaz nektere izmed mladenčev pohujšujem (pokvarjam), nektere pa sem že pohujšal (pokvaril), morali bi pač, če so nekteri izmed njih, ko so starši postali ter spoznali, da sem jim jaz kdaj, ko so bili mladi, kaj hudega svetoval, zdaj pristopiti in me obdolževati; ali pa, če bi sami ne hoteli, morali bi pa nekteri od njihove rodbine, ali očetje ali bratje ali drugi sorodniki se spomniti in se maščevati, če jim je kaj hudega od mene prišlo. Prav veliko pa jih je izmed njih tukaj, ki jih vidim, najprej talè Kriton, ki sva ene starosti in iz enega okraja, oče Kritobulov; potem Lizanija Sfetiški, tegale Aischina oče; še tudi Antifon Kefiziejski, Epigenov oče; pa tudi drugi so pričujoči, kterih bratje so se tega občevanja posluževali: Nikostrates, sin Teodotidov, brat Teodotov — pa Teodot je umrl, tako da bi letá nobene priprošnje več pri njem storiti ne mogel — in talé Paral, Demodokov sin, kteremu je brat Theages bil; in talè Adejmant, Aristonov sin, kterega brat je talè Platon, in Ajantodor, kterega brat je talé Apollodor. In še veliko druzih vam lahko imenujem, izmed kterih bi bil Melitos mogel kterega v svojem govoru za pričo postaviti; če je pa takrat bil pozabil, naj pa zdaj to stori, jaz mu dovolim, in naj pové, če ima kaj tacega. Ali celoma nasprotno reč bote našli, možje! da hočejo vsi meni pomagati, meni, ki neki pohujšanje

dajem; meni, ki njihovim prijatlom krivico delam, kakor pravita Melitos in Anitos. Tudi ti sami, ki so pohujšani bili, me bodo mordà zagovarjali; ti pa, ki niso pohujšani bili in so že priletni možje in njihovi sorodniki, kteri drugi vzrok neki imajo mi pomagati, ako ne resničnega in pravičnega, da tako dobro vedó kakor Melitos, da on laže, jaz pa resnico govorim.

XXIII.

Dobro tedaj, možje! S čim bi se jaz zagovarjati mogel, je morebiti to in kaj podobnega. Morebiti pa utegne kdo izmed vas nevoljen biti, spomnivši se, da je celó v manjši pravdi, kakor je moja, sodnike prosil in s solzami v očéh molil ter svoje otroke sebó pripeljal, da bi se tém bolj smilil, in tudi svoje prijatle in znance; jaz pa ničesar od vsega tega storil ne bom, in celó, kakor se mi zdi, v smrtni nevarnosti ne. Morebiti bi bil pa marsikteri, ki to premišljuje, razžaljen in bi ravno zavolj tega jezen proti meni glasoval. Če je kdo izmed vas takošen, — jaz sicer ne verjamem — pa vendar če je, mislim, da so pravične moje besede, če mu rečem, da imam tudi jaz, ljubi moj! nekaj sorodnikov. Zakaj nisem se, kakor Homer pravi, iz hrastovega dreva porodil, ampak od ljudi, zato imam tudi jaz sorodnike in tri sinove. Eden izmed teh, Atenčani! je mladeneč, dva pa sta še mladenčeka. Ali vendar ne bom nobenega izmed

teh semkaj pripeljal in vas prosil, da ne bi proti meni glasovali. Zakaj pač ne storim nič tacega? Ne iz gizdosti, Atenčani! tudi ne kakor da bi vas zaničeval, ampak če grem moško smerti naproti ali ne, to je druga reč; kar se pa tiče imena, ali je častno za mene, za vas in za celo državo, zdi se mi pošteno, da nič tacega ne storim, posebno ker sem tako prileten in imam tako ime, ali po pravici ali ne; saj je poznano, da se Sokrates v nečem izmed druzih ljudi odlikuje. Če se bodo tedaj tisti izmed vas, ki slové, da se bodi si v modrosti ali v hrabrosti ali v kaki drugi kreposti odlikujejo, tako vêdli, utegne to nesramno biti, kakor sem večkrat videl, da je marsikteri, ki je slovel, da nekaj veljá, kedar je bil pred sodbo poklican, čudne reči delal, češ, da se mu bo kaj hudega zgodilo, če bode umrl, kakor da bi bil neumrljiv, če ga vi ne obsodite, zdi se mi, da tej deželi sramoto delajo, tako da si pač marsikteri ptujec misliti more, da se tisti, ki se med Atenčani v kreposti izkazujejo, kterim sami pred sebó pri uradih in drugih častnih službah prednost dajejo, od žensk nič ne razločujejo. Tega namreč, Atenčani! ne smemo tudi mi ne storiti, ki menimo, da še količkaj veljamo, in ne smete tudi vi ne dopustiti, ako mi storimo; ampak pokazati morate ravno to, da ste veliko bolj pripravljeni tega obsoditi, ki take mile igre (kakor v gledišču) kaže, in je kriv, da se država zasmehuje — kakor pa tistega, ki je miren. —

XXIV.

Razun tega pa, kar se slave tiče, pa se mi še pravično ne zdi, da bi sodnika prosil, in se s prošnjami obsodbi odtegoval, ampak da ga podučim in prepričam. Zakaj sodnik ne sedi zato tukaj, da bi, kakor se mu ljubi, pravico razlagal, ampak da sodi pravično, in prisegel je tudi, da ne bo nikomur svojevoljno pomagal, ampak da bode po postavah sodil. Zato tedaj ne smemo tudi mi vas vaditi, da bi prisege preskočili, in se ne smete tudi sami ne vaditi, zakaj nijedni izmed nas bi pobožni ne bili. Ne mislite tedaj, Atenčani! da bom kaj takega zoper vas storil, česar nemam ne za pošteno ne za pravično ne za pobožno, posebno pa, pri Zenu! ker me je ta Miletos bogotajstva obdolžil. Saj je očitno, da, ako bi vas s prošnjami prepričati ali prisiliti hotel, da prisego prelomite, bi učil v bogove ne verovati, in bi se prav za prav sam sebe zagovarjaje tožil, da v bogove ne verujem. Toda nikakor ni taka! Zakaj jaz verujem va-nje, Atenčani! bolj kakor neki mojih tožnikov in izročam vam in bogu, da razsodi, kakor bode zà-me in za vas naj bolje. —

XXV.

Da nisem, Atenčani! nad tem, kar se je zgodilo, nevoljen, da ste me obsodili, o tem je še mnogo drugih vzrokov in tudi nepričakovano se mi ni zgodilo, kar se

mi je zgodilo; ampak veliko bolj se čudim čez število obojnih glasov. Zakaj ne bi bil verjel, da bo tako majhen razloček, ampak da bode veliko veči. Zdaj se vidi, da ako bi bilo le trideset glasov drugače sodilo, jaz bi bil oproščen. Zdaj sem sicer, kakor se kaže, Melitu se odtegnil, pa ne samo odtegnil, ampak vsakemu je vsaj to jasno, da ako bi ne bila vstala zoper mene tožnika Anitos in Likon, moral bi bil on še kazen od 1000 dráhem plačati, ker ni petega dela glasov dobil. —

XXVI.

„Ta človek tedaj pravi, da smrt zaslužujem.“ Dobro, Atenčani! Ktere kazni pa se bom jaz vrednega spoznal? Kaj ne gotovo take, ki jo zaslužim? kako pa? Kaj zaslužim, da trpim ali plačam, ker nisem nikakor v svojem življenji pokoja dal, ampak ker se nisem zmenil zato in sem zanemarjal to, po čemur množica hrepeni, namreč denarstvo in gospodarstvo, poveljništvo in govore v zborih in druge državne službe, politiške družbe in stranke, ki se v državi nahajajo; ker sem se v resnici pravičnejšega mislil, kakor da bi s tacimi rečmi se pečaje se vzdrževal; ker se tedaj s tem nisem pečal, s čim ne bi bil ne vam ne sebi koristil, ampak si prizadeval, vsakemu posebej naj večo dobroto, kakor jaz pravim, storiti, skušaje vsakega izmed vas prepričati, da ne bi za nobeno svojih zadev poprej ne skrbel,

preden bi záse poskrbel, da bi kolikor moč dober in pameten človek postal; tudi za državne reči ne, preden ni za državo poskrbel, in ravno tako za druge reči. Kaj tedaj zaslužim jaz, tak mož? kako dobroto, Atenčani! Če je res treba kazen po vrednosti meriti, moram v resnici zasluženo kazen odmeriti, in sicer tako dobroto, ki bi se meni spodobila. Kaj pa se spodobi revnemu pa dobrotljivemu možu, ki prostega časa potrebuje, da bi vas opominjal? Nič se bolje, Atenčani! ne spodobi, kakor da se tak mož v Pritaneji*) redi, veliko bolj kakor če je kdo izmed vas v Olimpiji s konjem ali z vozom ali kóli zmagal; zakaj ta stori, da ste na videz, jaz pa da ste za res srečni, in ta ne potrebuje nič živeža, jaz pa. Če si tedaj po pravici zasluženo kázen odmeriti moram, odmerim si to, da se preživljam v Pritaneji.

XXVII.

Morebiti pa se vam zdi, da s temi besedami enako govorim, kakor o usmiljenji in priprošnjah — svojeglavno. To pa ni tako, Atenčani! timveč takole: Prepričan sem, da nalašč nikomur nič hudega ne delam; toda jaz vas tega ne prepričujem, ker smo se le kratek čas med seboj pogovarjali, zakaj jaz mislim,

*) Pritanêj, državna hiša, kjer so tako imenovani pritani, mesečni odborniki državnega svetovavstva, bivali.

ko bi bila pri vas navada, kakor pri druzih ljudéh, o smrti ne samo en dan, ampak več dni soditi, pa bi se bili prepričali. Zdaj pa ni lahko, v kratkem času velicih obrekovanj odpraviti. Ker sem pa prepričan, da nikomur nič hudega ne delam, nikakor ne morem sebi krivice storiti in proti svoji vesti priznati, da sem kaj hudega zaslužil, in da je moja kazen takemu neki primerjeno odločena. Česa bi se le bal? Menda tega, da bi se mi to zgodilo, kar mi Melitos odmerja, o čemur pa trdim, da ne vem, je li dobro ali hudo? Namesti tega pa bi si s takim nasvetom to izvolil, o čemur prav dobro vem, da je hudo? Ali bi ječo si odmenil? Kaj čem v ječi živeti in suženj biti vsakokratnim uradnikom, enajsterim možem? Ali denarno kazen? in zaprtemu biti, dokler je ne plačam? Pa to je záme, kakor uno, kar sem poprej rekel, zakaj jaz nimam denarja, da bi jo plačal. Pa za prognanstvo naj bi se odločil? Morebiti me bote k temu obsodili? Zares, Atenčani! zelo bi še moral življenje ljubiti, če bi tako nespameten bil, da bi nič ne premislil, da ko vi, moji someščani, niste v stanu bili, mojega občevanja in mojih govorov prenašati, ampak da vam je bilo oboje neprileżno in sitno, tako da si zdaj prizadevate, teh se znebiti — drugi pa da bi to lahko trpeli? Nikakor ne, Atenčani! To bi pač lepo življenje zame bilo, če bi jaz tako prileten mož odtod se podal, in mesto z mestom (državo z državo) zmenjavši povsot kakor begunec živel! Zakaj dobro vem, da bodo mladenči, kamorkoli pridem, kakor tukaj

moje pogovore poslušali in če jih bom odganjal, bodo pa ravno ti mene izgnali, ker bodo prepričali starše; če jih pa ne bom odganjal, tako me bodo pa njih očetje in prijatli ravno zavolj njih odgnali.

XXVIII.

Morebiti pa kdo izmed vas poreče: Pa ne boš mogel, o Sokrates! če nam uideš, tiho in mirno živeti? Ravno o tem pa je naj teže, nektere izmed vas prepričati; zakaj če rečem, da je to nepokorščina do boga in mi je zavolj tega nemogoče, mirno živeti, pa mi ne bote verjeli, češ, da se potajujem; če pa spet rečem, da v tem obstoji naj veča človeška sreča, vsaki dan o kreposti se pomenkovati in o druzih rečeh, o kterih me govoriti in druge izpraševati slišite, in da nepretehtovano življenje nič ni človeku vredno, tako bote mojim besedam še manj verjeli. To pa je tako, možje! kakor jaz pravim, prepričati pa je težko. In zraven tega še tudi nisem navajen misliti, da sem kaj zlega vreden. Če bi pa denarje imel, odmenil bi si kazen v denarjih, kolikor bi jih plačati mogel, zakaj to bi mi nič na škodo ne bilo. Zdaj pak — nič nemam, razun če bi mi vi toliko (kazen) naložiti hotli, koliko bi jaz plačati zamogel. Morebiti da bi vam eno mno*) srebra

*) mna je odločena teža srebrnega denarja = 100 dráhem, 4 drahme = blizo 19. 50 v srebru; mna tedaj blizo 37 ½ g. sr.

plačati zamogel, za toliko se obsodim. Talé Platon pa, Atenčani! in Kriton, Kritobul in Apollodor me silijo, da si 30 min odmenim, in pravijo, da so pôrok; tedaj si toliko odmenim, ti pa bodo verjetni poroki za ta denár.

XXIX.

Ne za dolgo časa, Atenčani! bote ime in okrivičevanje trpeli od tistih, ki hočejo državo sramotiti, češ, da ste Sokrata, modrega moža, umorili. Zakaj djali bodo, se ve da tisti, ki vas hočejo sramotiti, da sem moder, če tudi nisem. Če bi pa bili kratek čas potrpeli, zgodilo bi se vam bilo to samo po sebi, saj vidite mojo starost, da je daleč že v življenji in blizo smrti. Tega pa ne pravim vam vsem, ampak le tem, ki so me k smrti obsodili. Morebiti mislite, možje! da sem obsojen bil zavoljo pomanjkanja tacih besedí, s kterimi bi vas bil mogel prepričati, ako bi bil mislil, da se mora vse storiti in povedati, samo da bi obsojen ne bil. Po nobeni ceni ne! temoč iz pomanjkanja ne sicer besedí, ampak predrznosti in nesramnosti, in ker vam nisem hotel kaj tacega praviti, kar naj raje poslušate, če bi se namreč jokal bil in tarnal in druge reči počenjal, ki, kakor pravim, se meni ne spodobijo, ste jih pa vi navajeni od druzih poslušati. Pa tedaj nisem mislil, da je treba zavolj nevarnosti kaj nespodobnega storiti, pa tudi zdaj se ne kesám, da sem se tako zagovarjal; marveč še ljubše mi je, da po tacem zago-

varjanji smrt storím, kakor da bi po drugačnem pri življenji ostal. Zakaj ne pred sodbo, ne v vojski ne smem ne jaz ne kdo drugi le na to misliti, kako bi na vsak način smrti ubežal, ker tudi v vojski se večkrat očitno pokaže, da bi marsikteri laglje smrti ubežal, ako bi orožje pometal in se s prošnjo k preganjavcem obrnil. In tako je v vsakteri nevarnosti mnogo pripomočkov smrti ubežati, ako si kdo vse storiti in reči upa. Ali to ni težko, možje! ubežati smrti, ampak mnogo teže (uiti) hudobiji; zakaj ona teče hitreje kakor smrt. Pa tudi zdaj sem jaz počasen in starec od bolj počasnega zasačen, moji tožniki pa, ki so izurjeni in hitri, od hitrejega, od hudobije namreč. Jaz grem zdaj, od vas k smrti obsojen, odtod, ti pa so od resnice obsojeni, da so hudobni in krivičniki. Jaz pa ostanem pri tej sodbi, in tudi tilè. To se je pa morebiti moralo tako zgoditi, in mislim tudi, da je dobro.

XXX.

O tem pa, kar se bode zanaprej godilo, želim prerokovati vam, ki ste me obsodili; zakaj v ravno tistem stanu sem, ko ljudje naj bolj prerokujejo, kedar imajo umreti. Rečem vam namreč, Atenčani! ki ste me k smrti obsodili, da vas bode, pri Zenu! precej po moji smrti veliko huja kazen zadela, kakor je ta, ki ste jo meni namenili. Zakaj zdaj ste to storili, da se tega znebite, namreč odgovor dajati od svojega

življenja! Ali vse drugače, kakor jaz pravim, vam bode izšlo. Še več jih bo, ki vas bodo grajali, ki sem jih jaz zadrževal, in jih vi niste zapazili, kteri bodo toliko ostreji, kolikor mlajši so, in vi bote še bolj nevoljni. Zakaj če mislite ljudi moriti in s tem koga zadrževati, da bi vas ne grajal, če lepo ne živite, ne mislite prav: zakaj tako se koga znebiti, ni nikakor ne mogoče ne lepo, ampak to je naj lepše in naj lože, da se drugim (graja) ne brani, ampak da si vsak prizadeva, da bi kolikor moč dober bil. To vam prerokujem ter se ločim od vas, ki ste me obsodili. —

XXXI.

S temi pa, ki so záme glasovali, pogovarjal bi se rad o tem, kar se je tukaj zgodilo, dokler imajo uradniki opraviti, in jaz ne grem tje, kjer mi bo treba umreti. Ostanite, možje! vsaj tako dolgo pri meni, zakaj nič vas ne zadržuje, da bi se ne mogli pogovarjati, dokler je dopuščeno. Vam tedaj, ki ste moji prijatli, hočem pokazati, kaj to pomenja, kar se mi je zdaj pripetilo. Meni namreč, sodniki! — zakaj vas po pravici sodnike imenujem — meni se je nekaj čudnega pripetilo. Navadni preroški glas mojega demona namreč mi je v prejšnjem času vedno prav pogostoma nasprotoval in sicer v prav malenčnih prigodkih, ako sem hotel kaj napčnega storiti. Zdaj pa se mi je to prigodilo, kar tudi sami vidite in bi nekteri za največe hudo imeli, in tudi res imajo; toda to

znamnje božje ni mene svarilo, ne ko sem dans zjutraj z dóma šel, ne tudi ko sem pred sodbo bil pri govorjenji nikdar, če sem kaj reči hotel, dasiravno me je pri druzih govorih večkrat opominjalo. In zdaj pri tej razpravi me ni nikdar ne z besedo ne z djanjem posvarilo. Kaj si moram mislite, da je temu vzrok? To vam bom povedal: Zdi se mi namreč, da se je meni na korist zgodilo (to), kar se je zgodilo in da ni nikakor mogoče, da bi mi prav imeli, ki menimo, da je smrt kako hudo. O tem pa se mi je tehten dokaz primeril. Ni mogoče tedaj, da bi me bilo navadno znamnje kaj opomnilo, ako bi ne bil dobro storiti mislil.

XXXII.

Preudarimo pa tudi po tej poti, po kteri smemo upati, da bode na korist. Jedna (ena) izmed teh dveh reči je namreč smrt: Ali je to, da je mrtvi toliko kakor nič, in da ničesar več ne čuti, ali pa je kakor pravijo, neka sprememba in preselovanje iz tega kraja v drugi kraj. Če tedaj mrlič nič več ne čuti in je kakor da bi spal, potem bi pač, ko človek še sanj nima, smrt bila čudapolen dobiček; zakaj jaz mislim, da če bi si kdo tisto noč zbral, v kteri je tako trdo spal, da še sanj ni imel, in bi druge dni in noči svojega življenja s to nočjo primeril, in bi moral premisliti ter povedati, koliko dni in noči je v svojem življenji bolje kakor to noč preživel — potem mislim bi ne samo kak prost človek, marveč še celó veliki

kralj *) našel, da je njih število v primeri z drugimi dnevi in nočmi majčkino. Če je tedaj smrt kaj tacega, spoznam, da je dobiček; zakaj nič več bi ne bil ves potlejšnji čas kakor ena sama noč. — Če je pa smrt nekako preseljenje iz tega kraja v druzega, in je govorica resnična, da se tamkaj vsi mrtvi (umrli) nahajajo, kaj more veča dobrota biti, sodniki! kakor je ta? Če bi namreč kdo k Hadu prišel, znebivši se teh sodnikov, ki veljajo za sodnike, in bi našel prave sodnike, ki neki tudi tamkaj sodijo, ki so Minos, Radamantis, Ajakos in Triptolem **) in drugi polbogovi, ki so v svojem življenji pravični bili — ali bi bilo to neki slabo seljenje? In kaj bi spet kdo izmed vas za to dal, da bi skupej bil z Orfejem, Muzejem, Hesiodom in Homerom? Jaz vsaj si želim večkrat umreti, ako je to res, ker bi tamkaj čudo dobro bilo, kedar bi se snidel s Palamedom, Ajantom Telamonovim, in če je kdo drugi izmed starejih po krivici obsojen umrl, in če bi svoje trpljenje s trpljenjem unih mož primerjal, mislim da bi ne bilo neprijetno, in kar je naj veče, da bi živel tamkaj bivajoče izpraševáje in preiskováje, kdo izmed njih da je moder, in kdo meni, da je moder, pa ni. Koliko, možjé! bi kdo za to dal, da bi tega (Agamemnona) izpraševal, ki je mnogobrojno vojsko v

---

*) perzijanski kralj navadno tako zaznamvan.

**) starodavni grški kralji, ki so jih zavoljo pravičnosti tudi na unem svetu sodnike mislili.

Trojo peljal, ali Odiseja ali Sisifa, ali mnogo mnogo druzih, bodi si móž ali žen — utegne kdo našteti. S temi se tamkaj pogovarjati, v njihovi družini biti in jih izpraševati, to bi bila pač neizrečena sreča! Gotovo pa tamkaj nikogar zavolj tega ne umoré; zakaj tamošnji prebivavci so v druzih rečeh brž ko ne srečniši, kakor tukajšnji in so še tudi za prihodnji čas neumrljivi (neumrjoči), ako je res, kar se govori.

XXXIII.

Pa tudi vi, sodniki! morate z veselim upanjem smrti naproti iti in to (eno) resnico priznati, da za dobrega človeka ni nič hudega ne v življenji, ne v smrti, in da bogovi njegovih zadév ne zanemarjajo. Tako se ni tudi to, kar se mi je zdaj zgodilo, samo po sebi zgodilo, ampak jasno mi je, da je bolje záme, da precej umrjem, in se znebim življenja težáv. Zavolj tega me tedaj to znamnje tudi ni nikdar odvrnilo, in nikakor nisem jezen na tiste, ki so me zatožili in obsodili, če niso me tudi s tem namenom zatožili in obsodili; temveč ker so mislili, da mi bodo škodovali. Zavoljo tega so vredni graje.

Vendar pa jih tole prosim: Možje! maščujte se nad mojimi sinovi, kedar odrastejo, s tem, da jim ravno tako nadlegujete, kakor sem jaz vam nadlegoval, ako se vam zdí, da si bolje prizadevajo za denar in za kako drugo reč, kakor pa za krepost, in ako menijo, da so kaj, pa nič niso; grajajte jih, kakor sem jaz

vas grajal, ker si ne prizadevajo za to, za kar bi se morali, in menijo, da veljajo kaj, pa ne veljajo nič. In če to storite, potem smo dobili pravico jaz in moji sinovi.

Zdaj pak je že čas, da prec odtod gremo: jaz v smrt, vi pa v življenje; kdo pa da bo izmed nas naj bolje zadel, to je vsem neznano, le bogu ne.

Pojasnjenje k Apologiji.

Trebalo bi k bolji razumnosti tu najprej pojasniti vsaj nekaj o grških modrijanih, ki so živeli pred Sokratom, o njihovem preiskovanji, o njihovi osebni in znanstveni veljavi, na dalje o Sokratu samem in takratni dobi, ko je živel, kaj in kako je modroval in učil, kako so ga črtili ter slednjič zatožili in k smrti obsodili, in zadnjič še nekoliko o njegovih naslednicih, posebno o Platonu in Aristotelu — pa vse to bi bilo preobširno in sedaj tudi ni ravno tako potrebno. Tedaj smo le nekaj malega iz Sokratovega življenja začasno semkaj odmenili. V poznejih blažih časih se bo dalo bolj obširno, lože in s pridom vse vse storiti, da se bode bolje razumevalo, učilo in tako znanje tudi v milem maternem jeziku razširjalo.

Sokrat je bil rojen l. 469, umrl pa je 399 pred Kr. r. Ravno naslednji govor ga nam kaže, kakšen je bil — izrisana je neka veličanska podoba njegovega

učenja in delovanja; kaže nam nekoliko, kakšna je bila takratna atenska vlada, v kteri je on živel; kakšne navade in šege, mišljenje, gibanje in nameni njegovih someščanov, s kterimi nikakor ni bil enih in tistih misli, in ravno zategadel od njih pogubljen. — Vsi modrijani pred njim so se le z naravo (natoro) pečali in v nji iskali občnega bistva, začetka vseh reči. Sokrates pa je drugo novo pot nastopil, obrnivši se v notranje človekovo, k duhu njegovemu. Učil je spoznavati samega sebe, učil o kreposti in pravi vednosti, ki se človeku spodobi, in se po zaumenih dobi. Sploh pa se je ustavljal z besedo in djanjem svojim rojakom, ki so menili, da kaj vedó, pa jih je prepričeval in jim skazoval, da nič ne vedó; ustavljal se je državnikom, pesnikom, posebno pa sofistom, ter se vedno le za to prizadeval, da bi se mladost dobro izrejevala in podučevala, ter bi se tako potem tudi državno stanje obnoviti in zboljšati moglo. Tadajno vladanje mu ni bilo kar nič po volji; vendar pa je postavam pokorščino skazoval in tudi druge tako delati učil, z državnimi rečmi pa razun nekaj malega, se ni ukvarjal, ker je spoznal, da več koristi, če uči, kakor če vladati pomaga. Ustavljal se je vsakterim hlimbam, vražam in takratni ljudski veri, ker je le govoril od svojega demona — notranjega glasú in le bolj od enega bogá, tako da so ga tožili, da v stare bogove ne veruje in da nove vpeljuje in tako mladost zapeljuje. Posebno mu je bilo mar za pobožno življenje in resnico; za to je gorel in vnet bil do zadnjega

zdihljeja, tako da se ni poslužil ne zvijač, ne tudi da bi se bil s kakim po pravilih umetno napravljenim govorom opravičeval, ali da bi bil iz strahú pred smrtjo in krivico kaj prosil, jokal ali tarnal. Tega po nobeni ceni ne! Tudi je govoril o smrti in prihodnjem življenji, toda nič prav gotovega; še le Platon, njegov učenec, je to bolj natanko razlagal. — Ta govor tedaj ni posebno umetno napravljen po izgledu govorov te vrste, ker Sokratu ni bilo ne za besede ne za bliščˇ mar, ampak le za golo resnico; ali vendar je tako lep in podučiven, da skoraj ni boljega dobiti, in kar je še posebne pažnje vredno, je to, da semtertje kako tako misel sproži in govori, kakor bi že v duhu vidil prihodnje kerščanske čase, Odrešenika in Zveličarja sveta, ki je prava luč, pot, resnica in življenje! —

Deli se pa govor v 3 dele: v prvem (od 1—25) se opravičuje proti svojim tožnikom, izmed kterih so ga nekteri skrivaj bolj natihoma obrekovali, češ, da je sofist (v takratnem pomenu) in da ima nova čudna preiskovanja, vse proti takratni šegi; drugi pa so očitno zoper njega vstali: Melitos, Anitos in Likon, in ga zatožili, da v tiste bogove ne veruje, v ktere država veruje, da nova bogstva vpeljuje in da mladost pohujšuje. Najpred je tedaj skušal ta obrekovanja o p o r e č i. Sodniki pa so koj pri prvem glasovanji spoznali, da smrt zasluži. Ker je bila pa pri tacih sodbah navada, da si je zatoženec sam kterokoli zasluženo kazen odmeriti smel, zato je potem Sokrates po svoji vesti govoril in priznal, naj bi ga, ker se nič hudega ne

zavèda, na državne stroške v pritaneji redili. Plačati pa, pravi, ne more nič, ker nič nema; k večemu eno mno, prijatli njegovi pa bi več dali, namreč 30 min in so porok za nje, toliko tedaj si odmeri (25—29). Zdajci k smrti obsojen govori še k svojim sodnikom, najprej k tistim, ki so zoper njega glasovali, da si niso s tem veliko pridobili, ampak da jih bo še huja nesreča zadela, kakor pa je bil on za nje; in potem k tistim, ki niso za obsojenje glasovali — govori o smrti in prihodnjem življenji, da se graji le s poboljšanjem uiti zamore in da bogovi pobožnega človeka nikakor ne zapusté! Slednjič vsim še svoje sinove priporoča, da naj ž njimi ravno tako ravnajo, kakor je on z Atenčani — in čas je potekel (29 do konca)!

I. B.

Kazalo.

	Stran.
Predgovor	3
Vvod k Kritonu	7
Kriton	9
Apologija	33
Pojasnjenje k Apologiji	75

VILJEM TELL.

Spisal

Miroslav Schiller.

Poslovenil

France Cegnar.

V CELOVCU 1862.

Natisnil Janez Leon.

24.245 II Bg

0300037214

Lica.

Herman Gesler, cesarski namestnik v Švicu in Uriju.
Verner, baron Atinghausen, praporščak.
Ulrik Rudenc, njegov bratranec.

Verner Staufaher, Konrad Hun, Ito Reding, Ivan Nazidovec, Juri Nadvornik, Ulrik Kovač, Jošt Seljak, } kmetje iz Švica.

Valter Firšt, Viljem Tell, Reselman, župnik, Peterman, cerkvenec, Kuoni, pastir, Verni, lovec, Ruodi, ribič, } z Urnskega.

Arnold Melhtal, Konrad Baumgarten, Sarnski pristavnik, Strut Vinkelrid, Miklav Pečnik, Burkhart z griča, Arnold Seva, } z Untervaldna

Fajfar iz Lucerna.
Kuno, iz Grzave.
Ivan, ribarček.

Jože, pastir.
Gertruda, Staufaherjeva žena.
Hedviga, Tellova žena, Firštova hči.
Bruneška Berta, bogata nastopnica.

Armgarta, Mehtilda, Elizabeta, Hildegarda, } kmetice.

Valter, Viljem, } Tellova sinova

Frisart, Lajtold, } vojaka najemnika.

Rudolf Haras, Geslerjev konjuh.
Ivan Paricida, vojvod švabski.
Stisi, poljak.
Urnski Bik.
Cesarski sel.
Tlačanski valpet.
Kamnar, zidarji in tlačani.
Javni klicarji.
Usmiljeni bratje.
Geslerjevi in Landenbergovi konjiki.
Mnogo kmetov, valdstatskih mož in žen.

Drž. licejska knjižnica v Ljubljani

Prvo djanje.

Prvi prizor.

Visoka kamnena stena firvaldstatskega jezera, Švicu nasproti.

Jezerski zalív, blizo brega koča. Ribarček se vozi v čolnu. Unstran jezera zelena senožet, vasi in švicarski dvori v solnčnem blesku. Na levi v oblake zavite gore, na desni daleč zadej snežniki. Še preden se vzdigne zagrinjalo, čuje se pastirsko petje in zvonjenje čednih zvoncev, ki trpi še pri odprtem prizoru nekoliko časa.

Ribarček (poje v čolnu).

Smehljá se jezéra kopel vabljíva,
Mladenič na bregu v spanji počíva;
Začuje zvonjenje,
Brenkljanje sladkó,
Ko angelske strune
V raji ljubó.

In ko se v presladkem veselji zbudí,
Srebrna mu prsi vodica škropí.
Doní iz globíne:
Ti, deček, si moj!

Spijočega vzamem
V globine seboj.

Pastir (poje na planini.)

Obvari vas Bog,
O solnčne višave!
Mora v nižave
Na zimo pastir.

Z dolín na višave, z višav v dolino;
Kukavica skliče nas na planino,
Ko zemljo odel bo mili rožni cvet
In pomlad zbudila studence spet.

Obvari vas Bog,
O solnčne višave!
Mora v nižave
Na zimo pastir.

Planinski lovec.
(prikaže se nasproti na visoki skali).

Višave grmijo in brv se šibí,
Al lovca ni groza strmečih čerí;

On smelo koraka
V ledene goré,
Kjer zemlja za pomlad,
Za brstje ne vé;

Ozira se pod-se v megleno morjé,
Al krajev ne loči, kjer mesta stojé.

Skoz predrte oblake
Mu svet se bleščí,
Globoko pod nogo
Poljé zelení.

(Pokrajina se premení; z gor se čuje zamolklo grmenje, sence in oblaki se podé čez pokrajino.)

Ribič Ruodi stopi iz koče; lovec Verni s pečine; pastir Kuoni pristopi s kablico na roci, deček Jože za njim.

Ruodi.

Le urno, Ivan! Brzo čoln priveži.
Vihár se žene sem, grmijo gore,
Na Babjem zobu je že zástava,
In mrzel veter piše iz preduha;
Nevihta huda vstane zdaj in zdaj.

Kuoni.

Dež bo, brodnik. Lohnijo moje ovce;
Varh mojej čedi, Grivec, zemljo koplje.

Verni.

Iz vode ribe skačejo in liska
Potaplja se. K nevihti se pripravlja.

Kuoni (dečku).

Glej, Jožek! al se čeda ni zgubila?

Jože.

Rujavka ne, poznam jo po zvonjenji.

Kuoni.

Tedaj se ni, najdelj zahaja ona.

Ruodi.

Lepó pojéjo vaši zvonci, planšar.

Verni.

In lepo čedo imate — Je vaša?

Kuoni.

Ne, tako bogat nisem. Atinghausen
Vlastník je njeni, jaz njegov pastir.

Ruodi.

Trak pisani rujavki prístova.

Kuoni.

Ko bi ga vzel jej, pašo popustí,
Ker dobro vé, da čedi je vodnica.

Ruodi.

Nespametnik, živina je brez uma.

Verni.

Ne trdim tega. Um imá tud ona:
To dobro vemo mi planinski lovci.
Ko je na paši truma divjih koz,
Stojí pred njó na straži stražarica,
Uhó nastavlja, glasno zabrlizga,
Ko bliža lovec se.

Ruodi (pastirju).

Ženete zdaj
Domú?

Kuoni.

Planina je popasena.

Verni.

Potujte z Bogom, planšar!

Kuoni.

Tudi vi:
Nevarna dostikrat je vaša pot.

Ruodi.

Lej, tu sem teče grozno spehan mož.

Verni.

Poznam ga, Baumgart je iz Alcelna,

Konrad Baumgarten. (ves spehan priteče.)

Brodnik, za voljo božjo, dajte čoln!

Ruodi.

Kaj taka naglica?

Baumgarten.

Odvéžite!
Rešíte smrti, prepeljite me!

Kuoni.

Rojak, pa kaj vam je?

Verni.

Kdo vas proganja?

Baumgarten (ribču).

Hitíte, urno, že so za petami!
Lové glavarjevi me konjiki,
Po meni je, ak me doidejo.

Ruodi.

Zakaj pa jezdici lovijo vas?

Baumgarten.

Rešíte me, potem uže povem.

Verni.

Krvavi ste, kaj se je pripetílo?

Baumgarten.

Cesarski gradnik, ki imel je Rosberg —

Kuoni.

Kdo? Volfenšisen! Al vas on loví?

Baumgarten.

Ni strah me tega, tega sem ubil.

Vsi (ostrmé).

Bog vam odpusti greh! Kaj ste storili?

Baumgarten.

Kar storil bi na mojem mestu vsaki,
Kdor ima še svobodo in poštenje;
Pravico hišno rabil, kaznoval sem
Skrunítelja častí in svoje žene.

Kuoni.

Al skrunil gradnik je poštenje vaše?

Baumgarten.

Ubranil Bog je in sekira moja,
Da poželenja zlobnega ni spolnil.

Verni.

Sekiro ste razklali mu črepinjo?

Kuoni.

Povejte nam od kraja vse, ni sile,
Ker čolna še brodnik odvezal ni.

Baumgarten.

Drvaril v gozdu sem, kar naglo v smrtni
Britkosti moja žena v gozd priteče:
„Cesarski gradnik v hišo je prišel,
„Veleval mi, naj mu pripravim kopel,
„V nesramno djanje silil me potem,
„Ušla sem mu in k tebi pribežala.“
In jaz letím nemudoma domú,
Ter mu sekiro blagoslovim kopel.

Verni.

Prav tako, kdo bi to vam oponašal.

Kuoni.

Trinog imá zasluženo plačilo!
Že davno je dozorel v hudobii.

Baumgarten.

Umor se je razglasil; iščejo me —
Ko govorimo — Bog — poteka čas —

(Začelo je grmeti.)

Kuoni.

Brodník, prepelji vrlega možá.

Ruodi.

Ne morem. Bliža strašen se vihar.
Počakajte, da mine.

Baumgarten.

Bog pomagaj!
Odlašanje me trešči v smrt gotovo —

Kuoni (ribču).

Za veslo z Bogom primi. Bližnjemu
Pomagati dolžnost je sveta. Danes
Mu ti pomagaš, jutri on ti bo.

(Bučanje in grmenje.

Ruodi.

Vihar je vstal, valovi se tepó;
Valov in vihre zmagati ne morem.

Baumgarten (objame mu kolena).

Pomagaj Bog vam tako, ko vi meni —

Verni.

Za glavo gre; usmiljeni bodite!

Kuoni.

Otroke, ženo ima vrli mož!

(Treska.)

Ruodi.

Življenje tudi meni drago je,
Jaz tudi imam deco, imam ženo.

Poglejte, kako jezero divjá,
Vrtince dela, v globočini vre.
— Iz srca rad prepeljal bi možá;
Mogoče ni, to vidite sami.

Baumgarten (še kleči).

Tedaj tak blizo brega rešnega
V roké sovražnikove moram pasti!
— Tam-le je breg! z očesom gledam ga,
Razlega se jezikov glas do njega,
In čoln je tu, da me prepelje tje,
Pa brez pomoči serce mi upada!

Kuoni.

Kdo-li tu sem gre?

Verni.

Tell iz Birglena.

Tell (z lokom).

Kdo je ta mož, ki tu pomoči prosi?

Kuoni:

Z Alcelna je domá; poštenje svoje
Je branil in umoril Volfenšisna,
Cesarjevega gradnika v Rosbergu —
Lové glavarjevi ga konjiki,
Uže so za njegovimi petami.
Brodnika prosi, da bi ga prepeljal,
Al ta se brani, ker vihar divjá.

Ruodi.

Tell dobro veslo in vihar pozna,
Naj on pové vam, ali je mogoče.

(Hudo treska, jezero zašumi.)

Da bi se drznol v to peklensko žrelo?
Kdor ima pamet, ne bi tega storil.

Tell.

Poslednji je sam sebi vrli mož;
V Bogá zaupaj, reši stiskanca.

Ruodi.

Na varnem kraji svetuje se lahko.
Tu-le je čoln, tam jezero! Poskusi!

Tell.

Usmiliti se more jezero,
Trinog ne! Skusi!

Pastirji in lovci.

Reši! reši! reši!

Ruodi.

In ko bi bil moj brat al moje dete,
Ne morem; dansi Simon je in Juda,
Divjá jezéro in darú zahteva.

Tell.

Z besedo prazno nič se ne opravi;
Poteka čas, pomagati se mora!
Brodnik, al hočeš, ali nečeš?

Ruodi.

Nečem!

Tell.

V imenu božjem! Daj pa meni čoln,
Pa jaz nejako svojo moč poskusim!

Kuoni.

A, vrli Tell!

Verni.

To lovcu prístova!

Baumgarten.

Vi ste rešitelj moj, moj angel, Tel!

Tell.

Iz rok namestnikovih vas otmem!
Iz vihre mora Bog pomagati,
Mileja, nego od človeka, je
Od Boga smrt!

(Pastirju.)

Rojak, vi tolažite
Mi ženo, ak zadene me nesreča.
Pomoči moram mu, drugače ni.

(Skoči v čoln,)

Kuoni (ribču).

Res korenjak ste! Kar si upa Tell,
Le-tega niste vi si upali?

Ruodi.

Ne meri s Tellom bolji se brodnik,
Dveh Tellov naše gore nemajo.

Verni (stopi na skalo).

Odriva! Vozi srečno, vrli mož!
Lej, kako čoln valovi zibljejo!

Kuoni (na bregu).

Valovi čezinj pluskajo. Ne vidim
Ga več. — Lej, spet se je prikazal. Z močno
Rokó razjarjene valove reže.

Jože.

Namestnikovo konjstvo dirja sem.

Kuoni.

Za Boga, da! Pomoč je bila silna.

Landenbergovi konjiki.

Prvi konjik.

Kje je morivec, kterega ste skrili?

Drugi.

Tu sem je šel, zastonj ga skrivate.

Kuoni in Ruodi.

Kaj hočete?

Prvi konjik (zapazi čoln).

A, kaj je to? Za vraga!

Verni (zgoraj).

Al dirjate za unim, ki je v čolnu?
Za njim! Če urni ste, ga vjamete.

Drugi.

Prokleti tat! Ušel je!

Prvi (pastirju in ribču).

Pomagala
Sta k begu mu. To nam poplačata,—
Aló na čedo! Zapalíte kočo!

(Zdirjajo.)

Jože (letí za njimi).

Joj, moja jagnjeta!

Kuoni (tudi teče).

Joj, moja čeda!

Verni.

Trinogi!

Ruodi (vije roké).

O pravica sveta! Kdaj
Rešitelj pride vbogi tej deželi?

(Odide.)

Drugi prizor.

V švicarskem Kamniku, pod lipo pred Staufaherjevo hišo, na velikej cesti poleg mesta.

Verner Staufaher, Fajfar iz Lucerna nastopita v pogovoru.

Fajfar.

Gospod Staufaher, kakor vam sem rekel,
Nikar ne prisezite Avstrii,

Ognite se, če vam je le mogoče,
Držite se države, ko do zdaj,
Naj Bog vas brani v starej svobodi!

(Prisrčno mu stisne roko in hoče iti.)

Staufaher.

Počákajte, da pride moja žena.
Vi ste mi v Švicu gost, jaz vam v Lucernu.

Fajfar.

Ne morem se muditi. Še danes
V Grzavi moram biti. Stanovitno
Prenášajte oholost, odrtijo
Trinožjih poglavarjev! Čas je težek,
Al naglo se utegne promeniti,
Drug cesar na prestol utegne sesti.
Če pridete pod Avstrijo, ste njeni
Na vedno.

(Odide. Staufaher sede otožen na klop pod lipo. K njemu pride njegova žena, Gertruda, obrne se k njemu ter ga nekaj časa molčé gleda.)

Gertruda.

Tako resen, ljubi mož!
Že mnogo dni molčé te opazujem,
Otožnost temna oblačí ti čelo.
In tiha skrb na srcu ti leží.
Skrbí zaupaj meni, zvestej ženi,
Da bodem jih nosila s taboj vred.

(Molčé ji Staufaher v roko seže.)

Povej mi, kaj na srcu ti leží,
Tvoj trud imá nebeški blagoslov,
Napolnjene so hrambe, čili konji,
Govéda z gor so prišla mukajoča,
Prostorne zimske hleve napolnila.
— Bogata in prijazna tvoja hiša
Stojí na močnih brunih ko grajščina
V prelepem stiku, vezi ino meri;
Skoz okna sije mila va-njo luč,
Namalani po njej so stari grbi,
Napisani po stenah modri zreki,
Ki jih popotnik mim gredé prebira,
Srcé in dušo ž njimi bogatí.

Staufaher.

Res terdna bruna naše hiše so,
Al Bog moj — stalo ziblje se pod njimi.

Gertruda.

Preljubi mož, povedi mi, kaj misliš?

Staufaher.

Pod lipo tu sedèl sem uni dan
In veselil se mile svoje sreče.
In glej, prijezdil je iz Kiznahta
Deželni poglavar z obilnim spremstvom.
Pred hišo je postál, ter se jej čudil;
Jaz vstal sem naglo, in ponižno, kakor
Spodobno je, približal se gospodu,
Ki cesar nam ga dal je za sodnika.

Čigava je ta hiša? me je prašal
Z naklepom zlobnim, ker je dobro vedel.
S premislikom sem brzo odgovoril:
Ta hiša je cesarjeva in vaša,
In meni dana je v najem. In on:
„Namesti cara vladam jaz v deželi
„In nečem, da bi stavil hiše kmet
„Po svojej trmi, živel svobodno
„In ko gospod tej zemlji gospodaril:
„Predrznem se, da vam ubranim to.“
Izrekši to, odjezdil je srdit,
Ostal sem in potrt in žalosten
Premišljeval, kar je zločín govoril.

Gertruda.

Premili moj gospod, zakonski mož!
Dopusti svobodno, odkritosrčno
Besedo, ktero govori ti žena,
Ker hči je plemenitega Iberga,
Možá, ki je imel obilo skušenj.
Za preslico smo hčere volno prele
V večerih dolzih, ko so pri očetu
Zbiráli se deželni starašine,
Prebirali listine stare prešnjih
Cesarjev, modre svete si dajali,
Deželni blagor skrbno vtrjevali.
Pomljivo sem jih takrat poslušala,
Zapómnila si marsiktero modro
Besedo, kako misli umni mož

In kaj želi pobožni. Kar sem čula,
Zvestó sem ohranila v srcu svojem.
Poslušaj toraj, pazi na le-to!
Ker davno znam že, kaj ti srce stiska.
— Namestnik te sovraži, rad bi te
V nesrečo pahnol, ker si mu zadržek,
Da Švicar novej knežjej hiši neče
Priseči, ampak da drži se zvesto
Države, ko častitljivi prededje. —
Ni tako, ljubi mož? Ni to resnica?

Staufaher.

Takó je. Gesler me zato sovraži.

Gertruda.

Zavída te, ker sreča te miluje,
Ker si svoboden na svobodnem domu —
Saj on ga nema. Od cesarja in
Od svojih dedov hišo si prejél.
Tedaj ponašati se moreš ž njo,
Ko z deželámi se vladar ponaša.
Nad saboj nemaš druzega gospoda,
Razun najvikšega krščanske zemlje —
Le svoje hiše mlaji sin je on;
Nič nema, razun plašča viteškega,
Zato z očesom zavidljivim gleda
Trinog na srečo vrlega možá,
Že davno na-te se zarotil je.
Zdaj trdno še stojíš. Al čakal boš,

Da svoj namen doseže hudodelec?
Previdni v suši zida jez.

Staufaher.

Kaj morem?

Gertruda (bliže stopi).

Poslušaj mene! Znadeš, kako v Švicu
Pošteni vsi možjé srdijo se
Na poglavarja, skopega trinoga.
Ne dvomi, da so siti tudi ondi
Na untrvaldskej i na urnskej zemlji
Nesramnih sil in jarma težkega.
Nesramno, kakor Gesler tukaj, vede
Se Landenbergar unstran jezera. —
Vsak čoln, ki priveslá od onih krajev,
Oznanja sile in nesreče nove,
Ki jih valé na ljudstvo poglavarji.
Zato bi bilo prav, da bi na tihem
Možjé pošteni pomenili se,
Kakó bi z rame težki jarem stresli:
Jaz menim, da vas Bog ne zapustí,
Da milo na pravico se ozrè. —
Povedi, nemaš v Uriju prijatla,
Ki smeš skrivnosti razodeti mu?

Staufaher.

Možakov vrlih mnogo tam poznajem,
Veljavnih, jako čislanih gospodov,
Jaz njim in oni meni upajo.

(Vstane.)

O žena, kak vihar nevarnih misel
Budiš mi v tisih mojih prsih! Moje
Skrivnosti v svitlem zrcalu mi kažeš,
Z besedo gladko drzno mi oznanjaš,
Kar strah in groza me je misliti.
— Al si premislila, kar govoriš?
Žvenkèt krvavega orožja kličeš
In divjo svado v mirno to dolino —
Kakó bi mogli mi, pastirji revni,
Skušati v boji se z vladarji zemlje?
Priložnosti ugodne čakajo,
Da pošljejo v sirotno to deželo
Divjaških rojev silovite vojske,
Izgovorom pravične kazni nam
Zatarejo svobodo in pravico.

Gertruda.

Možjé ste tudi vi in vajeni
Sekire, Bog pogumnemu pomaga!

Staufaher.

O žena! Vojska je krvava šiba;
Pastirja tepe in mu čedo kolje.

Gertruda.

Trpeti moramo, kar pošlje Bog;
Sramote ne trpí ponosno srce.

Staufaher.

Vesela naše nove hiše si,
Požgè jo plamen grozovite vojske.

Gertruda.

Ko bi menila, da je moje srce
Privezano na časno blago, vrgla
Bi sama va-njo žarno plamenico.

Staufaher.

Ti se zanašaš na človeštvo! Vojska
Ne prizanaša detetu v zibeli.

Gertruda.

Nedolžnost ima angela v nebesih!
— Oziraj se naprej, i ne nazaj!

Staufaher.

Junak pogumno v boji smrt objame:
Premisli, kaka bo osoda vaša!

Gertruda.

Volitev zadnjo ima tudi stvar
Najslabša; z mosta skok me osvobodi.

Staufaher (objame jo).

Kdor ženo tako na srcé pritiska,
Veselo sme za dom se bojevati,
Ter se nobene vojske ne bojí —
Sedaj nemudoma na Urnsko pojdem.
Prijatel mi je ondi Valter Firšt,
Ki misli tako, kakor mislim jaz.
Tam biva tudi vrli Atinghausen,
Praporščak, plemenitega rodú,
Ki ljubi dom, poštuje stare nrave.

Pogovorim se ž njima, kako bi
Sovražnikov znebili se deželnih. —
Obvari Bog te! Dokler se ne vrnem,
Ti umno gospodari v mojej hiši.
Daruj obilo romarju, ki hodi
Na božja pota, in pobožnemu
Menihu, ki za samostan pobira.
Staufaherjeva hiša se ne skriva,
Stojí na cesti vélikej dom gosten
Popotnikom, ki hodijo tod mimo.

Ko odhajata, pristopita Viljem Tell in Baumgarten.

Tell (Baumgartnu).

Zdaj treba vam ni več pomoči moje,
Stopite v uno hišo, tam prebiva
Staufaher, oče stiskanej siroti.
— Lej, sam je tu. — Le z mano pojdite!

(Bližata se; obzorišče se promení.)

Tretji prizor.

Javni trg poleg Altorfa.

Zadej na homçi zidajo trdnjavo, ktere uže toliko stoji, da se vidi, kaj bode. Zadnja stran je dodelana, sprednjo ravno zidajo; še stojé odri, po kterih delavci gori in doli hodijo; krovec streho dela. Vse je marljivo.

Tlačanski valpet. Kamnar. Zidarji in malovárji.

Valpet (priganja delavce s palico).

Lenuhi, urno! Kamnja, apna, klaka!
Da videl poglavar deželni delo

Dovršeno, ko pride na ogled.
Ne lazite ko polži čez prelaz!

(Dvema malovarjema.)

Kakó sta naložila? Brž, lenuha,
Še enkrat toliko! Le urno, urno!

Prvi zidar.

To je preveč, da kamnje moramo
Za ječo svojo in brzdavnico
Voziti!

Valpet.

Kaj mrmrate zopet? Leno
To ljudstvo ni za nič na ljubem svetu,
Na pašnikih le krave molzti zna
In lajnati po gorah sem ter tje.

Starec (sede).

Nič več ne morem.

Valpet (trese ga).

He, na delo starec!

Prvi zidar.

Al nemate usmiljenja, da starca,
Ki obnemogel je, priganjate
Na trdo tlako?

Kamnar in zidarji.

To v nebó upije!

Valpet.

Skrbíte za-se! To je posel moj.

Drugi zidar.

Kakó poreče se trdnjavi, ki
Jo zidamo?

Valpet.

Urnska brzdavnica;
Pod njenim jarmom bodo vas brzdali.

Zidarji.

Brzdavnica!

Valpet.

Zakaj se rogate?

Drugi zidar.

Sto hišico brzdali boste Urnsko?

Prvi zidar.

Bi vedel, koliko takovih krtin
Na kup bi morali nanositi,
Da gora zrase, kakoršna najmanja
Na Urnskem!

(Valpet odide v zadnjo stran.)

Kamnar.

Kladivo v jezéro vržem,
Ki rabilo mi je pri kletem delu!

Tell in Staufaher pristopita.

Staufaher.

Da sem ta dan učakal, da to gledam!

Tell.

Ni dobro biti tu. Stran pojdiva.

Staufaher.

Je-li to urnska svobodna dežela?

Kamnar.

Da videli pod stolpi bi kletí!
Gorjé mu, kdor v té pride, petelina
Ne bode čul!

Staufaher.

Moj Bog!

Kamnar.

Poglejte bokov
In stebrov tu, teh večnost ne podere!

Tell.

Kar roka je zidala, roka stare.
(Kaže na gore.)
Svoboden dom postavil nam je Bog.

Čuje se bobnanje; ljudje prinesejo klobuk na drogu; klicar gre za njimi, za klicarjem se hrupno gnetejo ženske in otroci.

Prvi zidar.

Kaj bobnanje pomenja? Poslušajte!

Kamnar.

Ko pustni trapi! Kaj počnó s klobukom?

Klicar.

V cesarjevem imenu! Poslušajte!

Zidarji.

Molčíte! poslušajte, poslušajte!

Klicar.

Ozríte se, Urnjani, na klobuk!
Postavi na visocem drogu se
V Altorfu, v sredi na občinskem trgu,
In to je volja poglavarjeva:
Da se klobuk častí, ko sam glavar,
Vsakdo se ima pokloniti mu
In se odkriti. Tako cesar zve,
Kdo mu pokoren je in kdo mu ni.
Kdor bi pregrešil se na ta ukaz,
Zapade kralju z glavo in imetjem.

(Glasno se roga ljudstvo, boben spet zabobna; klicar in spremstvo mimo ide.)

Prvi zidar.

Kaj spet izmislil poglavar si je!
Kar svet stoji, se ni zgodilo še
Kaj tacega! Mi bi klobuk častíli?

Kamnar.

Mi pred klobukom bi poklékali!
Al so igrača resni mu ljudje?

Prvi zidar.

Ko bi že carska krona bila! Ali
Tak je klobuk avstrijski, videl sem
Viseti nad prestolom tacega.

Kamnar.

O ti klobuk avstrijski! Pazimo, zanka
Je to, da izdadó nas Avstrii!

Zidarji.

Pošteni mož sramote ne prebije.

Kamnar.

Stopimo k drugim, posvetujmo se.

(Odidejo v zadnjo stran).

Tell (Staufaherju.)

Sedaj sem vam povedal. Z Bogom, Verner!

Staufaher.

Kam se mudí vam? Ostanite malo.

Tell.

Očeta treba mojej hiši. Z Bogom!

Staufaher.

Izlil bi svoje srce v prsi vaše.

Tell.

Beseda težkega srcá ne zlajša.

Staufaher.

Al mogla bi za delo vneti nas.

Tell.

Zdaj delo je edino — potrpljenje,
Molk.

Staufaher.

Težki jarem bi molčé nosili?

Tell.

Vladarji nagli kratko vladajo.
— Ko pripodí se viher iz preduhov,
Svetila vgašajo, brodovi naglo
Zavetja iščejo, mogočna vihra
Drvi se dalje brez sledú in kvara.
Vsak sebi tiho naj domá živi;
Mir mirnega objemlje.

Staufaher.

Ménite?

Tell.

Če je ne dražiš, kača te ne piči,
Utrudijo poslednjič se sami,
Ko bodo videli deželo mirno.

Staufaher.

Če smo edini, moremo veliko.

Tell.

V potopu samec laže si pomaga.

Staufaher.

Nemarno bi zavrgli občno reč?

Tell.

Le na-se sme zanašati se človek.

Staufaher.

Slabotne jači in krepí edinost.

Tell.

Krepotni mož je najmočneji sam.

Staufaher.

Tedaj ne boste bramba domovini,
Ko v sili vstane, zgrabi za orožje?

Tell (seže mu v roko).

Zgubljeno ovco reši Tell iz brezdna,
Kakó zapustil bi prijatle svoje!
Sami, brez mene posvetujte se,
Prenagel sem, za svèt ni bitje moje;
Če k djanju mene potrebujete,
Ne ognem se, storim dolžnosti svoje.

(Odideta, vsaki na svojo stran. Pod odri nagloma hrup vstane.

Kamnar (letí pod oder).

Kaj je, kaj?

Prvi zidar (priletí in vpije).

Krovec je raz streho pal.

Berta priskoči. Spremstvo.

Berta.

Je mrtev? Hitro, hitro pomagajte!
Otmite reveža, tu nate zlata —

(Vrže lišp med ljudstvo.)

Kamnar.

O strani zlatom — Vse bi radi zlatom
Kupili. Ker očeta od otrok
In moža ste odtrgali od žene,
Svét v revo in nadlogo zakopali,
To radi zdaj bi zlatom poplačali —
Ko vas ni bilo, smo živeli srečno,
Nadloga in obup sta z vami prišla.

Berta (valpetu, ki se vrne).

Živí?

(Valpet odmaje z glavo.)

Nesrečni grad, zidala te
Je kletev, kletev bo osoda tvoja;

(Odide.)

Četrti prizor.

Valter Firštova hiša.

Valter Firšt in Arnold Melhtal pristopita, vsaki od svoje strani.

Melhtal.

Gospod moj, Valter Firšt —

Valter Firšt.

Ne dalje, Melhtal!
Da naji ne zapazijo. Povsod
Skrivaj potikajo se ogleduhi.

Melhtal.

Al imate novice z Untervaldna?
Kaj dela tam moj oče? Po jetniški
Ne morem tukaj zanaprej živeti.
Kakó se tako hudo sem pregrešil,
Da skrivam tukaj ko morivec se?
Po prstih s šibo paglavca sem krcnol,
Ker hotel mi na poglavarjevi
Ukaz je lepa vola spreči, ji
Odgnati sabo.

Valter Firšt.

Bili ste prenagli.
Poslal je njega poglavar, gospod
Deželi našej. Kazni ste zapali,

Ker ste grešili, ste imeli kazni
Udati se, naj bo še tako ostra.

Melhtal.

Al mogel sem poslušati prešerne
Besede: „Ako ljub je kruh rataju,
„Naj sebe vprega, sam naj vlači plug!“
Bolelo me je v dušo, ko mi spregal
Je s pluga lepa vola paglavec;
Mukala, bôla sta z rogovoma,
Ko bila zlo krivico bi čutila;
Popala jeza me pravična je,
Spozabil se, pretepel sem poslanca.

Valter Firšt.

Možjé brzdamo težko lastna srca,
O kako bi brzdala se mladost!

Melhtal.

Le za očeta me skrbí — Postrežbe
Mu treba, ali sina ni domá.
Sovraži ga namestnik, ker je vedno
Govoril za pravico in svobodo.
Mučili bodo starega možá,
In da bi branil ga, nikogar nema.
— Naj bo, kar hoče, k njemu se povrnem.

Valter Firšt.

Počákajte in potrpite malo,
Da kdo prinese poročila — Nekdo

Na vrata trka — Skrijte se! — Morda
Poslanec kak je poglavarjev. Varno
Pred Landenbergarjem na Urnskem niste,
Trinogi so podali si roké.

Melhtal.

Učé nas, kako naj ravnamo mi.

Valter Firšt.

Pokličem vas pozneje. Odstopíte!

(Melhtal odide.)

Ne smem povedati ubožcu, kar
Se mi dozdeva — Kdo trka? Kadar
Odpró se vrata, se bojim nesreče.
Izdaja, sum posluša na vseh oglih;
Poslanci sile vrivajo se v hiše,
Potreba skoro je, da bi imeli
Ključavnice na vratih in zapahe.

(Odprè vrata, zavzame in umakne se. Verner Staufaher pristopi.)

Kogá tu vidim? Vernerja? Za Boga!
Predrag, ljub gošt! — Ni stopil v hišo mojo
Še bolji mož. Bog sprimi vas! Zakaj
Ste prišli sem? Kaj iščete na Urnskem?

Staufaher.

Nekdanjih časov, Švicarske svobode.

Valter Firšt.

To sabo ste prinesli. Tako dobro
Mi je pri srcu, tako gorko, ker

Vas vidim. Sédite, predragi Verner!
Je zdrava ljubeznjiva žena vaša,
Razumna hči premodrega Iberga?
Popotnici, ki hodijo iz nemških
V dežele laške skoz dolino vašo,
Ne morejo prehvaliti prijazne
In gostoljubne vaše hiše. — Kako,
Al prišli ste naravnost od Pečí?
Al niste se nikjer ozrli v stran,
Predèn stopili v mojo hišo ste?

Staufaher (séde).

O pač da! videl čudno novo sem
Zidanje, ki me nič ne veselí.

Valter Firšt.

Prijatel dragi! koj na prvi pogled!

Staufaher.

Kaj tacega na Urnskem ni še bilo, —
Trdnjave bilo ni, odkar svét pomni,
Le samo grob je bil objet z nasipom.

Valter Firšt.

To je svobodi grob! Zadeli ste.

Staufaher.

Da brez ovinkov vam povém, ni prazna
Me radovednost pripeljala sem;
Leží mi skrb na srcu. Videl sem

Gorjé domá, gorjé nahajam tu.
Zares, prebiti ni trinoštva več
In sile konca ni in kraja ne.
Od nekdaj Švicar bil je svoboden,
Navajeni smo dobrega vladarstva.
Kaj tacega se nikdar ni godilo,
Kar pase naša čeda se po gorah.

Valter Firšt.

Da, brez primere je vladarstvo to!
Še plemeniti, stari Atinghausen,
Ki videl in poznal je stari svét,
Je rekel, da té sile ni prebiti.

Staufaher.

Tud unstran gozda hudo se godí,
Skrvjó se vrača zloba. — Volfenšisen,
Ki bil poveljnik je na Rosbergu,
Polaknol se je prepovedanega
Sadú, v prešeštvo hotel zapeljati
Baumgartnovo je ženo iz Alcelna;
Sekiro mu razklal je mož srditi
Črepinjo.

Valter Firšt.

Božja sodba je pravična!
— Baumgarten, rekli ste? Pravičen mož!
Je-li pobegnol in zavetje našel?

Staufaher.

Čez jezero ga zet je vaš prepeljal,
Jaz vzel sem k sebi ga in varno skril.
— Še groznejo dogodbo razodel
Mi je, ki v Sarnu se je pripetila.
Srcé mi krvaví pritakej grozi.

Valter Firšt (pazljiv.)

Povejte mi jo.

Staufaher.

Mož pravičen biva
V Melhtalu, Henrik Halden po imenu,
In svèt njegov veljá v občini mnogo.

Valter Firšt.

Pozná ga vsakdo. Kaj so mu storili?

Staufaher.

Zagrešil nekaj malega je sin
Njegov in zarad tega je očeta
Pregrozno Landenbergar kaznoval.
Izpregli sinu s pluga voli so:
Ta se je vprl, pretepel sla in zbežal.

Valter Firšt (zelo radoveden).

In kako je očetu? Govorite.

Staufaher.

Očetu je ukazal Landenbergar,
Naj brez odloga izročí mu sina.

Ko po resnici je prisegel starec,
Da sam ne vé, kam je pobegnol sin,
Poklical je namestnik mučitelje. —

Valter Firšt.

(skoči na noge in ga hoče na drugo stran peljati.)
O, tiho, dosti!

Staufaher.

„Sin mi je odnesel
Peté, al ti si v mojej roci!“ — Zgrabil,
Na tla ga treščil je, očí mu staknol. —

Valter Firšt.

O Bog usmili se!

Melhtal (noter plane).

Oči mu staknol?

Staufaher (čudi se, Valter Firštu).

Kdo je mladenič ta?

Melhtal (za roko ga zgrabi).

Oči mu staknol?

Valter Firšt.

Uboga reva!

Staufaher.

Kdo je ta mladenič?
(Valter Firšt mu pomigne.)
Sin, sin njegov? Pravični Bog!

Melhtal.

In mene
Ni tam! Obé očesi? Govorite!

Valter Firšt.

Terpíte, kakor možu prístova.

Melhtal.

In zarad mene, zarad moje krivde!
Slep je tedaj! Al slep in čisto slep?

Staufaher.

Da, čisto slep! Oči so mu iztekle,
Nikoli solnca videl več ne bo!

Valter Firšt.

Ne trgajte mu srca!

Melhtal.

Ah, nikoli!

(Z rokami si pokrije oči in nekaj časa molči, potem se obrne k njima in govorí z nežnim glasom, jok mu zapira besedo.)

O lep, nebeški dar je luč očesna,
Na zemlji vsaka stvar živí od luči. —
Veselo roža k solncu se obrača,
Al on sedeti mora v temi večni,
Ne bo se veselíl več trat zelenih,
Ne pisanega cvetja na livadi,
Ne bo več videl zarje na snežnikih.

Smrt ni nesreča — al življenje in
Slepota je nesreča neizmerna.
Zakaj me tako tožno gledata?
Jaz imam dve očesi zdrave, ali
Še enega ne morem dati slepcu
Očetu, dati mu ne morem žarka
Nobenega, ki sije mi v okó
Iz morja krasne in vesele luči.

Staufaher.

Še bolj vam srce moram ogreniti,
Ker mu hladila in tolažbe nemam.
Namestnik mu je vse pobral, nič mu
Ni pustil, le beraško palico,
Da nag in slep od vrat do vrat berači.

Melhtal.

Pobral mu vse in tudi luč nebeško,
Ki vživa jo najzadnja stvar na svetu;
Nič pustil, le beraško palico. —
O, naj mi nikdo več ne govorí,
Da tu ostanem, da se skrivam tu!
O, kako malovreden sem plahun!
Na srci bila mi je moja varnost,
In tvoja ne! V zastavo pustil sem
Trinožjim rokam ljubo tvojo glavo!
Pobegni malodušna ti previdnost!
Nič več mi mar ne bode, maščevanje
Krvavo le; plačilni dan že pride!

Tje hočem — ne ubrani mi nobeden —
Zahteval bom očetovo okó
Od krutega namestnika in najdem
V središči ga njegovih jezdicev.
Veselo se znebím življenja, če
Neskončno vroče bolečine svoje
Ohladil bom v njegovej toplej krvi.

(Hoče iti.)

Valter Firšt.

Nikar ne! Ostanite! Kaj li morete
Samí? Na trdnem gradu on sedi
In roga srdu se nezmožnemu.

Melhtal.

In da bi sedel gori na ledenem
Šrekhornu, ali više, kjer Devica
Sedí od večnosti zagrnjena. —
Do njega čem, mladenčev dvajset zberem,
Ki čutijo, kar čutim jaz, in ž njimi
Njegov grad razvalim. Če nihče me
Ne spremi, če vsi zarad svojih koč
In čed strepéčete, uklonite
Pod jarem se trinogom — skličem sam
Pastirje vrle na planinskih rižah,
Dogodbo strašno jim oznanim tam
Pod milim nebom, kjer je zdravo še
Telo in srce.

Staufaher (Valter Firštu).

Mera je skipela —
Al mirno bi čakali, da najhuje —

Melhtal.

To je najhuje, kaj se je še bati,
Ko varno več pod čelom ni okó?
Al brez orožja smo? Zakaj učili
Napenjati smo se tetivo, težko
Sekiro bojno sukati? Orožje
Imade vsaka božja stvar na svetu,
Da brani se pred silo. Trudni jelen
Sovražnika nabode na rogé,
V propad telebi lovca divja koza —
Potrpežljivi bik, tovarš človeku,
Ki jarmu radovoljno vrat uklanja,
Poskoči zdražen, močni rog nabrusi,
Sovražnika zažene pod oblake.

Valter Firšt.

Ko bi vse tri okrajne mislile,
Ko mi trijé, opravili bi kaj.

Staufaher.

Če vsklikne Uri, vstane Untervalden,
Zavé se tudi Švicar stare zveze.

Melhtal.

Prijatlov mnogo imam v Untervaldnu,
Rad vagal vsaki bo življenje svoje,
Če so rojaki bramba mu in ščit.
— Častitljiva očeta naše zemlje!
Mladenič sem, pa govorim med vama,
Ki sta na svetu mnogo skusila.
Molčati mora v svetu jezik moj.
Nikar besed ne zaničujta mojih,
Ker sem še mlad in skušenj nemam še;
Ne draži me prevroča kri mladosti,
Le sila me boli neskončne reve,
Od ktere počila bi siva skala.
Očeta sta in hišna gospodarja,
Želíta si pobožnega sinú,
Ki sveta bi mu vajna glava bila,
Ki varoval bi vama luč očesno.
Ker nista na životu, ne na blagu
Do zdaj trpela, ker očí še vama
Veselo se in bistro svetijo,
Nesreči našej ne bodita tujca.
Visí nad vama tudi meč trinogov:
Odvračala od Avstrije sta narod;
To je krivica mojega očeta,
V enacej krivdi in pogubi sta.

Staufaher (Valter Firštu).

Sklenite vi! Sklep vaš je tudi moj.

Valter Firšt.

Gospodov plemenitih, Atinghausna,

Silinskega prašajmo še o tem —
Prijatlov pridobí imé nam njuno.

Melhtal.

Čigavo ime v naših gorah ima
Več cene, nego vaše ino vaše?
V imeni vajne upa vsa dežela.
Krepost od dedov prišla je na vaji,
Samá sta pomnožila jo obilo.
Čemú nam plemstvo? Delajmo samí!
Da bili bi sami v deželi! Menim
Da sebe moremo samí braniti.

Staufaher.

Enaka sila plemičev ne stiska:
Po dolih divja reka se valí,
Dosegla do sedaj še ni višav.
Ko bodo videli v orožji narod,
Pomoči ne odtegnejo mu svoje.

Valter Firšt.

Da bi razsodnika imeli med
Sebo in Avstrijo, veljala bi
Pravica še in zakon, ali ker
Sodnik najviši, cesar, tlači nas,
Iz rev nam mora Bog pomagati
Po krepkej našej roki — Vi berite
Prijatlov v Švicu, jaz jih bom na Urnskem.
Pa koga v Untervalden pošljemo?

Melhtal.

Pošljite mene — Komu bólje bi —

Valter Firšt.

Nikakor ne; vi ste moj gost, in jaz
Porok za vas!

Melhtal.

Pošljite me, vas prosim!
Vsi potje skrivni so mi v gorah znani
In mnogo imam tam prijatlov, ki
Sprejemali me bodo gostoljubno
In skrbno me sovražnikom skrivali.

Staufaher.

Pustite ga, naj ide z Bogom tje.
Tam izdajavca ni nobenega.
Črté trinoge tako, da trinoštvo
Za-sé nikacega orodja nema.
Naj tudi on tovaršev v tihem gozdu
Nabira, vžiga srca po deželi.

Melhtal.

In kako bomo v zvezi med sabó,
Da nam ne pridejo na sled trinogi?

Staufaher.

Zbirajmo se na Virji al Gonišču,
Kjer se kupčijske ladje vstavljajo.

Valter Firšt.

Ni varno tako javno delati.
Slušajta me. Jezéru na levici,
Kjer pot drži na Virje, preko Skalic,
Leži livada skrita v sredi gozda,
Trebišče jo pastirji zovejo,
Ker tam so gosti iztrebili gozd.
Deželo našo loči ta livada

(Melhtalu.)

Od vaše, v kratkem času lahki čoln

(Staufaherju)

Pripelje tudi vas iz Švica sem.
Po skrivnih potih moremo lahkó
Natihoma se ondi zbrati v svèt,
Vsak naj deset pripelje sabo mož,
Ki našega zaupanja so vredni,
In tako združeni družinsko reč
Prevdarimo in z Bogom sklenemo.

Staufaher.

Prav tako! Dajte vrlo mi desnico
In tudi vi in tako, kakor zdaj
Trijé možjé podajajo si roke
Pošteno, brez napuha in hinavstva:
Trijé okraji bodo skupej stali,
Branili se na smrt i na življenje.

Valter Firšt in Melhtal.

Na smrt in na življenje!

(Molčé še nekaj časa stojé roko v roci.)

Melhtal.

Slepi oče!
Svobode dneva vidil več ne boš;
Al čul ga bodeš. — Ko po gorah bodo
Plameni svitli z vseh straní goreli,
Na kup se vsipale trdnjave,
Rojaki bodo v tvojo hišo peli,
Veseli glasi bodo ti doneli,
Svitloba bo krog slepe tvoje glave!

(Ločijo se.)

Drugo djanje.

Prvi prizor.

Na dvorih barona Atinghausna.

Soba po gotiški šegi, grbi in čelade visé na stenah. Baron, starec, ki ima pet in osemdeset let, visoke, plemenite postave, opira se na palico, ki ima roč iz roga divje koze. Kuoni in šest hlapcev stoji krog njega z grabljami in kosami. Ulrik Rudenc pristopi v viteškej oprâvi.

Rudenc.

Stric dragi, tu sem. — Kaj mi hočete?

Atinghausen.

Čakajte malo, da po starej hišnej
Navadi k zajterku napijem hlapcem.

(Pije iz kupe in za njim po vrsti vsi drugi.)

Poprej sem hodil sam na polje, v gozde,
In vladal delo z lastnimi očmí,
S praporom v roci v bitve sem jih vodil,
Sedaj delim med njé le opravila,
In ko bi solnce ne hodilo k meni,
Ne mogel bi na gorah ga iskati.
Od dné do dné se v ožjem krogu sučem,

Počasi, kmalo se mi célo stisne,
Ustavi skoro se koló življenja,
Le senca sem nekdanjega možá,
Ostane kmalo meni le imé.

Kuoni (napije Rudencu).

Mladenič, vam na zdravlje!

(Rudenc se obotavlja kupo vzeti.)

Pijte! Gre
Iz ene kupe, enega srcá.

Atinghausen.

Otroci, pojdite! Na večer bomo
Menili o deželnih se rečéh.

(Hlapci odídejo.)

Atinghausen in Rudenc.

Atinghausen.

Al si opasal in orožil se,
Da pojdeš v Altorf na gosposki dvor?

Rudenc.

Da, stric, in dalje se ne smem muditi. —

Atinghausen (sede).

Je taka sila? Je mladosti tvojej
Odmerjen tako kratek čas, da moraš
Skopariti pri starem stricu ž njim?

Rudenc.

To vidim, da vam treba mene ni,
Pod gostno vašo streho sem le tujec.

Atinghausen (dólgo ga z očmi motri).

Da ne bi tako! Vmrlo domovini
Je tvoje srce. Uli! Uli! Več
Te ne poznadem! V svili se bahaš,
Napuhnjen za klobukom nosiš pavje
Peró in čez ramé škerlatni plašč;
Na kmeta zaničljivo se oziraš,
Pozdrava se njegovega sramuješ.

Rudenc.

Ne kratim mu častí, ki njemu gre,
Pravicam, ki jih jemlje sam, kljubujem.

Atinghausen.

Dežela vsa pod težko jezo zdiha
Vladarjevo, — pošteno srce vsako
Trinoštvo gleda žalostjo, le tebe
Ne gane občni gnjev, ki ga trpimo.
Ti si odpadnik, ker stojiš na strani
Deželnega sovražnika, se rogaš
Nesreči našej, v radosti se ziblješ,
Od knezov iščeš milosti med tem,
Ko domovino tepe bič krvavi.

Rudenc.

Zakaj je, dragi stric, dežela v stiski?
Kdo je pogreznol jo v nadlogo to?
Beseda ena bila bi zadosti,
I ne žulila bi je več nadloga,
Imela bi cesarja milega.

Gorjé njim, ki slepé očí narodu,
Da punta se na pravo svojo srečo.
Nekteri samopridneži so krivi,
Da ni dežela Avstrii prisegla,
Kar so storile druge vse okrajne.
Sedeti s plemenitniki na klopi
Gosposkej jim je milo, — za gospóda
Imeli radi bi cesarja, da bi
Nobenega gospoda ne imeli.

Atinghausen.

To moram čuti, in iz tvojih ust!

Rudenc.

Pustite mi odgovor na vprašanje.
Povejte, v kaki časti ste vi tukaj?
Al ste ponosni s tem, ker ste župan,
Praporščak, ker pastirje vladate?
Ni veča slava, kralju služiti,
Se dičiti v njegovem sjajnem spremstvu,
Ko lastne hlapce vladati in s kmeti
Sedevati na sodnih stolih?

Atinghausen.

Ah!
O Uli! Uli! Zapeljivosti
Nastavljal si ušesa! Njeni glas
Je to! Srcé ti otrovala je!

Rudenc.

Da, ne tajím — v globoci duši me

Bolí, da nas zaničevaje tujci
Pastirsko plemstvo imenujejo.
Pa kako bi doma lenobno ležal
I gubil pri zaničevanem delu
Prelepi, krasni zor mladosti svoje,
Ko slava venča čelo plemenitim
Mladenčem pod avstrijskimi prapori.
Drugod godé se dela, slaven svét
Se giblje unstran naših gor —
Ko meni rija jé oklep, čelado;
V doline tihe té se ne razlega
Trobenta vojna, ne klicarjev glas,
Ki vabi k igri viteški junaka;
Kaj vidim, čujem tu? Pastirske pesmi,
Zvonjenje dolgočasno kravjih zvoncev.

Atinghausen.

Mladenič oslepljêni! blesk zapeljal
Nečimrni te je, dom zaničuj!
Sramuj se starih lepih nrav očetnih!
Solzami grenkimi boš gor iskal
Domačih, da bi čul pastirskih pesem,
Ki so ti zoprne v napuhu svojem;
Hrepénel boš za njimi s tožnim srcem,
Ko na uhó ti zadoné na tujem.
O, močna vez na dom človeka veže!
Lažnjivi svet na tujem za-te ni;
O Uli, na oholem carskem dvoru
Ostane tvoje srce vedno tuje!

Zunanji svet kreposti druge čisla,
Ne onih, ki so vcepljene ti v srce!
— Le pojdi in prodaj svobodno dušo,
V dar jemlji dobra, bodi knezom hlapec,
Ker nečeš biti lastni gospodar
Na svojem dednem svobodnem posestvu.
— Ah, Uli! Uli! v Altorf mi ne hodi!
Domá ostani — ne zapiraj srca
Pravicam svetim drage domovine!
— Rodú sem svojega mladika zadnja —
Z imenom mojim vsahne tudi ona.
Poglej na steni ščita, glej čelade,
Té v grob mi položijo. Ali bodem
V poslednjem dihu moral misliti,
Da čakaš le, da se okó mi sklene,
Da stopiš pred gosposko novo, v dar
Prejmeš od Avstrije posestva moja,
Ki dal mi Bog jih je v svobodno vlast!

Rudenc.

Zastonj upiramo cesarju se.
Njegov je svet: al moremo prtéti,
Braniti njemu trdoglavno se,
Raztrgati državno mu verigo,
Ki jo oblastno je krog nas raztegnol?
Njegovi semnji, sodbe so in ceste,
Tovar na Gothardu cestnino mora
Mu plačevati, ko orjaška mreža
Zajéle nas dežele so njegove.

— Al nas ubrani Nemčija? Še sama
Ne more se braniti Avstrii.
Če ne pomaga Bog, nam tudi cesar
Ne more. Je-li cesar mož - beseda?
V zadrgi dnarnej, v sili vojskinej
Zastavlja in prodaja cesar mesta,
Ki pribežala so v njegovo varstvo.
— Ne, stric! modrost in blagor naš veleva
V teh hudih časih grozne razprtije,
Da se oklenemo mogočne glave.
Od roda gre na rod cesarska krona,
Zasluge stare ona v nemar pušča.
V prihodnjost svojo seme sejemo,
Če delamo za močno Avstrijo.

Atinghausen.

Si tako moder? Pametneji od
Očetov svojih, ki so preliváli
Junaško kri predragi svobodi?
— Prepelji v Lucern se, poprašaj tam,
Kakó avstrijski jarem ljudstvo žuli.
— Prispejo k nam preštevat nam goveda
In ovce, in planine naše merit,
Zverí ograjat v svobodnih gozdih,
Postavljat mitnice na cestah naših
In mestnih vratih, da dolgove
Poplačajo za kupljene dežele
Z uboštvom našim, da prelivajo
Za svoje vojske kri mladenčev naših.

— Če moramo že kri prelivati,
Za-sé jo prelivajmo — svobodo
Ceneje kupimo od sužnosti!

Rudenc.

Kaj morejo pastirji slabi vojskam
Nebrojnim, ki so Albertu pokorne!

Atinghausen.

Mladenič, ti pastirjev ne poznaš!
Jaz jih poznam, ki sem jih vodil v bitvah;
Kakó so bili se pri Favencu!
Naj pridejo nakladat jarem nam,
Ki nečemo se mu uklanjati!
— Pomisli, kakošnega si rodú!
Ne dajaj za nečimrno bleščobo
Visoke krone lastne vrednosti —
Ponašaj s tem se, to naj bo ti dika,
Da glava si svobodnemu narodu,
Ki verno ti stojí na strani v boji
In smrti, ki te ljubi v svojem srcu. —
Nategni krepko — prirojeno vez,
Okleni se predrage domovine,
Posveti v blagor srce jej in dušo.
Tu ima korenine tvoja móč,
Tam zunaj v tujem svetu stal boš sam
Ko slabi trst, ki lomi ga vihar.
Ostani, davno nas že vidil nisi,
Poskusi le en dan — le samo danes

Ne hodi v Altorf — čuješ? danes ne;
En dan le tu med svojimi ostani!

(Prime ga za roko.)

Rudenc.

Dal sem besedo — moram iti, stric!

Atinghausen (spusti njegovo roko, resno).

Ti moraš iti — da, ubogi Uli!
Zavezal se z besedo nisi, ne
S prisego — veže te ljubezni spona!

(Rudenc se stran obrne.)

Le stran obraz obračaj — Deklica,
Bruneška Berta vleče te na dvor,
Na carsko službo ona te priklepa,
Izdati hočeš domovino svojo,
Pa milo svojo Berto pridobiš.
Ne varaj se! Nevesto kažejo ti,
Da pridobijo te na svojo stran;
Namenjena nedolžnosti ni tvojej.

Rudenc.

Zadosti. Z Bogom!

(Odide.)

Atinghausen.

Ah, nespametni
Mladenič, stoj! Zastonj, ne sluša me,
Ne morem ga vzdržati, ne otéti. —
Takó je Volfenšisen domovino

Zapustil — tako drugi pojdejo
Za njim, mladenče moti tuji blesk,
Po sili goni jih čez naše gore.
— Nesrečna ura, ko so tujci prišli
V doline mirne, srečne té, zatirat
Pobožne stare nrave in nedolžnost!

Z močjó pritiska novo k nam in staro
Častitljivo umira, drugi časi
Nastopajo, drug rod živí na svetu;
Čemú živím še? Vsi so pokopani,
Med kterimi sem živel ino delal.
Moj čas leží pod zemljo; blagor mu,
Ki treba več mu v novem ni živeti!

(Odide.)

Drugi prizor.

Travnik sredi gozda; krog visoko skalovje.

V skale so vsekane stopnice, na straneh so držaji, tudi gredí, po kterih prihajajo kmetje. Zadaj jezero, nad njim mavrica v mesečini. Razgled zapirajo visoke planine, čez ktere molé snežniki. Noč je, le jezero in snežniki svetijo se v mesečini.

Melhtal, Baumgarten, Vinkelrid, Sarnski pristavnik, Burkhart z Griča, Arnold Seva, Miklav Pečnik in še štirje drugi kmetje, vsi v orožji.

Melhtal (za prizorom.)

Že smo na gorskej stezi, le za mano!
Že vidim skalo, v ktero križ je vsajen;
Na mestu smo, tu je Trebišče.

(Nastopijo s plamenicami.)

Vinkelrid.

Čuj!

Seva.

Vse prazno.

Pristavnik.

Še nikogar tukaj ni.
Mi Untervaldci prvi smo na mestu.

Melhtal.

Koliko je že ura?

Baumgarten.

Selisberški
Čuvaj je ravno dve oznanil.

(Od daleč se čuje zvonjenje.)

Pristavnik.

Tiho!
Kaj to zvonjenje?

Burkhart.

Tam v kapeli gozdni,
V deželi švicarski zvoní danove.

Pečnik.

Hlip čisti tako daleč nosi glas.

Melhtal.

Suhljadi skupaj, zakurímo, da
Gorí, ko drugi pridejo možjé.

(Dva kmeta odideta.)

Seva.

Prekrasno luna sije! Gladkemu
Zrcalu je podobno jezero.

Burkhart.

Prijetno vožnjo imajo.

Vinkelrid (kaže na jezero).

Poglejte,
Poglejte tje! Al nič ne vidite?

Pristavnik.

Kaj je? — Resnično! mavrica po noči!

Melhtal.

Razpela jo je svitla mesečina.

Pečnik.

Preredko, čudapolno znamenje!
Še marsikdo je ni z očesom vidil.

Seva.

Poglejte, druga je nad njo, bledeja.

Baumgarten.

Al vidite, pod njo tam plava čoln.

Melhtal.

To je Staufaher, čoln poznam njegov!
Ne da mož vrli na-se čakati.

(Gre z Baumgartnom k bregu.)

Pristavnik.

Urnjani se najdalj mudijo.

Pečnik.

Po
Ovinkih v gori morajo hoditi,
Da prevaré glavarjeve vohune.

(Med tem kmeta sredi pozorišča zakurita.)

Melhtal (na bregu).

Kdo ste? Kaj vaše geslo?

Staufaher (zdolaj).

Rodoljubi!

Vsi gredó prihajajočim naproti. Iz čolna stopijo Staufaher, Ito Reding, Ivan Nazidovec, Juri Nadvornik, Konrad Hun, Ulrik kovač, Jošt Seljak in še trijé drugi kmetje, vsi v orožji.

Vsi (vskliknejo).

Bog sprimi vas!

(Ko drugi še na bregu stojé in se pozdravljajo, prideta Melhtal in Staufaher na sprednjo stran.)

Melhtal.

Gospod Staufaher! vidil
Sem njega, ki me viditi ni mogel!
Položil sem rokó mu na očí,
Napil se maščevanja vročega
Iz večnih tmin njegovega očesa.

Staufaher.

Pustíte maščevanje. Ne maščujmo
Se zarad tega, kar prebili smo,
Uprimo se trinoštvu, ki nam žuga.
— Povejte mi kaj v Untervaldnu ste
Storili v prid občinskej našej reči,
Kaj kmetje mislijo in kako ste
Ognili mrežam se izdajstvenim?

Melhtal.

Šel sem v sirensko strahovito goro,

Prehodil urno sem ledena grozna polja,
Kjer krokotuje le hripavi jastreb.
Dospel sem na planinske pašnike,
Kjer kličejo pastirji z urnskih rovt
Pastirje na planinah engelberških;
Gasil sem žejo z mrzlo snéžnico,
Ki v belih pênah se drvi po grapah;
Prenočeval v samotnih kočah sem
Pastirskih, sam svoj gost in gospodar,
Poslednjič prišel sem do stanovanj
Družin človeških. — Razglasíla že
Se med dolanci nova groza je.
Pobožno milovali so ljudjé
Me zarad gnjeva v vsakej hiši, kamor
Popotovaje stopil sem, v velikej
Nevolji grajali so novo vlado,
Ker kakor njihne gore zelišča
Rodé enake od nekdanjih časov,
Tekó enakomerno jim studenci,
Oblaki in vetrovi brez promembe
Držé se potov starih: tako je
Prejél od deda stare nrave vnuk.
Naprav predrznih novih ne trpé,
Ker jim življenje vedno je enako.
— Roké so trde podajali mi,
Jemali s sten zarijavele meče,
Pogum vesel jim iz očí je bliskal,
Ko sem oznanoval imeni jim,
Ki svete našim ste gorjancem, vaše

Imé in Valter Firštovo. — Prisegli
So mi, da vse storé, kar prav je vama,
Da z vama radi kri prelijejo.
— Tak varno hitel sem pod gostoljubnim
Okriljem od poslopja do poslopja —
In ko dospél v domačo sem dolino,
Kjer imam stricev razkropljenih mnogo —
Ko našel svojega očeta sem
Oropanega, oslepljenega,
Na tuji slami, od usmiljenja
Živečega sosedov milodarnih, —

Staufaher.

O Bog nebeški!

Melhtal.

Nisem jokal, v solzah
Pekočih nisem bolečin hladíl,
V globoke prsi, kakor drag zaklad,
Sem jih pokopal, le na djanje mislil.
Obhodil sem krivine gorske vse;
Nobena tako skrita ni dolina,
Da bi ne bil je našel; do snežnikov,
Pokritih z večnim ledom, sem prišel,
Povsod naljudene nahajal koče,
In kamor pripeljala me je noga,
Trinoge sovražili so povsod;
Celó do meje, kjer življenje več
Ne klije, poglavarji ropajo —

Med ljudstvom vnel sem vsako vrlo in
Pogumno srce, vse pridobil nam.

Staufaher.

Storili v kratkem času ste veliko.

Melhtal.

Še več sem storil. Kmet bojí rosberške
In sarnske se trdnjave, ker sovražnik
Za njunimi se brani stenami
In po deželi lahko dela kvar.
Z očesom lastnim sem ogledal sarnsko
Trdnjavo.

Staufaher.

Vi ste drznoli v brlog
Razdražene se tigre?

Melhtal.

Bil sem tam
V meniškem oblačilu, vidil
Namestnika za mizo se gostiti. —
Povejte, ali znam srcé krotiti,
Sovražnika sem vidil, pa ubíl
Ga nisem.

Staufaher.

Za resnico, sreča vas
Je spremljevala v takej drznosti!

(Med tem so prišli drugi kmetje in se jima bližajo.)

Pa zdaj povejte mi, kdo so prijatli,
Možjé pošteni, ki so prišli z vami,

Potreba je, da se soznanimo,
Približamo drug druzemu zaupno.

Pristavnik.

Gospod, kdo vas v deželi ne pozná?
Jaz v Sarnu sem pristavnik; tukaj ta je
Moj sestrič, Strut iz Vinkelrida.

Staufaher.

Te
Imeni ste mi davno dobro znane.
Nek Vinkelrid ubil pozoja je
V močvirji selskem, dušo v boji pustil.

Vinkelrid.

Da, to je bil moj ded, pogumni Verner.

Melhtal (kaže na dva rojaka).

Ta dva prebivata za gozdom, sta
Meniha engelberška. — Zarad tega
Ne boste ju zaničevali, ker
Svobodna nista in ne sama svoja,
Ko mi na dedini domači. — Dom
Imata v čisli in imé pošteno.

Staufaher.

Sezíta mi v desnico. Blagor njemu,
Čigar teló nikomur ne robuje;
Poštenje ne izbira si stanov.

Konrad Hun.

In ta gospod je Reding, naš nekdanji
Župan.

Pristavnik.

Tud njega davno že poznam.
Nasprotnik mi je, ker se z mano pravda
Za neko dedino iz prešnjih časov.
— Gospod Reding, pred sodbo sva sovražnika,
Tu sva prijatla.
(Seže mu v roko.)

Staufaher.

To je vrlo lepo.

Vinkelrid.

Al čujete? Zdaj gredo. Čujete
Rog urnski!
(Na desni in levi po skalah prihajajo oroženi ljudje s plamenicami.)

Nazidovec.

Lejte! ž njimi je celó
Pobožni hlapec božji vredni župnik,
Ne strašite pastirja ljudskega
Težavna pot in groza temne noči.

Baumgarten.

Crkvenec in pa Valter Firšt sta ž njim,
Al Tella v množici nikjer ne vidim.

Valter Firšt, Reselman, župnik, Peterman, crkvenec. Kuoni pastir, Verni, lovec, Ruodi, ribič in še pet druzih kmetov. Vsi skupaj — tri in trideset jih je — pristopijo ter se zversté krog ognja.

Valter Firšt.

Skrivaj se moramo na lastnej zemlji
Na dedini domačej zbirati
Ko roparji po noči, ki ogrinja
S temotnim plaščem hudobijo in
Zakletev, da si iščemo pravice,
Ki je svitleja, nego beli dan.

Melhtal.

Pustimo to. Kar temna noč je splela,
Naj razodene dneva luč vesela.

Reselman.

Tovarši, čujte, kaj mi Bog je vdihnol!
V deželnem se imenu zbrali smo,
Veljati toraj smemo za ves narod.
Po starih posvetujmo te dežele
Navadah se, ko v prešnjih mirnih časih;
Kar zakonito ni v tem zbirališči,
Naj opraviči sila časa. Bog
Je pričo, kjer pravica brani se,
In glejte, mi smo pod njegovim nebom.

Staufaher.

Prav, posvetujmo se po starih šegah,
Čeprav je noč, pravica naša sveti.

Melhtal.

Ćeprav število ni zadostno, srce
Je tu naroda vsega, vsi prvaki.

Konrad Hun.

Daravno starih knjig pri roci ni,
Zapisane so knjige v naša srca.

Reselman.

Prav je, k posvetovanju se vvrstimo,
Oblastne meče v zemljo zasadimo.

Nazidovec.

Glavar deželni naj izvoli mesto,
Služabniki naj stopijo krog njega.

Crkvenec.

Iz treh dežel smo zbrani. Ktera ima
Pravico dati glavo skupščini?

Pristavnik.

Naj Švic in Uri se potegneta
Za tako čast, iz prostega nagiba
Mi Untervaldci se umikamo.

Melhtal.

Mi se umíkamo, prišli smo s prošnjo,
Ker iščemo pomoči od prijatlov.

Stautaher.

Naj toraj Urjan vzame meč, razvije
Naj prapor se njegov, da bo nas vodil.

Valter Firšt.

Uzmi ga Švicar, njemu pristova,
Vsi drugi smo njegovega rodú.

Reselman.

Naj poravnam preblagi ta prepír,
Švic naj bo glava v zboru, Uri v vojski.

Valter Firšt (podaja Staufaherju dva meča).

Vzemíte!

Staufaher.

Čast gre starosti, ne meni.

Nadvornik.

Kovač Ulrik med nami je najstarši.

Nazidovec.

Vrl mož je, al svoboden ni, sodnik
Ne more biti v Švicu nesvobodnik.

Staufaher.

Al ni med nami starega župana,
Gospoda Redinga? Al iščemo
Vrednejega?

Valter Firšt.

On bodi naša glava!
Naj vzdigne roko, kdor je moje misli.

(Vsi vzdignejo desnice.)

Reding (stopi v sredo).

Na knjige rok ne morem položiti,
Prisegam toraj pri nebeških zvezdah,
Da hočem starej pravdi veren biti.

Pred njim vsadé dva meča; vsi stopijo v kolobar, Švicarji v sredo, na desno Urijani in Untervaldci na levo. On sloni na bojnem meču.)

Zakaj sošlí trijé so se rodovi
Gorate naše zemlje v nočnej uri
Na pustem bregu tega jezera?
Kal nove zveze je namen, ki jo
Pod zvezdovitim nebom sklepamo?

Staufaher (stopi v sredo).

Ne sklepamo zaveze nove; zvezo
Očakov svojih starodavno le
Ponavljamo! Spomnimo se, rojaki!
Da istega rodú smo in krví,
Da prišli smo iz iste domovine,
Čeravno ločijo planine nas
In jezera in vsak rod sam se vlada.

Vinkelrid.

Je res tedaj, kar stara pesem pravi,
Da prišli smo iz daljnih krajev v to
Deželo? O, povejte več o tem,
Da nova zveza krepi se na starej.

Staufaher.

Pripovedujejo pastirji stari,
Da bil je mnogobrojen narod v zemljah
Polnočnih, ter je trpel lakoto.
V nadlogi tej sklenila je država,
Da mora vsak deseti državljan,
Ki ga zadene ždrelo, na tuje iti.
— Zgodilo se je! Vzdignoli plakaje
Možjé so in žené se, šli so v kraje

Poldnevne v mnogobrojnih četah. Z mečem
Proderli skoz dežele nemške so
Do visočine teh lesnatih gor;
Nikjer počitka niso našli, dokler
Dospeli niso v divjo to dolino,
Kjer teče Muota zdaj med travnici. —
Človeškega sledú ni bilo tukaj,
Le ena koča stala je v samoti,
Sedél ne bregu je čakaje ladje
Mož; al srdito jezero je gnalo
Valove, vožnja bila ni mogoča,
Deželo dobro so ogledali,
In gostih lesov našli in obílo
Studencev bistrih ter se jim je zdelo,
Da našli tu so milo domovino.
Tedaj sklenili so ostati tu,
Zidali Švic so stari trg in s potom
V obrazu iztrebili korenine
Drevesne, v zemlji mnogo zapletene.
Potem, ko se je ljudstvo pomnožilo
In zemlja vseh več živiti ni mogla,
Pod črno so goró se naselili
In dalje célo tje do bele zemlje,
Kjer za gorami večnega ledú
Drug jezik drugo ljudstvo govorí.
Na gozdu mesto Stanc zidali so
In Altorf na bregovih reke Rajse. —
Al rod jim svoj v spominu je ostal;
Izmed rodov, ki so od tistih časov

V deželi njihnej naselili se,
Poznajo švicarski možje se dobro,
Ker srce razodeva jih in kri.

(Podaja roko na desno in levo.)

Nazidovec.

Da, bratje smo po srcu in po krvi.

Vsi (v roké si segajo).

En narod smo in složni bodemo.

Staufaher.

Narode druge žuli tuja spona,
Zmagavcu so podvrgli se. Celó
V deželi naši mnogo rodovin
Robuje gospodarstvu tujemu,
Ko oče suženj je, je suženj sin.
Al mi, ki čisti zarod Švicarjev
Smo starih, ohranili smo svobodo.
Poklekali pred knezi nismo nikdar,
Svobodno izvolili smo cesarja.

Reselman.

Svobodno izvolili smo deželi
Zavetnika in varha; tako v pismu
Zapisano je cara Fridrika.

Staufaher.

Tud najsvobodneji imá gospoda.
Glavar, sodnik najviši mora biti,
Pri kterem v pravdah iščemo pravic.

Zato očetje naši počastili so
Cesarja, ki ga zovemo gospoda
Dežele nemške ino laške, s tem,
Da izročili so mu v varstvo zemljo,
Ki pridobili so jo iz puščave,
Podporo pritrdili mu o vojski
Enako, kakor svobodni možjé
V državah, ktere vlada sam.
Možem svobodnim je dolžnost edina,
Da branijo državo, ktera jih je
Pod brambo vzela.

Melhtal.

Kar je več, je sužnost.

Staufaher.

Ko jih pozval je car, stopili pod
Državni prapor so in bili boje,
Orožje nesli so v dežele laške
In deli rimsko krono mu na glavo.
Domá so vladali samí veselo
Po starih šegah in zakonih lastnih;
Cesarju šla je le krvava sodba.
Postavljen bil je temu velik grof,
Ki ni v deželi našej stanoval.
Če se je pripetilo hudodelstvo
Krvavo, so pozvali ga v deželo,
Pod milim nebom sodil je svobodno
In javno; balo se ga ljudstvo ni.

Kdo more reči, da smo sužniki?
Kdor vé, da tako ni, naj se oglasi!

Nadvornik.

Da, to je tako, kakor pravite.
Trpeli nikdar samosilja nismo.

Staufaher.

Celó cesarju smo pokorščino
Odrekli, ko pravice zvil je popom
V korist. Ko so puščavniški menihi
Zahtevali od nas planinski svét,
Kjer pasli smo od starodavnih časov,
Ko kazal nam opat je staro pismo,
Ki mu puščavo je poklonjevalo,
Zatajevalo naše pravo, smo
Odgovorili: Po zvijači je
Dobljeno pismo! Kar je naše, tega
Ne more car nikomur darovati;
Če nam cesarstvo bo kratilo prava,
Prebijemo brez njega v svojih gorah!“
— To bil odgovor je očetov naših!
In mi sramoto jarma novega
Trpeli bi, pustili, da nas tare
Tuj hlapec, ko nas célo kralj ne smé?
— To zemljo vstvárili smo sebi žuli
Krvavimi, iztrébili smo stari gozd,
Ki bil poprej medvedom je domovje,
Prestvárili človeku ga v posest;

Zalege zmajeve strupeni dih
Smo pokončali v mlaki z mláko vred;
Pretrgali megleno smo odejo,
Ki pokrivala je puščavo to,
Zdrobili trde skale, čez prepade
Postavili popotniku brví;
Ta zemlja, ki imamo v tisočletni
Posesti jo, je naša — ino hlapec
Gospoda tujega bi k nam se drznol,
Kovàt nam spone in sramoto delat
Na lastnej našej zemlji? Ali ni
V sramotnej stiski tej nikjer pomoči?

(Živo gibanje med kmeti.)

Gotovo, tudi zatiravčevej
Trinožnej sili je mejnik postavljen.
Ko stiskani pravice več nikjer
Ne najde in bremena več ne more
Nositi, seže zaupljivim srcem
V nebesa po pravice večne, ktere
Nerazlomljive, kakor svitle zvezde,
Visé tam gori in na prodaj niso. —
V prvotni stan povrne se narava,
Ko človek na človeka vstane. — Kdor
Pomočkov druzih več nikjer ne najde,
Izdere meč. — Najdraže blago smemo
Braníti sili. — Dom obránimo,
Obránimo svoj rod in svoje žene!

Vsi (udarijo na meče).

Obránimo svoj rod in svoje žene!

Reselman (stopi v sredo).

Ne sézite po meču brez prevdarka!
S cesarjem brez krví se pogodíte.
Z besedo eno se prikupite
Trinogom vsem, ki zdaj vas tarejo.
— Storíte, kar zahtevali so večkrat,
Ločite od države, podvrzíte
Se Avstrii.

Nazidovec.

Kaj župnik govorí?
Mi, mi naj Avstrii prisežemo?

Burkhart.

Ne poslušajte ga!

Vinkelrid.

To nam svetuje
Sovražnik, izdajavec domovini!

Reding.

Zavezniki, mirujte!

Seva.

Avstrii
Prisegli bi po tolikej sramoti!

Pečnik.

In bi pustili, da nam sila vzame,
Kar z lepo nismo dali!

Pristavnik.

Sužniki
Bi bili, ne godila nam bi se
Potem krivica!

Nazidovec.

Naj se vzamejo
Mu švicarske pravice, kdor svetuje,
Da bi priznali Avstrijo! — Župan,
Pri tem ostanem: To naj bode prvi
Deželni zakon v skupščini današnjej.

Melhtal.

Naj bo! Kdor hoče, da se Avstrii
Udamo, naj nikacih nema več
Pravič i ne poštenja. Naj nikdó
Ne sprejme ga pod gostoljubno streho.

Vsi (vzdignejo desnice).

Le-tó pri nas naj bode prvi zakon!

Reding (po kratkem molku).

Potrjen je!

Reselman.

Sedaj ste svobodni.
Ta zakon vam je svobodo rodil.
Po sili ne doseže Avstrija,
Kar mogla ni s priliznjeno besedo
Doseči —

Jošt Seljak.

Dalje! k reči!

Reding.

Poslušajte,
Zavezniki! Al ste že z lepo vse
Poskusili? Morda ne znade kralj,
In ni njegova volja, da trpimo.
Imeli bi poskusiti še to
Poslednje, da potožimo nadloge
Cesarju, preden zgrabimo za meč.
Nikjer ni dobra sila, pravi star
Pregovor, Bog pomaga le tedaj,
Ko človek več pomagati ne more.

Staufaher (Konradu Hunu).

Sedaj ste vi na vrsti. Govorite!

Konrad Hun.

Bil sem v Renfeldu na palatinatu
Cesarskem, da potožim tam, kakó
Nas tarejo cesarski poglavarji,
Da prejmem stare svobode pečate,
Ki jih sicer je dal vsak novi cesar;
Tam bili so poslanci mnogih mest,
Dežele švabske in porenskih zemelj;
Prejeli vsi pečate svoje so,
Veseli se na dom povrnoli.
Al mene, vašega poslanca so
Zavrnoli na svetovavce, ti pa
Odpravili so s prazno me tolažbo:
„Zdaj cesar ne utegne misliti
Na vas, morda zgodí se to pozneje.“

— In ko sem šel z veliko žalostjo
Iz carskega gradú, ugledal sem
Vojvoda Hansa, ki je na pomolih
Slonél in jokal, stala poleg njega
Sta Vart in plemeniti Tegerfeld.
Poklicali so k sebi me in djali:
„Samí si pomagajte! Od cesarja
„Ne iščite pravice. Ali ni
„Obropal cesar lastnega sinovca,
„Prisvojil si pravične dedine
„Njegove? Prosil ga je vojvoda
„Za lastno svoje materinstvo, ker
„Je že na letih in je čas nastopil,
„Da on tud vlada ljudstvo in dežele.
„Pa kaj dobil je za odgovor? Glavo
„S cveticami ovenčal mu je cesar
„In rekel: S tem naj diči se mladost."

Nazidovec.

Sedaj ste čuli. Prava in pravice
Pri caru ni! Samí si pomagájte!

Reding.

Drugače ni. Al kako svoj namen
Previdno v blagor svoj izpeljemo?

Valter Firšt (stopi v sredo).

Otresti mrzko silo hočemo,
Obrániti pravice stare, ktere
Podedvali od svojih smo očetov.

Ne sežemo po novem samopašno.
Kar gre cesarju, naj ostane njemu;
Kdor ima gospodarja, naj ga služi
Zvestó.

Pristavnik.

Jaz imam fevd od Avstrije.

Valter Firšt.

Spolnujte zanaprej dolžnosti fevdne.

Jošt Seljak.

Jaz odrajtujem davek rapersvajlskej
Grajščini.

Valter Firšt.

Odrajtujte ga odsihdob.

Reselman.

In mene veže samostan tigurski.

Valter Firšt.

Plačujte samostanu, kar ste dolžni.

Stautaher.

Jaz imam fevd od nemškega cesarstva.

Valter Firšt.

Kar mora biti, bodi; ali ne
Za dlako več; glavarje s hlapci vred
Iztiramo, razsujemo jim trdne
Gradove, če mogoče, brez krví.
Naj vidi car, da smo primorani

Odrekli dolžno poštovanje mu.
In kadar vidi, da ne segamo
Čez meje, morebiti vleže jeza
Njegova se v previdnosti državnej;
Resnično, narod strah budí, ki z mečem
Brzdá se v roci.

Reding.

Kako dokončamo
Vse to? Sovražnik je v orožji, brez
Krvavih bojev nam se ne umakne.

Staufaher.

Umakne se, ko zrl bo nas v orožji;
Predèn se zbere, na-nj udarimo.

Pristavnik.

Z besedo lahko, ali z djanjem težko.
Imamo trdna dva v deželi grada,
Ki bosta groza nam in bramba vragu,
Če kralj z močjó v deželo prilomasti.
Razsuti Rosberg moramo in Sarn,
Predèn k orožju planejo dežele.

Staufaher.

Mudé ovadimo sovražniku
Naklèp, premnogim znana je skrivnost.

Pristavnik.

V Valdstetih izdajavca nemamo.

Reselman.

Gorečnost tudi more nas izdati.

Valter Firšt.

Če mi odlašamo, trdnjava zrase
V Altorfu, poglavar se utrdí.

Pristavnik.

Vi na-se mislite.

Crkvenec.

In vi nam niste
Pravični.

Pristavnik (tegoten).

Da pravični bi ne bili!
Urnjani nam bi to očitali!

Reding.

Pomislite prisege, mir!

Pristavnik.

Da, ako
So Švicarji z Urnjani, moramo
Omolknoti.

Reding.

Tožiti moram vaju
Deželnej skupščini, ker gazita
Edinost! Nismo vsi za isto reč?

Vinkelrid.

Čakájmo do božičnih praznikov,
Ko je navada, da posestniki

Darove nosijo namestniku.
Takràt ne bo nikake sumnje, če
Deset do dvanajst mož se v gradu zbere.
Pod oblačilom naj poskrijejo
Ostí železne, ki se dádejo
Na kole hitro nasaditi, kajti
Nihčé v orožji v grad ne pojde. V gozdu
Za gradom naj se mnogo drugih skrije,
In ko so oni vrata srečno vzeli,
Zatrobi naj se v rog, ti planejo
Nenadno na trdnjavo ter jo urno
Brez truda in upora vzamejo.

Melhtal.

In jaz prevzamem Rosberg. Grajsko dekle
Me rado vidi. Lahko jo premotim,
Da šibke mi podá gredí po noči,
Ko bodem v gradu, za seboj povlečem
Tovarše.

Reding.

Al se ima odložíti?

(Večina vzdigne roké.)

Staufaher (preštevši glasove).

Glasov je dvajset za, in dvanajst proti
Nasvetu.

Valter Firšt.

Kadar trdni padejo
Gradovi, z dimom od planine do

Planine dademo si znamenje;
V deželnih glavnih mestih vzdignemo
Nenadno črno vojsko; ko v orožji
Nas bodo poglavarji videli,
To vam povedam, boj pusté, branili
Ne bodo mirnih spremljevavcev se,
Da unstran naših gor pobegnejo.

Staufaher.

Le z Geslerjem bo trda nam hodila,
Premočna straža njega varuje;
Brez trdih bojev ne umakne se,
In še potem, če ga izženemo,
Ostane strah deželi. Težko mu
Je prizanesti in zeló nevarno.

Baumgarten.

Kjer gre za glavo, tje pošljite mene!
Otel mi je življenje Tell. Rad ga
Darujem hlagru svoje domovine.
Ohranil sem poštenje svoje, srce
Vtolažil.

Reding.

S časom pride svèt. Trenutja
Ugodnega zaupanjem čakajmo.
— Pa ko se tukaj pogovarjamo,
Razlila zarja je rumene žarke
Na gorske velikane. Pojdimo
Vsaksebi, preden solnce se pripelje.

Valter Firšt.

Ne bojte se, počasi noč doline
Zapušča.

(Odkrijejó se vsi in gledajo zarjo v tihej pobožnosti.)

Reselman.

Pri tej luči, ki pozdravlja
Najprve nas med vsemi narodi,
Ki bivajo globoko dol pod nami
In težko dihajo v soparnih mestih,
Prisézimo zavezi novej! Bratje,
Bodímo složen narod, naj nobena
Nevarnost nas i sila ne razdruži!

(Vsi ponavljajo te besede z vzdignjeno roko.)

Svobodni biti hočemo, ko bili
Očetje naši so, umremo radi,
Živeti v sužnjem jarmu nečemo!

(Kakor zgorej.)

Izročamo se višnjemu Bogú,
Človeške sile ne bojimo se!

(Kakor zgorej. Objemajo se vsi.)

Staufaher.

Zdaj vsaki naj gre v miru svojo pot
K prijatlom in družini. V zimsko stanje
Pastir naj žene svojo čedo in
Nabira nam zaveznikov na tihem.
— Kar morate do tistihdob prebiti,

Prebijte! Naj račun trinogov naših
Narase, dolg občinski in osebni
Ob enem ena ura nam poplača.
Brzdá pravično naj tegoto vsaki,
Z osveto čaka do poslednje ure,
Ker tat in ropar občnega je blaga,
Kdor v občnej reči sebi sam pomaga.

(Na tri strani mirno odidejo; krepka muzika zadoni; prazni prizor je še nekaj časa odprt; solnce vshaja izza snežnikov.)

Drž. licejska knjižnica v Ljubljani

Tretje djanje.

Prvi prizor.

Dvorišče pred Tellovo hišo.

Tell tesari, Hedviga ima hišna opravila; zadej sta Valter in Viljem ter se igrata z lokom.

Valter (poje).

Z lokom ino strelo
Lovec preletí
Goro in globelo,
Ko se dan budí.

Zračnej visočini
Orel je vladar,
Breznu i strmini
Lovec gospodar.

Dalja se mu klanja;
Kar dospè mu v lov,
Srna ali kanja,
Vse je plen njegov.

(Priteče.)

Tetív je počila. Popravi jo.

Tell.

Jaz ne. Prav lovec si pomaga sam.

(Dečka odideta.)

Hedviga.

Začela rano streljati sta dečka.

Tell.

Učí se rano, kdor če kaj veljati.

Hedviga.

Bog daj, da bi se svoje žive dni
Ne naučila!

Tell.

Vsega morata
Učiti se. Kdor hoče se junaško
Obnašati v življenji, mora se
Ubadati in pa upirati.

Hedviga.

Domá ne bodeta mirú imela.

Tell.

Tud jaz ga nemam. Za pastirja me
Narava odgojila ni. Ubežen
Me cilj za saboj brez počitka tira.
Potem še le vesel življenje vživam,
Ko slednji dan ujamem ga na novo.

Hedviga.

In mar ti ni britkosti svoje žene,
Ki jo skrbí morijo, ko te čaka.

Srcé mi groza trese, ko poslušam,
Kar hlapci si pripovedujejo
O tvojej drznosti; trpinči misel
Me vselej, ko se z manoj si poslovil,
Da se na dom ne vrneš nikdar več,
Da zgrešil pot si na ledenej gori,
Da zdrčal z vrtoglavne si pečine,
Da treščila te koza je v propad,
Da te zagrebel je dereči plaz,
Da počil je mamljivi led pod taboj
In v grozno globočino živega
Pokopal te. — Ah, lovca drznega
V podobi tisočernej smrt lovi
Po gori! Pogubljiva pota so,
Ki se vijó nad strmoglavim brezdnom!

Tell.

Kdor bistro vidi in je zdravih čutov,
Bogú zaupa ino lastnej moči,
Nevarnosti se lahko vsakej ogne;
Kdor je na gori rojen, gora ga
Ne straši.

(Dokonča delo i spravi sekiro.)

Zdaj pa mislim, da mi leto
In dan držala vrata bodo. V hiši
Sekira, pa tesarja treba ni.

(Vzame klobuk.)

Hedviga.

Kam pojdeš pa že spet?

Tell.

K očetu v Altorf.

Hedviga.

Al ne naklepaš nič nevarnega?
Povedi mi!

Tell.

Zakaj me prašaš to?

Hedviga.

Naklepa se na poglavarje nekaj —
Vém, da v Trebišču bil je zbor in znadem,
Da si v zavezi tudi ti.

Tell.

Na zboru
Me bilo ni — al ne odtegnem se
Deželi, ako v brambo me pozove.

Hedviga.

Kjer bo nevarnost, tje boš moral iti,
Najteže delo po navadi tebi
Dadó.

Tell.

Od vsacega zahteva se,
Kar je v njegovej moči.

Hedviga.

Untervaldca
Prepeljal tudi v divjem si viharji
Čez jezero. Veliko čudo, da

Ušla sta smrti. Ali nisi mislil
Na ženo in otroka?

Tell.

Ljuba žena,
To je, da mislil sem, zato otrokom
Očeta sem otel.

Hedviga.

Veslanje v divjih
Valovih! Al je to zaupanje
V Bogá i ne predrznost na nebesa?

Tell.

Kdor preveč misli, ne stori veliko.

Hedviga.

Da, ti si dober, vsem pomagaš rad,
Pa pridi sam v nadlogo, ne pomore
Nobeden ti.

Tell.

Ne daj Bog, da pomoči
Mi ne bi trebalo!

(Vzame lok i tul.)

Hedviga.

Kaj z lokom hočeš?
Domá ga pusti.

Tell.

Brez orožja — sem
Brez roke.

(Dečka se vrneta.)

Valter.

Oče, kam pa pojdeš?

Tell.

V Altorf;
Otrok, al pojdeš k dedu z manoj?

Valter.

Pojdem,
Prav rad.

Hedviga.

Namestnik ondi je sedaj.
Ne hodi v Altorf.

Tell.

Dansi še odide.

Hedviga.

Zató počakaj, da odide. Ne
Spominjaj sebe ga, ker te črtí.

Tell.

Ne bode škodoval mi črt njegov.
Pošteno delam ter se ne bojím
Sovražnikov.

Hedviga.

Najbolj črtí poštene.

Tell.

Ker jim ne more škodovati. Menim,
Da meni vitez ne skalí mirú.

Hedviga.

Al veš to?

Tell.

Ni še davno, kar sem bil
Na lovu v divjej šehenskej dolini,
V samoti, kjer ni bilo žive duše;
In ko sem šel po stezi skalnatej,
Kjer bilo ognoti se ni mogoče —
Navpik nad mano je štrlela skala,
In spodej grozno je bobnela reka. —

(Otroka, vsaki na enej strani, stiskata se k njemu in pazljivo poslušata.)

Tu prišel je namestnik proti meni,
In stal nasproti mi je célo sam,
Ni bilo žive duše nama blizo.
Globok propad zijal je poleg naju.
Ko me zagledal in spoznal je on,
Ki me nekoliko popred je ostro
Prijemal zarad neke male stvarce,
In videl, da koračim proti njemu
Z napetim lokom, je obledel, treslo
Koleno se mu je in videl sem,
Da zdaj in zdaj na steno zgrudi se —
Tedaj se mi je smilil. Stopil sem
Ponižno k njemu in mu rekel: Jaz sem,
Gospod namestnik. Ali njemu je
Besedo strah zaprl. — Le z roko mi
Pomignol je, naj idem svojo pot,
Tedaj sem šel in spremstvo mu poslal.

Hedviga.

Gorjé ti! — trepetal je pred teboj,
Da tresel pred teboj se je, o tega
Nikoli ne pozabi.

Tell.

Toraj se
Ogibljem ga, iskàl me on ne bode.

Hedviga.

Le danes tje ne hodi! Pojdi raji
Na lov!

Tell.

Kaj ti po glavi hodi?

Hedviga.

Tesno
Mi je pri srcu. Tje nikar ne hodi.

Tell.

Zakaj imáš skrbí, ker ni uzroka?

Hedviga.

Ker ni uzroka — Tell, domá ostani.

Tell.

Dal sem besedo, moram, ljuba žena!

Hedviga.

Če moraš, pojdi, al otroka pusti
Domá!

Valter.

Ne, mama, pojdem tje z očetom.

Hedviga.

Moj Valterček, al mene zapustíš?

Valter.

Prinesem ti kaj lepega od deda.

(Odide z očetom.)

Viljem.

Pri tebi, mama, jaz ostanem.

Hedviga (objame ga).

Da, ti
Si ljubček moj, sam ti mi še ostaneš!

(Gre na dvorna vrata i dolgo gleda za odhajajočima.)

Drugi prizor.

Zaprt, divji gozd; potoki se penijo po skalah.

Berta v lovskej opravi. Koj za njo Rudenc.

Berta.

Za manoj gre. Zdaj vender enkrat mu
Povem!

Rudenc (naglo pristopi).

Zdaj vender, gospica, sva sama,
Okolna brezdna so zavetje nama,

V puščavi tej se priče ne bojím,
Predolgi molk od srca odvalim. —

Berta.

Al veste, da ne bo za nama lovcev?

Rudenc.

Na uno stran so šli. — Zdaj ali nikdar!
Porabiti preskopo to trenutje,
Osodo svojo moram razvozlati
In če na vedno pahne me od vas.
— Nikar, ne glejte s temnim me očesom —
Kaj sem, da se predrznol sem do vas?
Imenovala me še slava ni;
Ne smem vrstiti se med viteze,
Junake slavne, ki vas snubijo,
Razun ljubezni zveste nemam nič. —

Berta.

Molčite o zvestobi in ljubezni,
Nezvesti vi najprvim ste dolžnostim.

(Rudenc se umakne.)

Rob Avstrii, ki se prodal je tujcu
In zatiravcu lastnega naroda?

Rudenc.

Vi, gospica, mi to očitate?
Kaj iščem v tem početji, al ne vas?

Berta.

Al mene pridobiti ménite
Z izdajstvom? Zatiravcu Geslerju

Podadem raji svojo roko, nego
Mladenču švicarskemu, ki orodje
Njegovo je, ki mogel zatajiti
Natorne je dolžnosti.

Rudenc.

Bog, kaj čujem!

Berta.

Kaj možu je poštenemu takó
Na srcu, kakor blagor svojih? Ali
Ni srcu plemenitemu najlepša
Dolžnost, nedolžnost brániti, pravice
Zatiranej siroti varovati?
Srcé mi poka zarad stisk v nebó
Vpijočih, ki trpí jih vaše ljudstvo;
Ljubiti moram ga in ž njim trpim,
Ker tako krepko je, pa tako krotko;
Priraslo mi na gorko je srcé,
Vsak dan ga moram više spoštovati.
— Al vi me žalite i mučite.
Narava, viteška dolžnost mu dala
Je vas za varha prirojenega,
I vi ste njega iznevérili,
Prodali se sovražniku, vi mu
Verige kujete; krotiti moram
Srcé, da nisem vam sovražnica.

Rudenc.

Al ne želím najboljega narodu?

Al dragi mir mu pod mogočnim žezlom
Avstrijskim —

Berta.

V sužnost ga oklepate,
Svobodo gonite iz zadnjega
Gradú, ki je ostal jej še na zemlji!
Svoj blagor narod bolje razumeva,
Njegovih zdravih čutov nič ne moti,
Nobena zmama: vi ste v past ujeti. —

Rudenc.

Ah, Berta! vi me zaničujete,
Sovražite!

Berta.

Ko vas bi sovražila,
Bi bolje meni bilo. — Al da vidim
V zaničevanji zaničljivega,
Ki rada bi ljubila ga —

Rudenc.

O Berta,
Ko mi odpirate nebó visoko,
Ta hip me v brezdno pahate globoko.

Berta.

Ne, blago srce v prsih vaših ni
Umrlo! Spi le, hočem ga zbuditi;
Samí si hudo silo delate,
Da prirojeno bi krepost zatrli;

Al blagor vam, od vas močnejša je,
Krepotni ste in blagi sebi vkljub!

Rudenc.

Al vi se v mé zanašate? O Berta,
V ljubezni vašej morem biti vse!

Berta.

Bodíte zvesti svojemu namenu!
Spolnujte svojega stanú dolžnosti!
Trudíte se za narod in deželo,
Za sveto potegujte se pravico!

Rudenc.

Gorjé mi! o kakó vas pridobim,
Če králjevej oblasti se uprem?
Al slaba vaša roka ni v oblasti
Mogočne volje vaše rodbine?

Berta.

Posestva so mi na valdstetskej zemlji,
Ko Švicar bo svoboden, bom tud jaz.

Rudenc.

O Berta, kako luč ste mi prižgali!

Berta.

Ne dade Avstrija vam roke moje,
Po mojej dedini se stega sama,
Da v véliko vtopí jo dedino.
Pohlep, ki vam deželo in svobodo
Požreti hoče, tudi meni žuga!

— Prijatel, sužnosti sem posvečena,
Morda sladkaču kacemu dadó me.
Tje, kjer hinavstvo in zvijača vlada,
Na carski dvor me dati hočejo!
Tam čakajo zakonske me verige,
Ki jih črtím. Oteti more le
Ljubezen — vaša le ljubezen me!

Rudenc.

Vi mogli tukaj bi prebivati
In biti moji v mojej domovini?
O Berta, želel sem na tuje, ker
Srcé mi je za vami hrepenelo,
Na slavnej poti sem le vas iskal,
Pohlep po slavi vstal je iz ljubezni
Do vas. Ko mogli bi v tem tihem dolu
Ostati, blesk svetá zaničevati —
Potem ničesar ne bi želel več;
Potem naj reka strastnega svetá
Na trdne brege naših gor divjá,
Potem bi mirno bilo mi srcé,
V dežele tuje ne bi hrepenelo —
Zavetje skale, ki okrog štrlé,
Bi nama bile srečno in veselo;
Zaprta, srečna ta dolina naj
Odprla nama bi nebeški raj!

Berta.

Sedaj si tak, kakoršnega mi je
Kazalo sanjajoče srce moje.
Prevárila me vera moja ni!

Rudenc.

O prazni i nečimrni napuh!
Nič več ne mikaš me! moj raj bo dom.
Tu v milej domovini, kjer vesel
Otrok igral s cvetečimi sem venci,
Kjer moja se razcvela je mladost,
Kjer mi živé drevesa in studenci:
Boš moja ti! Ah, dom sem vedno ljubil!
Ah, čutim, srečo bi brez njega zgubil!

Berta.

Kje bil na zemlji raj bi blaženi,
Če ni v deželi ga nedolžnosti!
Tu, kjer zvestoba stara še prebiva,
Kjer naselilo se še ni hinavstvo,
Tu nevošljivost sreče ne spodriva,
Tu domovala bova v sreči jasnej,
Tu bodeš stal ti v dičnosti prekrasnej
Najprvi med svobodnimi možmí,
Častil te ljud bo, ko se kralj častí.

Rudenc.

Tu, vsega ženstva krona, ti boš stala,
Marljivo v mojem domu se sukala,
Vabila v hišo mi nebeški mir;
Ko pomlad trosi cvetje in zelenje,
Ljubezen tvoja v moje bo življenje
Trosila blagor mi na zemski tir!

Berta.

Prijatel, glej, zató sem žalovala,
Ker videla nad breznom sem nevarnim
Največo svojo srečo, tebe, Rudenc! —
Gorjé mi! kako bi mi srce mrlo,
Ko morala bi se oholemu
Udati vitezu, na temni grad
K trinogu iti! Tukaj ni gradov,
Ne ločijo zidovi me od ljudstva,
Med ktero blagor vsipati želím!

Rudenc.

Pa kako rešim se — pretrgam zanke,
Ki va-nje sem abotno se zadrgnol?

Berta.

Raztrgaj srcem jih junaškim! Naj,
Kar hoče, pride — bodi ščit narodu!
Tu si na pravem svojem mestu.

(Iz daljine se čujejo lovski rogovi.)

Lovci

Se bližajo — vsaksebi morava,
Za dom se bij in bil se boš za ljubo!
Sovraga istega imamo vsi,
Svoboda ista vse osvobodí!

(Odideta.)

Tretji prizor.

Travnik pri Altorfu.

Spredaj drevesa, zadaj visí klobuk na drogu. Razgled zapira hrib, za njim se vidi snežnik.

Frishart in Lajthold na straži.

Frishart.

Zastonj stojiva tu. Nobenega
H klobuku ni, da se pokloni mu.
Sicer je tukaj bilo ko na sejmu;
Al kar visí na drogu to strašilo,
Je prazno, ko bi bilo vse pomrlo.

Lajthold.

Le spridena druhal pristopa sem,
S klobuki strganimi maha, nama
V nevoljo. Al ljudjé pošteni raji
Umikajo za trg se po ovinkih,
Da hrbta ne uklanjajo klobuku.

Frishart.

Opoldne todi mimo morajo,
Ko se iz mestne hiše vračajo.
Na dobro lov sem čakal že, ker zmenil
Nobeden za klobuk se ni. Al videl
Je to duhovnik Reselman, ki šel
Je ravno od bolnika, svetim rešnjim
Telesom stopil k drogu je, crkvenec

Žvenkljati mu je moral, pokleknoli
So vsi in ž njimi tudi jaz, častili
So sveto telo, pa klobuka ne.

Lajthold.

Tovarš, poslušaj, vedno se mi zdí,
Da pred klobukom tukaj na brlini
Stojíva; ni sramota konjikoma,
Da prazni straživa klobuk? Kdor je
Poštèn, zaničevati mora naji.
— Poklekati pred tem klobukom praznim,
To je zares budalasto povelje.

Frishart.

Zakaj ne pred klobukom praznim, votlim?
Saj célo praznim glavam se priklanjáš.

Hildegarda, Mehtilda in Elizabeta pridejo z otroci in stopijo okoli droga.

Lajthold.

Al tudi ti si postrežljiv slepar?
V nesrečo rad zakopal bi poštene
Ljudí; naj gre, kdor hoče, mimo droga,
Pa zamižim i ne pogledam ga.

Mehtilda.

Namestnik tu visí — poklèknite
Otroci!

Elizabeta.

Bog daj, da bi šel in pustil
Nam svoj klobuk, ne bilo nam bi huje!

Frishart (podí jih).

Presnete babe, poberíte se!
Kdo išče vas? Pošljite sem možé,
Če ne bojijo kljubovati se.

(Ženske odidejo.)

Tell z lokom pristopi; dečka pelje za roko; gresta mimo klobuka, nepazeč na-nj.

Valter (na hrib kazaje).

Je res, da krvavé drevesa tam
Na hribu, če sekira kterega
Dotakne se?

Tell.

Kdo ti je pravil to?

Valter.

Ovčar je rekel, da začarana
Tam gori so drevesa; kdor jih seka,
Iz groba mu po smrti roka rase.

Tell.

Res je, drevesa so začarana.
Al vidiš tam planine, bele kope,
Ki do visocega nebá kipé?

Valter.

To so snežniki, ki po noči tako
Grmé in plaze nam pošiljajo.

Tell.

To je, in davno bi že plazi bili
Zasuli trg Altorf pod svojo težo,
Ko bi tam gori v brambo gozd ne stal.

Valter (nekoliko premišljuje).

Al so kje taki kraji, kjer ni gor?

Tell.

Kdor z naših visočin tu dol na jug
Gre, kamor naše reke tečejo,
V deželo pride ravno in veliko,
Kjer hudourni viri ne šumé
In lene reke tiho se valé;
Razgled mu je na vse strani odprt,
Tam rase rež po neizmernej loki
In vsa dežela je ko rajski vrt.

Valter

Zakaj ne gremo v lepo to deželo
I tu živimo s toliko težavo?

Tell.

Dežela lepa i nebó je milo,
Al oni, ki jo obdelujejo,
Ne vživajo sadú, ki ga rodí.

Valter

Al niso svobodni posestniki?

Tell.

Cesarjevo, vladičino je polje.

Valter.

Pa vender smejo v gozd na lov hoditi?

Tell.

Gospodova je zver in perutnina.

Valter

Po vodah vsaj loviti smejo ribe?

Tell.

Cesarjeve so reke, morja, sol.

Valter.

Kdo je ta kralj, ki se ga vse bojí?

Tell.

Taisti, ki jih brani in živí.

Valter

Al se ne morejo sami braníti?

Tell.

Zaupanja v soseda sosed nema.

Valter.

Ah, tesno mi je v tej širocej zemlji,
Prebivam raje tukaj pod plazovi.

Tell.

Prav praviš, bolje je, da so snežniki
Za našim hrbtom, nego zli ljudjé.

(Hočeta mimo.)

Valter.

Lej, oče, tam visí klobuk na drogu.

Tell.

Kaj mar klobuk je nama! Pojdi, pojdi!

(Hoče iti, ali Frishart stopi predinj ter molí sulico va-nj.)

Frishart.

V cesarjevem imenu! Stojte mi!

Tell (popade sulico).

Kaj hočete? Zakaj me vstavljate?

Frishart.

Ukazu ste prtili. Urno z nama!

Lajthold.

Klobuku niste poklonili se.

Tell.

Prijatel, pusti me!

Frishart.

Brž v ječo!

Valter.

V ječo
Očeta? Pomagajte! Pomagajte!

(Kliče.)

Možjé! možjé! Za Boga, pomagajte!
Joj! joj! Očeta v ječo peljeta.

Župnik Reselman in cerkvenec Peterman pristopita in še trije drugi možjé.

Cerkvenec.

Kaj je?

Reselman.

Zakaj si lotil se možá?

Frishart.

Sovražnik je cesarju, izdajavec!

Tell (zgrabi ga).

Jaz izdajavec!

Reselman.

Motiš se, prijatel!
Ni izdajavec, to je vrli Tell,
Pravičen človek, veren državljan.

Valter.

(zagleda Valter Firšta ter mu naproti teče).

Pomagaj, stari oče! Sila se
Godí očetu.

Frishart.

V ječo, hajdi brzo!

Valter Firšt (priletí).

Porȍk sem vama za-nj! — Za voljo božjo!
Zȅt, kaj se je zgodilo?

Melhtal in Staufaher prideta.

Frishart.

Zaničuje
Oblast glavarjevo, priznati neče
Vladarja.

Staufaher.

Tell bi bil to storil?

Melhtal.

Lažeš,
Grdín!

Lajthold.

Klobuku se poklonil ni.

Valter Firšt.

In zarad tega mora v ječo? Porok
Sem za-nj; prijatel, slušaj, pusti ga!

Frishart.

Ti bodi za-se porok in za svoje
Življenje! Mi spolnujemo dolžnosti
Uredovne. — Le urno z nama — v ječo!

Melhtal.

O, to je sila nezaslišana!
Pripustimo, da izpred naših ga
Očí odpeljeta nesramnika?

Cerkvenec.

Prijatli, mi smo jači. Tega ne
Terpímo! Drugi nam pomorejo.

Fr shart.

Kdo vstavi poglavarjevemu se
Ukazu?

Še trijé kmetje (hité blizo).

Mi pomoremo. Kaj je?
Pobijte ji na tla!

(Hildegarda, Mehtilda in Elizabeta se vrnejo.)

Tell.

Pomorem si že sam.
Pustite me le, dobri vi možjé.
Ak svojo moč pokazati bi hotel,
Polomil jima sulici bi njune.

Melhtal (Frishartu).

Ti hočeš izmed nas ga tirati!

Valter Firšt in Staufaher.

Mirujte, tiho!

Frishart (kričí).

Vstaja! Hrup!

(Čujejo se lovski rogovi.)

Ženske.

Namestnik
Sem jaha!

Frishart.

Vstaja! Hrup!

Staufaher.

Upij, da počiš,
Slepár!

Reselmann in Melhtal.

Al mi molčiš?

Frishart (še bolj vpije).

Pomagajte
Služabnikom pravice!

Valter Firšt.

Poglavar
Je tu! Gorjé, gorje! Kaj bo iz tega?

(Gesler, na konju, s sokolom na roci; Rudolf Haras, Berta in Rudenc, mnogo oboroženih hlapcev, ki stopijo s sulicami okrog pričujočih.)

Haras.

Ugnite se namestniku!

Gesler.

Vsaksebi

Jih spokajte! Kaj ljudstvo skupaj vre?
Kdo kliče na pomoč?

(Vsi molčé.)

Kdo klical je?
Jaz hočem vedeti.

(Frishartu.)

Ti stopi sem!
Kdo si? Kaj hočeš temu možu tukaj?

(Dá sokola služabniku.)

Frishart.

Poveljnik plemeniti, tvoj orožnik
In zvesti stražnik pri klobuku sem;
Na djanji tega moža sem prijél,
Klobuku se ni hotel pokloniti,
Zapreti sem ga hotel vsled ukaza,
Po sili hoče ljudstvo ga oteti.

Gesler (po kratkem molku).

Tell, ali tako zaničuješ kralja
In mene, ki v njegovem vladam tu
Imenu, da klobuka ne pozdravljaš,
Ki sem obesil ga na drog, da vérne
Spoznam služabnike i nepokorne?
Odkril si mi hudobne svoje misli.

Tell.

Prizanesíte, dragi poglavar!
Zgodilo se je, ker premislil nisem,
Namèn moj ni bil, vas zaničevati.
Razbornega ne zvali bi me Tella.
Prizanesíte, ne zgodi se več.

Gesler (po kratkem molku).

Pripovedujejo, da strelec si,
Da ti v deželi ni enacega.

Valter.

In to je res, gospod! Na sto korakov
Moj oče jabelko vstrelí z drevesa.

Gesler.

Tell, al je ta tvoj sin?

Tell.

Da, gospod.

Gesler.

Al imaš več otrok?

Tell.

Gospod, dva sina.

Gesler.

In kteri med obema ti je milši?

Tell.

Gospod, oba sta mi enako draga.

Gesler.

Tedaj, ker jabelko na sto korakov
Z drevesa ustrelíš, umetnost svojo
Pokazati mi moraš. — Vzemi lok —
Pri sebi imaš ga. Napni tetivo,
Ustreli jabelko raz dečkovo
Glavó al svèt ti dajam, dobro meri,
Da s prvo ga pušico ustreliš.
Če ne, pod mečem pade tvoja glava.

(Vse strah spreletí.)

Tell.

O, kako grozo pričakujete
Od mene! — Da raz glavo lastnega
Otroka bi — Ne, ne, gospod, le-tega
Ne mislite — Obvari mili Bog! —
Velevati v resnici tega vi
Ne morete očetu!

Gesler.

Streljal sinu
Boš jabelko raz glavo. Hočem in
Velevam.

Tell.

Jaz bi meril smrtnim lokom

Na glavo ljubega otroka? Raji
Umrjem!

Gesler.

Ako ne, umrješ ti
In tvoj otrok.

Tell.

Jaz bi umoril sina!
Gospod, vi nemate otrók — ne veste,
Kaj giblje v srcu se očetovem.

Gesler.

Aj, Tell, kaj naglo si takó razboren!
Pripovedujejo, da si sanjavec,
Da po človeških ne živiš navadah.
Ti ljubiš čudna dela. Toraj sem
Izmislil tebi ta predrzni strel,
Kdo drugi — znam — pomišljal bi se — ti
Okó zatisneš, srčno ustreliš.

Berta.

Gospod, z ubogimi se ne šalíte
Ljudmí, ki tukaj groze trepetajo!
Iz vaših ust kaj malo šal so čuli!

Gesler.

Kdo pravi, da se šalim?

(Stegne se med veje, ki nad njim visé.)

Jabelko

Je tukaj. Prostor! Naj odmeri si
Daljavo — dvakrat štirdeset korakov,
Ne več, ne menj. Balìàl se je, da ne
Zgreší na sto korakov. — Strelec, zdaj
Pomeri, sproži in ne zgreši pike!

Haras.

Bog, to ni šala — deček moj, poklekni
In prosi milosti namestnika!

Valter Firšt.

(na strani Melhtalu, ki se težko premaguje).

Mirujte, prosim, premagujte se!

Berta (namestniku.)

Naj dosti bo, gospod! Divjaštvo je
Z očetovo se šaliti britkostjo.
Če smrti je ubogi mož zapal,
Ker se pregrešil v malej stvarci je,
Za Boga! smrt desetkrat je pretrpel,
Pustite v miru božjem ga domú,
Občutil jezo vašo je, ta ura
V spomin bo njemu i njegovim vnukom.

Gesler.

Stopíte v kraj. — Kaj čakaš? Urno, urno!
Zapalo meni je življenje tvoje,
In glej osodo tvojo milostljivo
Izročil sem umetnej tvojej roki.
Ne more tožiti o hudej sodbi,
Ki dá osoda se mu v lastno roko,
Ponašaš z nezgrešljivim se očesom,
Prav, strelec, razodeni mi umetnost.
Cilj je dostojen, plača je velika!
Zadeti v črno piko more tudi
Kdo drug, umetnik pravi je le **tisti**,
Ki trden je v umetnosti povsod,
Ki ne slabi mu srce roke, in
Ne moti oka.

Valter Firšt (poklekne predinj)

Mi priznavamo,
Gospod namestnik, vašo visokost.
Prizanesíte njemu, polovico,
Vzemíte moje premoženje vse!
Očeta tako grozno ne kaznujte!

Valter Tell.

Ne kleči, stari oče, pred trinogom!
Recíte, kam da stopim. Ne bojim se.
Letečo ustreli moj oče tico,
Gotovo ne zadene mi srcá.

Staufaher.

Gospod namestnik, ali vam ne smili
Nedolžni se otrok?

Reselman.

Pomislite,
Da je v nebesih Bog, ki vas pokliče
Na ostro sodbo zarad tacih del.

Gesler (kazaje na dečka).

Privežite ga ondi k lipi!

Valter Tell.

Mene
Privezati! Ne, zvezan nečem biti.
Pokojen bom, ko jagnje in še sopel
Ne bom. Če me privežete, ne morem
Strpéti, besen bodem na vezí.

Haras.

Naj ti zavežejo samó očí!

Valter Tell.

Zakaj oči! Al mislite, da se
Bojim iz rok očetovih pušice?
Dočakam mirno jo, z očmí ne trenem,
— Le urno, oče, spričaj, da si strelec!

Ne véruje ti, hoče nas poklati —
Na jad trinogu sproži i zadeni!
(Stopi pod lipo, na glavo mu denejo jabelko.)

Melhtal (kmetom).

Kaj? Al pred našimi očmi se ima
Ta groza pripetiti? Čemu smo
Prisegli?

Staufaher.

Vse zastonj! Mi nemamo
Orožja; glejte, koliko je sulic.

Melhtal.

Da nismo vzdignoli koj takrat se!
Bog jim odpusti, ki so svetovali
Odlašbo.

Gesler (Tellu).

Pašči, pašči se! Orožja
Zastonj ne nosimo. Nevarno je
Orožje smrtno, rade se pušice
Na strelca vračajo. Napihnjena
Pravica, ki si kmet jo jemlje, žali
Najvišega deželnega gospoda.
Orožen smel bi le poveljnik biti.
Al, ker vas lok i strele veselé,
Prav, strelam hočem iclj pokazati,

Tell (napne lok in pušico nastavi).

Na stran stopite! Prostor!

Staufaher.

Kaj, Tell? Vi bi —
Nikakor ne — Vi trepetate, roka
Se trese in šibí se vam koleno —

Tell (spustivši lok).

Migljá mi vse pred okom!

Ženske.

Bog pomagaj!

Tell (Geslerju).

Nikarte strela! Nate moje srce!
(Razgali si prsi).
Naj mi ga konjiki presunejo!

Gesler.

Zahtevam strel, ne tvojega življenja.
— Tell, saj ti vse umeš! Ti ne trepečeš
Nikjer; kormila vajen si in loka;
Ne straši te vihar, ko moreš koga
Oteti. Rešnik, zdaj si sam pomagaj,
In vse otmeš.

(Tell je strašno nemiren, roké se mu tresejo, očí vrté, upira jih na poglavarja in proti nebu. — Naglo seže v tul po drugo pušico ter jo vtakne v zavratnik. Namestnik pazi na vse njegovo vedenje.)

Valter Tell (pod lipo).

Le sproži, oče! Ne
Bojím se.

Tell.

Moram!

(Ohrabri se in pomeri.)

Rudenc.

(ki je ves čas osupnjen stal in se po sili zdrževal, stopi izmed množice.)

Poglavar deželni,
Nehajte! dalje več ne boste gnali,
Ne boste ne. — Le skušnja bila je —
Dosegli ste namèn — Ostrost pretrda
Namena ne doseže pravega,
Tetíva prenapeta rada poči.

Gesler.

Molčite, dokler vas ne vprašam,

Rudenc.

Smem
In hočem govoriti! Králjeva
Mi čast je sveta! Taka vlada mora

Sovraštvo obuditi, ni po volji
Cesarjevej — In to smem trditi —
Pravice nemate, ne smete tako
Zatirati naroda mojega.

Gesler.

Ha, vi bi kljubovali!

Rudenc.

Molčal sem na
Vsa grozna djanja, ki sem videl jih;
Zapiral sem očesa jasna, čute
Zatajeval kipečega srcá,
Ki jeze vrelo mi je v tožnih prsih.
Izdajnik bil bi svojej domovini
In kralju, ako dalje še molčim.

Berta (stopi medinj in med namestnika).

Moj Bog, vi dražite še le trinoga!

Rudenc.

Zapustil svoje ljudstvo, odpovedal
Se svojej rodbini, raztrgal sem
Vezí natorne, da sem k vam pristopil,
Ker mislil sem, da blagor pospešujem
Narodu, ker cesarsko moč podpiram —
Z očí mi pada mrena. Z grozo vidim,
Da pripeljali ste na brezdno me,

Skalili ste svobodno mi menitev,
Pošteno srce otrovali. — Hotel
V najboljej misli sem zatreti narod.

Gesler.

Predrzni jezik, kako govoriš
Gospodu svojemu?

Rudenc.

Ne vi, le kralj
Je moj gospod.—Svoboden sem tud jaz,
Ne samo vi, v nobenej viteškej
Kreposti me ne vžugate. Da bi
Ne bili tukaj v králjevem imenu,
Ki tudi ondi ga častím, kjer se
Predrzno sramotí, na boj bi vas
Pozval, po viteškej navadi bi
Odgovor dali mi. — Le migajte
Spremljačem — Nisem brez orožja, kakor
So tukaj ti-le —

(Kaže na ljudstvo.)

Dober meč imam,
Kdor se mi bliža —

Staufaher (vsklikne).

Jabelko je palo

(Ko so obrnoli se vsi na to stran in ko stoji Berta med Rudencem i namestnikom, sprožil je Tell.)

Reselman.

Otrok je živ!

Mnogo glasov.

Zadeto jabelko!

(Valter Firšt omahne, Berta ga podprè.)

Gesler (se čudi).

Je sprožil? Drzni bes!

Berta

Otrok je živ;
Zavedite se, dobri oče!

Valter Tell (priskače z jabelkom).

Oče,
Tu nate jabelko — Znal sem dobro,
Da dečka svojega ne ranite.

Tell.

(Stojí sključen, ko bi hotel za pušico; lok mu pade iz rok. — Čim vidi, da k njemu deček skaklja, teče mu z razpetima rokama naproti, vzdigne ga in živo ljubeznijo na srce pritisne. Med tem pa se zgrudi na tla. Vsi so ganjeni.)

Berta.

Moj mili Bog!

Valter Firšt (sinu in vnuku).

Otroka! ljuba moja
Otroka!

Staufaher.

Hvala Bogu!

Lajthold.

To je strel!
Še pozni svét o njem govoril bode.

Haras.

Slovela bode Tellova pušica,
Doklèr ne ganejo se z mesta gore.
(Dá jabelko namestniku.)

Gesler.

Za Boga, ravno v sredo je zadeto!
Da, to je strelec, hvaliti ga moram.

Reselman.

Zadel je dobro, al gorjé mu, ki
Ga je primoral, da je skušal Boga!

Staufaher.

Zavedite se, Tell, vstanite, dobro
Ste pogodili in svobodno smete
Na dom.

Reselman.

Peljite sina materi!

(Hočejo ga odvesti.)

Gesler.

Tell, čuješ?

Tell (se vrne).

Kaj velevate, gospod?

Gesler.

Pripravil loku si še drugo strelo —
To sem opazil. — Kaj si mislil ž njo?

Tell (v zadrgi).

Gospod, med strelci je navada taka.

Gesler.

Ne, Tell, veljati tega ti ne dam;
Gotovo je imela drug namen.
Naravnost mi povej resnico, Tell!
Naj bo, kar hoče; tvojega življenja
Se ne dotaknem. Kaj si hotel s strelo
Le-tó?

Tell.

Gospod, naj bode, ker se ne
Dotaknete življenja mojega,
Odkritosrčno vam povem resnico.

(Potegne pušico iz zavratnika, ter se ozre strašnim pogledom na poglavarja.)

Ustrelil bil bi z drugo strelo vas,
Ak bi zadel bil ljubo svoje dete,
In vas — gotovo zgrešil bi ne bil.

Gesler.

Prav, Tell, življenje sem ti daroval!
Zastavil viteško besedo — mož
Beseda bodem, ali ker spoznal
Hudobne tvoje sem namene, saboj
Te vzamem i zaprem, kjer solnce te
In luna ne obsije nikdar več,
Kjer bal ne bodem tvoje strele se.
Zgrabíte, hlapci, ga in zvežite!

(Tella zvežejo.)

Staufaher.

Gospod! takó ravnali boste z možem,
Nad kterim vidno se je razodela
Usmiljena nebeška roka?

Gesler.

Jaz
Bi videl, ali v drugo reši ga.
Na ladjo ž njim! Za vami pridem brzo,
Odpeljem v Kiznaht ga sebój na grad.

Reselman.

Ne smete ga, še kralj bi ga ne smel,
Svobodno pismo tega ne pripušča!

Gesler.

Kje ga imate? Ali ga je cesar
Potrdil vam? Do zdaj ga vam še ni

Potrdil. — Pridobiti morate
S pokorščino to milost, vstajniki
Ste vsi na kraljevo oblast, predrzno
Zaroto v svojih prsih kurite,
Poznam vas dobro — v srce vidim vam —
Zdaj tega jemljem vam iz vaše srede,
Al vsi deležni ste njegove zlobe.
Kdor moder je, naj sluša in molčí.

(Odide. Berta, Rudenc, Haras in hlapci za njim. Frishart in Lajthold ostaneta.)

Valter Firšt (zelo žalosten).

Zastonj je vse, trinog je sklenol mene
In z manoj pogubiti ves moj rod!

Staufaher (Tellu).

O Tell, zakaj dražili ste trinoga!

Tell.

Kdor čutil moje bolečine je,
Naj se premaga!

Staufaher.

Zdaj je vse zgubljeno!
Verige vaše so verige naše!

Kmetje (stopijo krog Tella).

Tolažba zadnja z vami nam odplava!

Lajthold (bližaje se).

Tell, smiliš se mi — ali moram biti
Pokoren.

Tell.

Z Bogom!

Valter Tell (oklepa se ga, zelo žalosten).

Oče, mili oče!

Tell (vzdigne proti nebu roko).

Tam gori je tvoj oče! Njega kliči!

Staufaher.

Tell, kaj čem poročiti vašej ženi?

Tell (strastno sina na srce pritisne).

Otrok ni ranjen, meni Bog pomore.

(Hitro se jim iztrga in odide s stražo.)

Četrto djanje.

Prvi prizor.

Iztočni breg firvaldstatskega jezera.

Čudno vpodobljene skale zapirajo razgled na zahod. Jezero je viharno, silni valovi bučé, bliska se in treska.

Konrad iz Grzave. Ribič in ribarček.

Konrad.

Z očmí sem videl, verjemíte mi;
Zgodilo se je, kakor sem povedal.

Ribič.

Tell vjét in zvezan, v Kiznaht odpeljan,
Najbolji.mož v deželi, najhrabreji
Junak, svobodi najmočneji steber.

Konrad.

Namestnik sam čez jezero ga pelje;
K odhodu pripravljali so se ravno,
Ko sem odrival od Pečí, al viher,

Ki je nenadno vstal in me primoral
Na suho zemljo tukaj stopiti,
Zadržal morebiti jih je tam.

Ribič.

Tell v sponah, v roci poglavarjevej!
O, verjemíte mi, globoko ga
Zakoplje, da ne bo več dneva videl!
Ker bati mora se pravične jeze
Svobodnega moža, ki ga je tako
Razdražil!

Konrad.

Glas je tudi počil,
Da je na smrtnej postelji župan
Nekdanji, plemeniti Atinghausen.

Ribič.

Tak upa zadnja zvezda nam ugaša!
On bil je še edini, ki je smel
Svoj glas povzdignoti pravici našej!

Konrad.

Čedalje grozneje vihar bučí;
Bog z vami! V selu prenočím, ker danes
Nikakor misliti na vožnjo ni.

(Odideta.)

Ribič.

Tell v ječo vržen, Atinghausen mrtev!
Trinoštvo, dvigni zdaj nesramno čelo,
Od sebe vrzi vso sramoto! Jezik

Onemel je pravici! Oslepljêno
Videče je okó, oklenjena
Je roka, ki bi mogla dom oteti!

Ribarček.

Kak se je toča vsula! Oče, stopi
Pod streho, v toči ni prijetno zunaj.

Ribič.

Bučajte, vihre! Strele, vžigajte!
Pretrgajte oblaki se in lijte
V potocih plohe, potopite vso
Deželo! V kalu pomoríte zarod!
Uíme divje, gospodarite!
Vrníte se medvedje in volkovi
V puščavo divjo! vaša je ta zemlja.
Kdo bode tukaj živel nesvoboden!

Ribarček.

Al čujete, kakó grmí po brezdnu,
Kakó šumé razjarjeni vrtinci!
Takó še nikdar vrelo ni v globini!

Ribič.

Nikoli še nobenemu očetu
Se ni velelo, naj pomeri v glavo
Otroku lastnemu! I v divjem srdu
Narava ne bi temu se uprla? —
— Ne čudil bi se, ko bi v jezero
Pripognole se skale, ko bi se
Ledeni raztajali stolpi, ki

Sknopneli niso še od tiste dobe,
Kar Bog je vstvaril svét, ko gore
Bi počile, zasule stara brezdna,
Pogoltnol vse stvari potop vesoljni!

(Čuje se zvonjenje.)

Ribarček.

Al čujete na gori zvon? Gotovo
V nevarnosti je kaka ladija,
K molitvi opominja zvon ljudí.

(Stopi više.)

Ribič.

Gorjé vozilu, ki se ziblje zdaj
V prestrašnej tej zibeli! Nič mu ne
Pomaga ne kormilo, ne krmar,
Vladar je viher, veter in valovi,
Ko pene premetavajo človeka.
— Pristana tukaj blizo ni, ki bil
Bi mu zavetje! Strme, nage skale
Z mrtvaškim čelom mu grozé nasproti,
Ter mu kamnene prsi kažejo.

Ribarček (kaže na levo).

Ah, oče, od Pečí se ziblje ladja.

Ribič.

Pomozi mili Bog popotnikom!
Če v tej globini vjame se vihar,
Divjá, ko besna roparska zverina,
Ki buta na železne palice

I rjove ino išče vrát zastonj!
Kjer krog in krog zapira jo skalovje
Iz tesne jame do nebá kipeče.

(Stopi više.)

Ribarček.

Brod je gospode urnske, po praporu
In po rudečem krovu ga poznavam.

Ribič.

O, božje sodbe! Da, namestnik je,
Tam pelje se in svojo hudobijo
Na ladji saboj vozi. Kako naglo
Dosegla ga je maščevavna roka!
Zdaj vé, da viši je nad njim gospod.
Valovi ne poslušajo besed
Njegovih, ne poklanjajo se skale
Njegovemu klobuku. — Deček moj,
Ne moli! V božjo sodbo se ne vtikaj!

Ribarček.

Ne, za namestnika ne molim — Molim
Za Tella, ki je ž njim na ladiji.

Ribič.

Nespametna in slepa ti uíma!
Al moraš ladijo s krmarjem streti,
Da enega krivičnika pogrezneš?

Ribarček.

Poglejte, srečno so že bili mimo
Grebena, ali moč viharjeva,

Ki meče jo v krnico Vragov dom,
Nazaj drví jih na Visoko os.
— Ne vidim jih več.

Ribič.

Tam-le je Sekulja,
Ki ladij mnogo je uže razbila.
Če tam previdno se ne ognejo,
Raztrusnejo jim ladijo Pečine,
Ki v globočino jezersko strmé.
— Imajo vrlega na ladiji
Krmarja, če jih kdo oteti more,
Otmè jih Tell, al roke ima v sponah.

Viljem Tell z lokom.

(Naglo pristopi, zavzét se ozira krog sebe, vede se silno nepokojno. Ko je sredi obzora, razpne roke proti zemlji i potem proti nebu.)

Ribarček (ga zagleda).

Poglejte, oče, kdo-li tam kleči?

Ribič.

Z rokama prah objemlje črne zemlje
In vede se, ko da bi z uma bil.

Ribarček (se mu bliža).

Za Boga! Oče, sem stopite, glejte!

Ribič (bližaje se).

Kdo je? Nebeški Bog! Kaj? Tell? Kakó ste
Sem prišli? Govorite!

Ribarček.

Niste bili
Ujeti, zvezani na ladji tam?

Ribič.

Al niso odpeljali v Kiznaht vas?

Tell.

Otel sem se.

Ribič in ribarček.

Oteli! Čuda božja!

Ribarček.

Od kod ste prišli sem?

Tell.

Od tod iz ladje.

Ribič.

Ne?

Ribarček.

Kje pa je namestnik?

Tell.

Po valovih
Se goni.

Ribič.

Ni mogoče! Ali vi?
Kakó ste prišli sem? Kakó ušli
Viharju ste in sponam?

Tell.

Mene je
Otela božja roka — Poslušajte!

Ribič in ribarček.

O, govorite, govorite!

Tell.

Veste,
Kaj se v Altorfu pripetilo je?

Ribič.

Vem dobro, govoríte!

Tell.

Da me je
Namestnik dal prijeti, okleniti
In hotel v Kiznaht v ječo me peljati?

Ribič.

In z vami na Pečeh na ladjo stopil.
Vse vemo. Govorite, kako ste
Ušli?

Tell.

Na ladji brez orožja sem
Uklenjen ležal, človek izgubljen —
Nadjal se nisem, da bom kdaj še videl
Veselo solnčno luč, otrokom, ženi
Obličje milo, brez tolažbe sem
Oziral na valove se. —

Ribič.

Ubožec!

In tako smo vozili se: namestnik
In Rudolf Haras ino grajski hlapci.
Moj tul in lok sta pri kormilu zadej
Ležala. Ko dospeli smo do Male
Osí, poslala nam je božja roka
Kar naglo tako strašno, grozno vihro
Iz temnih brezden svetega Gotharda,
Da vsem veslarjem je upalo sree,
Meníli vsi so, da utonejo.
Sedaj k namestniku se je obrnol
Služabnik neki in govoril mu:
Gospod, nevarnost svojo vidite
I našo, vsem nasproti smrt reží. —
Pomagati si ne vedó veslarji,
Morí jih strah, ne znado prav veslati.
Pa Tell je krepek mož, krmar izurjen.
Kaj, ko bi on v nevarnosti pomogel
I krmo vzel? Na to mi rekel je
Namestnik: Tell, odpel bi spone tebi,
Če moreš nas oteti iz valov.
In odgovoril sem mu jaz: Gospod,
Če božja volja je, vas k bregu srečno
Pripeljem. Zdaj odpeli so mi spone,
H kormilu stopil sem, pošteno vozil;
Al večkrat sem skrivaj na stran pogledal,
Kjer sta ležala lok in tul; pazljivo
Okó na breg obračal, da zapazim,
Al mogel kje uskočiti bi srečno.

In ko ugledal sem na brdu skalo
Plošnjato in na jezero visečo —

Ribič.

Poznam jo, pod Visoko je osjó,
Al rekel bi, da ni mogoče tako
Visoko z ladje na-njo skočiti. —

Tell.

Zavpíl sem hlapcem: Tje veslajte tje!
Ko priveslamo do pečine, iz
Največe smo nevarnosti oteti. —
In ko veslaje smo do nje dospeli,
Bogá sem prosil milosti, napel
Vso moč, pritisnol krmo na pečine.
Zdaj urno sem popadel lok in tul,
Ko trenol bi, zavihtel se na skalo.
Pa v skoku s krepko nogo ladjo pahnol
Med grozni ples razburjenih valov —
Naj tam jo mečejo valovi, kakor
Bog hoče! — Tako sem ušel viharju
In hujemu sovražniku — človeku!

Ribič.

Tell, Tell! Sam sebi skor ne vérujem,
Nebesa s čudežem so vas otela,
Al zdaj povejte mi, kam pojdete,
Ker varni niste, če namestnika
Ne potopé razjarjeni valovi.

Tell.

Ko ležal sem na ladiji oklenjen,
Povedal je, da stopi pri Studenci
Na suho, da me v grad skoz Švic popelje.

Ribič.

Al misli tje po suhem iti?

Tell.

Da.

Ribič.

Tedaj se skrijte brez odloga! Dvakrat
Vas Bog ne reši iz njegovih rok.

Tell.

Kje steza je najbliža v Art in Kiznaht?

Ribič.

Mim Kamnika drží odprta cesta;
Pa krajši i skrivneji pot skoz Loverc,
Moj deček more vam pakazati.

Tell (mu seže v roko).

Bog vam povrni dobro delo. Z Bogom!

(Odide, pa se spet vrne.)

Al niste tudi vi v Trebišču bili?
Če se ne motim, čul imé sem vaše.

Ribič.

Da, bil sem tam, prisegel sem v zavezo.

Tell.

Tedaj storite mi dobroto in

Hitite v Birglen! Žalostna mi žena
Obupa, oznaníte jej, da sem
Otét i dobro skrit.

Ribič.

Kaj dém, če praša,
Kam ste se skrili?

Tell.

Svaka mojega
In druzih, ki prisegli so v Trebišču,
Tam najdete, recite jim, naj srčni
In dobre volje bodo: Tell je prost,
Njegova roka svobodna in krepka;
Kaj več o meni bodo kmalo čuli.

Ribič.

Kaj mislite? Odkrijte brez ovinkov.

Tell.

Ko bom dovršil, vstane govorica.

(Odide.)

Ribič.

Pokaži pot mu, Janko. — Bodi Bog ž njim!
Kar koli si namenil je, storí.

(Odide.)

Drugi prizor.

Na dvorih plemenitega Atinghausna.

Baron v naslanjaču umira. Valter Firšt, Staufaher, Melhtal in Baumgarten imajo posel ž njim. Valter Tell kleči pred umirajočim.

Valter Firšt.

Izdahnol dušo je, zapustil svét.

Stautaher.

Mrliču ni podoben. — Lejte, ustne
Se gibljejo njegove! Mirno spi,
Smehljá se ljubeznjivo mu obličje.

(Baumgarten gre k vratom in govorí z nekim človekom.)

Valter Firšt (Baumgartnu).

Kdo je?

Baumgarten (se vrača).

Hči vaša, Hedviga, prišla je
I z vami rada govorila bi
In videla otroka.

(Valter Tell vstane.)

Valter Firšt.

Kako bi
Tolažil jo, ker sam tolažbe nemam?
Nesreča vsa na mojo glavo bije.

Hedviga (buti noter).

Je tukaj dete? Videti ga moram,
Pustite me. —

Staufaher.

Mirujte, gospodar
Umira. —

Hedviga (skoči k otroku).

Valterček! O še živí!

Valter Tell (se stisne k njej).

Uboga mama!

Hedviga.

Al je res, da nisi
Bil ranjen?
(Skrbno in boječe ga ogleduje.)
Ali je mogoče? Kako
Je mogel na-te meriti? O! nič
Ne čuti! Kako mogel je pušico
Na milo svoje dete sprožiti!

Valter Firšt.

Bil je primoran, pokalo mu britko
Je srce, šlo je za njegovo glavo.

Hedviga.

O, da imél očetovsko bi srce,
Dal raji bil bi sto — in stokrat glavo!

Staufaher.

Hvalíte in častite Boga, da je
Tak dobro vse obrnol. —

Hedviga.

Ali morem
Pozabiti, kaj bilo bi se moglo
Zgoditi? — Bog nebeški! Ak živim
Sto lét — očeta videla bom vedno
Na zvezanega sina meriti,
Frčala v srce bo mi vedno strela.

Melhtal.

Da znate, žena, kako ga je dražil
Namestnik!

Hedviga.

O surovo moško srce!
Če kdo njegov napuh razžali, sveto
Mu nič več ni, v tegoti slepej vaga
Otroško glavo, matrno srce!

Baumgarten.

Ni dosti trda vašega možá
Osoda, da ga tako grajate?
Al k srcu vam ne gre njegovo britko
Trpljenje?

Hedviga (se obrne proti njemu in va-nj očí uprè).

Al imáte za prijatla
Le solze, kje ste bili takrat, ko
So vrgli v spone jakega možá?
Zakaj mu niste pomagali? Stali
Od daleč, gledali, pustili ste
Trinoštvo, dovolili, da odveli

Prijatla so iz vaše srede. — Ali
Je Tell enako storil vam? Ali
Brez dela vas je miloval, ko bili
So konjiki za vašimi petami?
Ko je pred vami jezero divjalo?
Ni miloval vas s praznimi solzami,
Na ladijo je skočil, žene in
Otrok pozabil, da je vas otél.

Valter Firšt.

Kakó bi mogla bila ga otéti
Peščica mala, neorožena!

Hedviga (se mu vrže na prsi).

Ah, oče! In ti tudi si ga zgubil!
Dežela naša, vsi smo ga zgubili;
Potreba njega nam je, nas je njemu!
Obupa Bog obvari dušo njemu!
Skoz trdne zide v pusto ječo k njemu
Prijatlova tolažba ne prodrè. —
Ah, ko bi zbolel! Ah, zboleti mora
V mokrotnej temnej ječi. Kakor gorska
Cvetica vene ino hira v zraku
Močvirnem, tako ni življenja njemu
Drugod, razun na milej solnčnej luči,
V planinskem čistem zraku. On je v ječi!
On! svoboda je dih njegov; živeti
V podzemeljnih zrakovih on ne more!

Staufaher.

Umirite se! Vse močí napnemo,
Da vrata temne ječe mu odpremo.

Hedviga.

Kaj morete brez njega? Dokler bil
Je Tell svoboden, up smo še imeli,
Prijatla še imela je nedolžnost,
Imél pomočnika preganjani;
Tell vas je vse otél. — Vsi skupaj vi
Ne morete njegovih spon odpeti!

(Baron se probudí.)

Baumgarten.

Probuja se, mirujte!

Atinghausen (se skloni).

Kje je?

Staufaher.

Kdo?

Atinghausen.

V poslednjem hipu me zapustil je!

Staufaher.

Za mladega plemiča praša. — Ali so
Poslali po-nj?

Valter Firšt.

Da, — Tolažite se!
Srcé je našel svoje, on je naš.

Atinghausen.

Al se potegnol je za domovino?

Staufaher.

Predrzno in junaško.

Atinghausen.

Pa ga ní,
Da prejme moj poslednji blagoslov?
Že čutim, naglo se mi bliža smrt.

Staufaher.

Ni tako, plemeniti moj gospod!
Okrepilo je spanje vas, vjasnilo
Se vaše je okó.

Atinghausen.

Življenje je
Trpljenje; to me tud je zapustilo.
Minolo je terpljenje, up minol.
(Zagleda dečka.)
Čigav je deček ta?

Valter Firšt.

Blagoslovíte
Ga, moj gospod! Moj vnuk, sirota je.
(Hedviga poklekne z dečkom pred umirajočega.)

Atinghausen.

Sirote ste vsi, ki zapuščam vas. —
Gorjé mi, videlo oko je moje
Grob in pogubo mile domovine!

Vrstnike vse sem moral preživeti,
Da v grob ponesem vse najslaje upe.

Staufaher (Valter Firštu).

Al mora v temnej žalosti umreti?
Zvedrímo uro mu poslednjo žarkom
Vesele, lepe nade! — Plemeniti
Gospod! Umirite srcé! Ne, nismo
Še zapuščeni, nismo še zgubljeni.

Atinghausen.

Kdo vas otmè?

Valter Firšt.

Samí. Le poslušajte!
Vse tri dežele so se pomenile
Na zboru, da trinoge zapodé.
Zaveza je storjena; sveta nas
Prisega veže. Djanje se pričnè,
Še preden novo leto tek začnè.
Vaš prah počival bo v svobodnej zemlji.

Atinghausen.

Kaj pravite? Zaveza je storjena?

Melhtal.

Vse tri dežele naše vzdignejo
Se isti dan. Pripravljeno je vse.
Skrivnost je dobro hranjena do zdaj,
Daravno znana je stoterim. Votla
So pod trinogi tla, prešteti dnevi

Oblasti njihne, kmalo več ne bo
Sledú za njimi.

Atinghausen.

Kaj pa trdni gradi
V deželi?

Melhtal.

Padejo na isti dan.

Atinghausen.

In je-li tudi plemstvo v zvezi vašej?

Staufaher.

Pomoči nadjamo od njega se,
Ko pride čas; do zdaj prisegli so
Le kmetje.

Atinghausen
(se počasi skloni in zelo čudi)

Ker so tako djanje kmetje
Samí sklenoli brez pomoči plemstva,
Na svojo moč se toliko zanesli —
Zares, potem ni treba nas na svetu:
Veselo smemo v rako vleči se.
Živelo bo za nami veličastvo
Človeško — druga moč ga uzdrží.
(Položí roke na dečkovo glavo, ki pred njim kleči.)
Iz glave, kjer je jabelko ležalo,
Zazelení vam nova svoboda;
Mené se časi, staro se podira,
Življenje novo iz prahú izvira.

Staufaher (Valter Firštu).

Poglejte, kako se okó mu žari!
To ni umiranje natorno, to je
Žar novega življenja.

Atinghausen.

Plemstvo stopa
Iz gradov starih in prisega mestom,
V Ihtlandu, v Turgavi se je začelo,
Že kviško dviga plemenita Berna
Gospodovavno glavo, varen grad je
Svobodnim Frajburg. Živi Tigur že
Oroža svoje čete, vojskino
Krdelo kupi, kraljem hira moč,
Na lastnih njihnih lomi se branilih.

(Naslednje besede govori s proroškim glasom in vedno bolj navdušeno.)

Že vidim kneze, plemenitnike:
Prihajajo v oprsnikih železnih
Pastirsko ljudstvo z vojsko pokorit;
Grmé krvavi boji, ljute bitve;
Poslavlja vroča kri soteske naše;
Na sulice iz lastnega nagiba
Se vsaja kmet z razgaljenimi prsi!
Razlamlja jih, cveteče plemstvo pada,
Vihrá svobode zmagonosni prapor.

(Vzame Valter Firšta in Staufaherja za roko.)

Bodite drugi z drugim — stanovitni, —
Svobodni bodi ščit svobodnemu. —

Zažigajte grmade po planinah,
Da se krdela naglo zbirajo. —
Bodíte zložni — zložni — žložni. —

(Pade mrtev na blazino, njegove roke ostanejo v roci Valter Firštovej in Stavfaherjevej, ki ga molče nekaj časa gledata; potem se žalostna umakneta. Med tem tiho prihajajo zelo žalostni hlapci; nekteri poklekajo pred njim i točijo solze; v tej tihoti zaklenka v gradu.)

Rudenc in prešnji.

Rudenc (naglo pristopi).

Al še živí? Povejte, ali morem
Še govoriti ž njim?

Valter Firšt (kaže mrliča preč obrnjen).

Sedaj ste vi
Gospod nam in zavetnik, ta grad je
Imé spromenil.

Rudenc (zelo žalosten se ozre na mrliča).

Mili Bog! Skesal
Sem se prepozno! O, da mogel ni
Nekoliko trenutij še živeti,
Da bi odprl skesano mu srcé!
Zaničeval sem zvesti glas njegov,
Ko gledal je še solnčno luč — umrl je,
Na vedno se od mene ločil, pustil
Mi težki dolg, ki ga poplačati
Ne morem! O, povejte! ali ga
Nevolja na-me v smrti ni mučila?

Staufaher.

Poslušal umiraje vaš pogum je
I lepo vaše djanje blagoslovil!

Rudenc (poklekne pred mrliča).

Ostanki sveti drazega možá!
Predragi mrlič! v mrzlo tvojo roko
Prisegam, da na večno tuje sem
Vezí raztrgal, vrnol se v naročje
Naroda svojega; sem, hočem biti
Iz vsega srca Švicar — —

(Vstane.)

Za prijatlom,
Ki bil je oče vsemu narodu,
Žalujte, ali ne obupajte!
Prijel od njega nisem le bogastva,
Njegovo srce, stopa v mene duh
Njegov, mladost izpelje moja vse,
Kar dolžna vam njegova starost je
Ostala. — Prečastiti oče, dajte
Mi roko! Še vi! Melhtal, tudi vi!
Ne odtegujte je! Ne obračajte
Od mene se. S prisego trdim vam,
Kar sem obetal.

Valter Firšt.

Dajte mu rokó.
Njegovo spreobrnjeno srcé
Zaupanja je vredno.

Melhtal.

Kmeta niste
Imeli v číslih. Govorite, kaj
Imamo upati od vas?

Rudenc.

Zablód
Mladosti ne spominjajte se moje!

Staufaher (Melhtalu).

Bodíte zložni, bila je poslednja
Očetova beseda. Tega se
Spominjajte!

Melhtal.

Tu imate rokó!
Če v roko kmet udari, tudi kaj
Veljá. Brez kmeta plemič, kaj je on?
Naš stan stareji je od vašega.

Rudenc.

Spoštujem ga, moj meč ga bode branil.

Melhtal.

Gospod, desnica, ki podvrgla sebi
Je pusto zemljo in jo oplodila,
Braniti more tudi možu prsi.

Rudenc.

Vi boste mene, jaz bom branil vas,
Le tako bomo v lepej zlogi močni.
— Al prazne so besede, dokler še

Zdihuje domovina v tujih sponah.
Ko bomo vrage iz dežele vrgli,
Pogodimo se v lepem miru.

(Molči nekoliko časa.)

Kako?
Ste nemi? Ali nemate mi nič
Odkriti? Ali nisem vreden še
Zaupanja? Tedaj brez vaše volje
V skrivnosti vaše vrinoti se moram.
V Trebišču bili ste ponoči zbrani,
Prisega, vaši sklepi so mi znani,
Daravno mi zaupali jih niste,
Skrivnost sem hranil ko zastavo sveto.
Sovražnik nikdar nisem bil deželi
I nikdar vaših bi pravic ne gazil.
— Al odločili ste prekasno dobo.
Poteka čas in djanja naglega
Je treba — pogubílo je že Tella
Odlašanje. —

Staufaher.

Prisega nam odlog
Veleva do božiča.

Rudenc.

Mene tam
Ni bilo, tega nisem jaz prisegel,
Čakajte vi, jaz nečem.

Melhtal.

Kako? Vi bi —

Rudenc.

Sedaj sem med deželnimi očeti,
Braniti vas mi prva je dolžnost.

Valter Firšt.

To drago truplo zemlji izročiti,
Dolžnost je prva, najsveteja vam.

Rudenc.

Ko bomo dom oteli, denemo
Zeleni venec na mrtvaško desko.
Prijatli! Ne le vaše pravo, svoje
S trinogom imam tudi poravnati.
— O čujte, znajte! Zginola je Berta,
Potajno drzovita hudobija
Ugrabila jo je iz naše srede!

Staufaher.

Takove hudobije se predrznol
Trinog je na svobodno plemkinjo?

Rudenc.

Pomoči sem obetal vam, prijatli,
In jaz prositi móram najpoprej
Je vas. Ugrabljena mi draga je.
Kdo vé, kje skriva besni jo trinog,
I kako sili v kleto jo zavezo!
Pomágajte mi, da iz klešč jo rešim
Trinožjih — ona srčno ljubi vas,
Deželi mnogo je koristila

I vredna je, da zarad nje se vsaki
Oroži. —

Valter Firšt.

Kaj počnete?

Rudenc.

Kaj vem jaz?
Ah, v temi, ki osodo njeno krije,
V neskončnej stiski te peklenske dvombe,
Ko sam ne vem, kaj bi počel in kako,
Mi v britkej duši jasno je le to;
Da moremo jo izkopati le
Iz razvalín močí trinogov svojih,
Vse trdne moramo razsuti grade,
Morda se v njenej ječi dan zaznade.

Melhtal.

Vodíte nas! Mi z vami pojdemo,
Zakaj do jutri bi odlášali,
Kar danes dovršiti moremo?
Svoboden bil je Tell, ko smo v Trebišči
Prisegali, ta groza takrat še
Se dogodila ni. Čas je prinesel
Nov zakon; le plahun bi še odlašal!

Rudenc (Staufaherju i Valter Firštu).

Pripravljeni, oroženi bodite,
Grmade se po gorah zasveté;
Hitreje, nego jadra brzovíte,
Po dolih naše zmage se zglasé;

In ko grmade v noči zabliščé,
Tedaj se na sovražnika vrzíte,
Trinoštvo s korenino izpulite!

(Odidejo.)

Tretji prizor.

Klanec pri Kiznahtu.

Z une straní drži pot med skalovjem, popotnika vidiš uže vrhi klanca. Krog in krog štrlé skale kviško. Spredaj visí skala na cesto in je z grmovjem obraščena.

Tell z lokom nastopi.

Skoz to sotesko mora; v Kiznaht ni
Nobene druge poti. — Zdaj bo konec. —
Priložnost je ugodna. Tam-le skrije
Očém njegovim bezeg me. Od tod
Doseže lahko moja ga pušica;
Potire me obrani ozka pot.
Namestnik, spravi z Bogom se! — Pustiti
Svét moraš, ura se ti je iztekla.

Neskrbno v tihem miru živel sem,
Pobijal le zverí po temnih gozdih,
Moritve čista moja vest je bila. —

Preplašil ti si me iz mojega
Mirú, ti si pobožno mojo misel
Napojil zmajevim penečim strupom,
Divjaške groze si me ti privadil —
Kdor sprožil na sinovljo glavo je,
Zadene tud sovražnikovo srce.

Nedolžne deteti i zvesto ženo,
Namestnik! moram tvojej besnosti
Otéti. — Ko napenjal sem tetivo,
Ko roka mi je trepetala; ko si,
Divjaje grozovito me primoral,
Da sem na glavo detetu pomeril;
Ko sem pred taboj vil se in te prosil:
Tedaj prisegel sem v globokem srcu
Prisego grozno, Bogu le vedečo,
Da prve strele prvi cilj bo tvoje
Srcé. — Kar sem prisegel v bolečinah
Te ure, v gnjevu tem peklensko vročem,
To mi je svet dolg — plačati ga hočem.

Gospod si moj in mojega cesarja
Namestnik, ali cesar bi ne bil
Se drznol, kar se ti predrznol si.
Poslal te je v dežele té, da sodiš
Pravično — ostro, ker je mrzek nam,
A ne, da bi ostudne svoje želje
Napajal v krvi sebi na veselje;
Še stari Bog plačuje in kaznuje!

Iz tula, britkih bolečín poslanka,
Ti moj zaklad, največa dragotina!
Namenil sem ti cilj, ki ga do zdaj
Pobožna prošnja mogla ni prodreti —
Al tebe, zvesta strela, ne odbije.
In ti, prijazna žila, ki si vedno
Služila vérno mi v veselih igrah,
Ne odpovedi mi v resnobi strašnej!
Le zdaj še drži, o tetiva zvesta!
Ki marsiktero vrgla si pušico. —
Če moja roka to zastonj požene,
Le to imam, za njo ne bo nobene.

(Popotnici se prikažejo na potu.)

Na to kamneno klop, izsekano
Popotniku v počitek kratki, sedem. —
Tu ni domovja, tu je vsaki tujec. —
Drug druzega ne praša, kaj mu je
Na srcu, mimo vsak hití: v skrbí
Vtopljêni trgovec in romar lahko
Prepasani — bogaboječi mnih,
Samotni ropar, radostni igravec,
Tovornik s težko obloženim konjem
Iz dalnih v dalna mesta potovaje,
Ker vsaka pot drži na kraj svetá.
Vsi hodijo po svojih potih, vsaki
Na svoje delo — jaz grem na moritev!

(Séde.)

Sicer, ko oče je od doma šel,
Preljuba otročiča, kako je
Veselje bilo, ko je vrnol se,
Ker s prazno roko ni prišèl nobenkrat,
Prinesel vama vselej kaj, al krasno
Cvetico gorsko, ali redko tico,
Al okamnino lepo, kakoršne
Po gorah sem ter tje nahaja potnik. —
Zdaj oče drugo lov loví, sedé
Na robu divje poti misli na
Moritev, vzeti če sovražniku
Življenje. — In sedaj tud misli le
Na v a j i, mila moja otročiča!
Da more vaji maščevavnej roki,
Nedolžnost vajno ljubljeno oteti,
K moritvi zdajci hoče lok napeti.

(Vstane.)

Prežim na plemenito zver. Če se
Ne naveliča lovec dan na dan
Pohajati po gori v mrzlej zimi
I po skalovji v smrtnej skakati
Nevarnosti i plezati po gladkih
Pečinah, kjer prileplje z lastno se
Krvjó, da ustrelí ubogo kozo:
Jaz višo ceno pristrelím, srcé
Sovražnikovo, ki me hoče streti.

(Od daleč se čuje vesela muzika, ki se bliža.)

Vse žive dni sem nosil togi lok
In uril ž njim se po pravilih lovskih;
Zadel sem v črno piko mnogokrat,
S strelišča marsikteri dar na dom
Prinesel; ali danes pogodím,
Da še nikoli tako, kar živím:
Moj bode v naših gorah prvi dar.

Svatje se prikažejo na klancu in gredó mimo obzora. Na lok naslonjeni Tell jih gleda. Poljak Stisi se mu pridruži.

Stisi.

Pristavnik samostana Merlišahna
Se ženi danes — mož je vrlo bogat,
Najmanj deset imá na gori čed,
Sedaj gre po nevesto v Imizé,
To noč bo mokra miza v Kiznahtu.
Vsak vrli mož je tje povabljen, vabim
Še vas.

Tell.

Resnoben človek ni za pir.

Stisi.

Če imate skrbí na srcu, strani
Vrzíte jih! Vživajmo, kar je Bog
Nam dal, zdaj so na svetu hudi časi;
Zato naj človek po veselji seže.
Tu je ženitev i drugej pokop.

Tell.

I večkrat strne eno se in drugo.

Stisi.

Na svetu je že tako. Kaj se hoče!
Nesreč povsod je dosti. — V glarnskej zemlji
Utrgal se je hrib, pogreznol Glernič
Na enej strani.

Tell.

Padajo celó
Goré? Nič trdno ne stojí na zemlji.

Stisi.

Pripovedujo čudne se rečí.
Govoril sem s človekom, ki je prišel
Iz Badna. Jezdil vitez je k cesarju,
Na potu je zagledal roj sršenov,
Planoli so razdraženi sršeni
Na konja, da se mrtev zvalil je
Na tla in vitez peš k cesarju prišel.

Tell.

Orožje ima tudi slaba stvar.

Armgarta pripelje več otrok in obstojí pod klancem.

Stisi.

Deželi prorokujejo veliko
Nesrečo in dogodbe nenaravne.

Tell.

Vsak dan dogodbe take nam donaša;
Ni treba nam jih brati iz prikazen.

Stisi.

Da, blagor mu, ki v miru njivo orje,
Sedí domá pri svojih brez žalitve.

Tell.

Živeti v miru najpobožneji
Ne more poleg zlobnega soseda.

(Tell se večkrat nemirno na klanec ozre, ko bi koga čakal.)

Stisi.

Bog z vami! — Vi nekoga čakate.

Tell.

Da, čakam ga.

Stisi.

Popótvajte na dom
Veselo! Ste-li z Urnskega? Gospod
Namestnik ima priti od ondod.

Popotnik (prišedši).

Nikar ne čákajte namestnika.
Udarile vodé so čez bregove,
Odnesla je povodenj vse mostove.

(Tell vstane.)

Armgarta (bližaje se).

Ne bo namestnika?

Stisi.

Bi mu kaj radi?

Armgarta.

Se vé.

Stisi.

Zakaj ga tukaj čakate
Pod klancem?

Armgarta.

Tu se ognoti ne more,
Poslušati me mora.

Frishart (priletí po klancu in vpije).

S pota, s pota
Gospod namestnik jezdi za manoj.

(Tell odide.)

Armgarta (živo).

Namestnik, lej!

(Gre z otroci na sprednji obzor. Gesler in Rudolf Haras se prikažeta na konjih vrhi klanca.)

Stisi (Frishartu).

Kakó ste prišli čez
Vodé, ker moste je odnesla reka?

Frishart.

Z jezérom smo borili se, prijatelj!
In bali bi se hudournika?

Stisi.

Na jezeru ste bili v tem viharji?

Frishart.

To je da. Svoje žive dni bom pomnil. —

Stisi.

O, stojte. —

Frishart.

Ne utegnem, moram dalje,
Da v gradu napovém namestnika.

(Odide.)

Stisi.

Ljudí pošteňe z ladjo vred bi bilo
Požrlo valovíto jézero;
Izrodu temu pa ne more kaj
Ne voda i ne ogenj.

(Ozre se.)

Kje je lovec,
Ki sem poprej govoril ž njim?

Gesler in Rudolf Haras prijezdita.

Gesler.

Recíte,
Kar vam je drago, králjev sem služabnik,
I moram gledati, kakó mu vstrežem.
Poslal me ni v deželo, da bi hlinil
Se ljudstvu in ga miloval. Vladar
Pokorščino zahteva; praša se,
Kdo je gospod v deželi: kmet al cesar?

Armgarta.

Zdaj je priložnost! Zdaj mu vse povem!

(Boječe se bliža.)

Gesler.

Obesil v Altorfu za šalo nisem
Klobuka, ali da bi ljudska srca

Preskuševal; že davno jih poznam.
Obesil sem ga, da jih naučim
Priklanjati mi glavo, ki po konci
Jo nosijo. — Na pot, kjer morajo
Hoditi mimo, neprijetno jim
Postavil reč sem, da jo vidijo
Z očesom, da se svojega gospoda
Spominjajo, ki so ga zábili.

Rudolf.

Al narod ima vender svoja prava. —

Gesler.

Na ta zdaj misliti nikakor ni!
— Reči se imenitne snujejo;
Cesarstvo hoče rasti, slavno delo,
Ki ga pričel je oče, hoče sin
Dognati, malo ljudstvo to je nam
Na poti — tako ali tako — mora
Udati se.

(Hočeta dalje. Žena poklekne pred namestnika.)

Armgarta.

Usmiljenje, gospod
Namestnik! milost! milost!

Gesler.

Kaj se mi
Na pot postavljate na cesti? — Strani!

Armgarta.

Držé možá mi v ječi, prosijo

Sirote kruha, vsmiljeni bodíte,
Polajšajte nadlogo hudo nam!

Rudolf.

Čigavi ste, kdo je vaš mož?

Armgarta.

Ubog
Najemnik z rigiške planine, ki
Po strmih skalah nad propadi, kamor
Ne upa si živina, travo žanje. —

Rudolf (namestniku).

Za Boga! trdo, žalostno življenje!
Spustite, prosim vas, ubozega
Možá! Kar koli je zagrešil, delo
Njegovo je uže pokora huda.

(Ženi.)

Zgodí se vam pravica. — Pritožite
Se v gradu. Temu tukaj mesta ni.

Armgartna.

Ne, ne umaknem s tega mesta se,
Doklèr namestnik mi ne da možá!
Že šesti mesec v stolpu je zaprt
I vedno čaka sodbe še zastonj.

Gesler.

Mi boste kljubovali, žena? S pota!

Armgarta.

Namestnik, bodi mi pravičen! Ti si
Namesti kralja in Bogá sodnik

Deželi. Stori, kar si dolžen! Če
Zanašaš na pravico božjo se,
Pravičen bodi nam!

Gesler.

Stran'! Spokajte
Izpred očí nesramni mi izrod!

Armgarta (popade konja za uzdo).

Ne, ne, nič več zgubiti nemam. Z mesta
Ne dam ti, dokler ne dobim pravice. —
Le grbi čelo kakor hočeš, vrti
Očesi: — V takej smo uže nadlogi,
Da nam nič mar ni jeze tvoje. —

Gesler.

Žena,
Če izpod nog ne ideš, poteptám te.

Armgarta.

Le poteptaj me. — Čakaj. —
(Povali deteta na tla i vrže se ž njimi vred na pot.)
Tu ležím
Z otroci. — Poteptaj sirote jadne
S kopitom konjskim! Hudobijé si
Še grozneje počenjal. —

Rudolf.

Žena, ali
Ste besni?

Armgarta (živeje).

Saj potlačil si deželo
Cesarjevo že davno pod nogé!

— Ah, da sem žena! Da bi bila mož,
Kaj boljega bi znala, ali ne
Ležala v prahu bi pred taboj.

(Zopet se čuje muzika vrhi klanca, ali ne tako glasno.)

Gesler.

Kje so
Ostali hlapci? Naj spodé jo s pota,
Da ne storim, kar bilo bi mi žal.

Rudolf.

Gospod, sotesko so zaprli svatje,
Služabniki ne morejo za nama.

Gesler.

O, še premilostljivo vladam ljudstvo
Le-tó. — Svobodni so jeziki še, —
Vkroteno ni še, kakor je potreba..
Al priča mi je Bog, drugače bode;
Potreti hočem trdovratna srca
In obrzdati svobodo duhá,
Oznaniti deželi zakon nov. —
Jaz hočem. —

(Pušica ga probode, z roko hlastne na srce, toliko da ne pade. Slabim glasom.)

Bog mi bodi milostljiv!

Rudolf.

Gospod namestnik. — Bog nebeški! Kaj
Je to? Od kod je to?

Armgarta (kviško plane).

Umor! umor!
Že omahuje, pada! V srcu mu
Tiči pušica!

Rudolf (skoči raz konja).

Strašna zgoda! Bog —
Gospod namestnik, milosti iščíte
Od Boga! Vi ste smrtno ranjeni!

Gesler.

Le-tá je Tellov strel.

(Pade raz konja v naročje Harasu, ki ga na klop posadí.)

Tell (se prikaže vrhi skale).

Poznadeš strelca,
Nikar ne išči druzega! Svobodne
So koče, varna je nedolžnost pred
Teboj, dežele tlačil več ne bodeš.

(Zgine. Ljudstvo skupaj vre.)

Stisi (prileti).

Kaj je? Kaj se je tukaj dogodilo?

Armgarta.

Namestnika probola je pušica.

Ljudjé.

Kogá probola je?

(Nekoliko svatov prileti, nekoliko jih je še na klancu, muzika se glasí.)

Rudolf.

Uteče kri
Mu. S pota! Pomagajte! Urno za
Morivcem. — Tako moraš tu umreti,
Zgubljeni mož; al hotel nisi moje
Svaritve slušati!

Stisi.

Za Boga, tu
Leží uže ves bled i trd!

Mnogo ljudí.

Kdo ga
Ustrelil je?

Rudolf.

Al mar je ljudstvo besno,
Da muziko moritvi dela? Tiho!

(Muzika naglo utihne; ljudstvo skupaj vre.)

Gospod namestnik, govorite, če
Vam je mogoče. — Al mi nemate
Nič poročiti?

(Gesler z roko daja znamenja ter jih strastno ponavlja, ker ga nobeden ne umé.)

Kam naj idem? V Kiznaht?
Ne morem vas umeti. — Ne bodíte
Nevoljni. — Ne skrbite za posvetno!
Skrbíte, da se z Bogom spravite.

(Vsi svatje stojé krog umirajočega, pa nobenemu se ne smili.)

Stisi.

Kakó bledí! — Zdaj zdaj umirati
Začnè. Okó mu je že obsteklelo.

Armgarta (vzdigne otroka).

Otroci, lejte, kak trinog umira!

Rudolf.

O žene, ali ste brez srca v prsih,
Da pasete očí na grozi tej?
Na pomoč! — Ali nihče ne pomore,
Da mu potegnem iz srcá pušico?

Žene (se umikajo).

Al mé bi njega se dotaknole,
Ki ga je vdaril Bog?

Rudolf.

Prokletje in
Poguba vam!

(Potegne meč.)

Stisi (popade ga za roko).

Gospod, predrznote se!
Zdaj ima konec vaše gospodarstvo.
Trinog je mrtev. Sile več nobene
Ne trpimo. Svobodni smo ljudjé.

Vsi (hrupno).

Svobodna je dežela!

Rudolf.

Ali je
Do tega prišlo? Sta pokorščina
I strah vas tako hitro zapustila?

(Oroženim hlapcem, ki prileté.)

Poglejte tu moritev, grozno djanje,
Ki se je dogodilo. — Ni pomoči —
Zastonj morivca bilo bi loviti.
Nas peče druga skrb. — Le urno v Kiznaht,
Da kralju obvarujemo trdnjavo!
Raztrgane so v tem trenutji vse
Vezí dolžnost in reda, na zvestobo
Nobenega se ni zanašati.

(Odide z orožniki; šest usmiljenih bratov nastopi.)

Armgarta.

Poglejte, bratje vsmiljeni gredó.

Stisi.

Na pir se črni vrani zbirajo.

Usmiljeni bratje.

(stopijo v polkrogu pred mrliča, ter z globocim glasom zapojó).

V človeka naglo plane smrt,
I nič odloga mu ne dade;

Sred pota mu postelje prt,
Pri polni mizi ga popade.
Pripravljen al ne, brez upora,
Pred groznega sodnika mora!

(Ko se ponavljate poslednje vrstici, pade zagrinjalo.)

Peto djanje.

Prvi prizor.

Javni trg pri Altorfu.

Zadaj na desnej trdnjava Urnska brzdavnica še z odri, kakor v tretjem prizoru prvega djanja, na levej razgled na gore, na kterih grmade goré. Dan se zaznava; iz različnih krajev se čuje zvonjenje.

Ruodi, Kuoni, Verni, mojster kamnar in mnogo druzih kmetov, tudi žen in detet.

Ruodi.

Al vidite grmade po planinah?

Kamnar.

Al čujete zvonove za lesovjem?

Ruodi.

Prognani so sovražniki.

Kamnar.

Trdnjave

Premagane.

Ruodi.

In mi v deželi urnskej
Trpeli bi na svojej zemlji še
Trinogov grad? Al osvobodimo
Poslednji same sebe?

Kamnar.

Jarem stal bi
Postavljen našej sužnosti? Urá!
Razsujmo ga!

Vsi.

Razsujmo ga, razsujmo!

Ruodi.

Kje je Bik urnski?

Urnski Bik.

Tukaj sem. Kaj je?

Ruodi.

Hitite v goro, zatrobite v rog,
Da krepko se razlega z gore v goro,
Da jeka po pečinah se budí,
Gorjance naglo v dole skliče!

(Urnski Bik odide.)

Valter Firšt (pride).

Stojte,
Prijatli! Stojte! Nemamo novic
Še z Untervaldskega, še ne iz Švica;
Poslancev čakajmo.

Ruodi.

Kaj bi čakali?
Trinog je mrtev, dan svobodi je
Napočil.

Kamnar.

Al niso nam poslanke
Goreče te grmade po planinah?

Ruodi.

Le sem možjé in žene! Na trdnjavo
Planíte! Polomite odre! V prah
Z oboki! Porušíte stene! Naj
Na kamnu kamen ne ostane!

Kamnar.

Skupaj,
Zidarji! Mi zidali smo trdnjavo,
Mi lahko jo poderemo!

Vsi.

Urá!
Podirajmo!
(Planejo od vsih straní na trdnjavo.)

Valter Firšt.

Podirajo! Ne morem jim braníti.

Melhtal in Baumgarten prideta.

Melhtal.

Kaj? Al trdnjava še stojí? V pepelu
Je sarnski grad in Rosberg je razdjan.

Valter Firšt.

Ste vi dospeli, Melhtal? Ste prinesli
Nam svobodo? Povejte, ali so
Sovražniki prognani iz dežele?

Melhtal (objame ga).

Dežela je očiščena. Radujte
Se, stari oče! V tem trenutji ni
Trinoga v Švicu več nobenega.

Valter Firšt.

Povejte, kako vzeli ste gradove?

Melhtal.

Z junaškim vzel pogumom sarnski grad
Je Rudenc. Prešnjo noč sem planol jaz
Na Rosberg. — Ali, čujte, kaj se je
Zgodilo. Ko smo iz gradú iztepli
Sovražnike, veseli ga zažgali,
Ko je že plamen proti nebu švigal,
Pritekel Dithelm, Geslerjev, je sluga,
Kričal, da v ognji je Bruneška Berta.

Valter Firšt.

Pravični Bog!

(Bruna z odra na tla butajo.)

Melhtal.

Namestnik je ukazal
Skrivaj zapreti jo. Srdito kviško

Je planol Rudenc. — Čuli smo že bruna
I stebre pokati in žalostno
Iz dima kričati ubožico.

Valter Firšt.

Al ste oteli jo?

Melhtal.

Potreba bilo
Je urnosti, poguma! Ako bil
Bi on le plemič naš, ne bili bi
Zastavili življenja; ali on
Zaveznik bil je naš, in spoštovala
Je Berta narod. — Toraj smo življenje
Zastavili, v goreči grad planoli.

Valter Firšt.

Al ste oteli jo?

Melhtal.

Da. Jaz in Rudenc
Sva nesla jo na rokah iz požara,
Za nama réskala so žarna bruna.
I zdaj, ko bila je oteta ona
In je oči povzdignola k nebesom,
Pritisnol plemič me je na srcé,
Molčé sva sklenola zavezo trdno,
Ki utrdila se v plamenu je,
Ki ne raztrga je nobena moč.

Valter Firšt.

Pa kje je Landenberg?

Melhtal.

Tam za gorami.
Jaz nisem kriv, da je odnesel zdrave
Očí, ker mi oslepil je očeta.
Za njim sem tekel in ujel beguna,
Očetu sem ga treščil pred nogé.
Že bliskal se nad glavo mu je meč,
Le starca slepega usmiljenje
Sprosilo mu je mili dar življenja.
Prisegel je na viteško poštenje,
Da nikdar se ne vrne; mož beseda
Ostane, čutil našo je rokó.

Valter Firšt.

O blagor vam, ker niste zmage čiste
S krvjó oskrunili!

Otroci (tékajo z odrovimi podrtinami mimo).

Prostost! Svoboda!

(Urnski rog krepko poje.)

Valter Firšt.

Kak je vesél ta dan! Pomnoli bodo
Otroci ga na stare svoje dni.

(Deklice prinesejo klobuk na drogu, ljudstvo skupaj vre.)

Ruodi.

Al vidite klobuk, ki morali
Smo se mu klanjati?

Baumgarten.

Kaj ž njim počnemo?

Valter Firšt.

O Bog! moj vnuk je stal pod tem klobukom!

Več ljudí.

Raztrgajte ostanek samosilja!
Na ogenj ž njim!

Valter Firšt.

Nikar! shranimo ga!
Trinogom biti moral je orodje,
Naj bo svobodi večno znamenje!

(Možjé, žene in deteta vsi vprek v polkrogu stojé in sedé na brunih razrušenega odra.)

Melhtal.

Zavezniki, na razvalinah krutih
Trinogov zbrani, slavno dovršili
Smo danes, kar prisegli smo v Trebišču!

Valter Firšt.

Začeto delo je, končano ni;
Potreba nam poguma je in zloge;
Ker, verjemíte, kralj ne bo odlašal,
Nad nami maščeval se bode zarad
Namestnikove smrti, silo skušal
Prognance pripeljati spet nazaj.

Melhtal.

Naj pride z vojskinimi četami!

Domačega sovražnika smo strli,
Zunanjemu so bramba naše prsi.

Ruodi.

V deželo malo le sotesk drží,
S telesi svojimi jih zagradímo.

Baumgarten.

Nas vežejo najtrdneje vezí,
Njegovih bojnih trum se ne bojimo.

Reselman in Staufaher prideta.

Reselman (pristopivši).

Neskončno modra, strašna božja sodba!

Kmetje.

Kaj je?

Reselman.

O, v kakih časih živimo!

Valter Firšt.

Povejte, kaj je? — Verner, vi ste prišli?
Kaj dobrega?

Kmetje.

Kaj je?

Reselman.

O, čujte in
Strmíte!

Staufaher.

Umorili so cesarja.

Valter Firšt.

Pravični Bog!

(Kmetje hrupno obsipajo Staufaherja.)

Vsi.

Cesarja umorili!

Cesarja! Poslušajte!

Melhtal.

Ni mogoče!

Od kod je došlo oznanilo vam?

Staufaher.

Resnica je. Pri Bruku je poginol
Kralj Albert pod morivčevo rokó. —
Povedal mi je Ivan Miler iz
Schafhausna, mož, ki se mu sme verjeti.

Valter Firšt.

Kdo drznol se je grozne hudobije?

Staufaher.

Še grozniša je, če povém imé
Morivčevo, umoril ga njegov
Bratranec je, vojvoda Ivan švabski.

Melhtal.

Kaj zapeljalo ga je h kraljemoru?

Staufaher.

Njegovo dedino mu zadržaval
Je cesar, akoravno za njo ga
Nadlegal je, ljudjé so govorili,

Da hoče si jo pridržati, za-njo
Mu dati palico vladičino.
Naj bo že, kakor hoče, mladi mož
Poslušal je hudobni svèt tovaršev
In sklenol s plemenitim Eschenbahom
In Tegerfeldnom, z Vartom ino Palmom,
Ker našel ni pravice, maščevati
Se z lastno roko nad cesarjem svojim.

Valter Firšt.

Povejte, kak izvršil je to grozo?

Staufaher.

Iz grada badenskega jahal kralj
Na dvor je v Renfeld, tje spremljála sta
Oba ga kneza Leopold in Ivan
In mnogo plemenitih velikašev,
I ko dospeli so na reko Rajso,
Kjer potnike prevažajo brodniki,
Na ladijo stopili so morivci,
Ločili spremljevavce od cesarja.
Potem, ko jahal je čez njivo kralj —
Pripovedujejo, da stalo je
V paganskih časih tam veliko mesto. —
I stal pred njim uže je slavni Habsburg,
Cesarske hiše starodavna zibel. —
Zaból mu v vrat je nož vojvoda Ivan
I Palm porinol v drób mu sulico,
Precepil z mečem Eschenbah mu glavo,
Da pal je in poginol v svojej krvi,

Od svojih i na svojem umorjèn.
Na druzem bregu gledali moritev
So vitezi, ločila jih je reka,
Kričali so, v pomoč mu niso mogli.
Na poti je sedela beračica,
V naročji njenem kralj je dušo pustil.

Melhtal.

In tako moral rano je umreti,
Ker lakom hotel sam je vse imeti!

Staufaher.

Neznan se širi po deželi strah,
Soteske med gorami so zaprte,
Vsak stan na straži je na svojih mejah,
Še stari Tigur je zatvoril vrata,
Ki stala trideset so let odprta.
Morivcev se bojijo, maščevavci
So jim trepèt, prokletstva strašno šibo
Je vzela v roko ogerska kraljica,
Osorna Neža, ki usmiljenja
Ne nosi v prsih spola nežnega,
Z morivci vred zatreti hoče ves
Njih rod, otroke, vnuke ino hlapce
In zmléti célo kamne njih gradov,
Da se maščuje zarad smrti kralja
Očeta. Zarotila se je, da
Rodove cele pošlje v jamo za
Očetom, da se skoplje v vročej krvi.

Melhtal.

Ne znate, kam utekli so morivci?

Staufaher.

Na pet straní po petih cestah
Pobegnoli so brzo po moritvi,
Da se nikoli več ne snidejo. —
Pripovedujejo, da skriva se
Vojvoda Ivan po planinah.

Valter Firšt.

Grozno
Zločinstvo jim sadú rodilo ni!
Osveta ne rodí sadú! Le sebi
Je strahovita hrana, kri tekoča,
Moritev jo redí in groza siti.

Staufaher.

Morivci iz moritve nemajo
Dobička; mi pa blagodarni sad
Krvave hudobije trgamo
Z nedolžno roko, ker velicega
Strahú smo oproščeni: mrtev je
Svobodi najsrditeji sovražnik;
Pripoveduje se, da žezlo vzame
Se hiši habsburškej in drugej dade;
Država hoče svobodno volitev.

Valter Firšt in več druzih.

Kaj govoré?

Staufaher.

Največ glasov imá
Grof Luksenburški.

Valter Firšt.

Blagor nam, da smo
Ostali zvesti nemškemu cesarstvu,
Sedaj pravice smemo se nadjati!

Staufaher.

Gospodu novemu bo treba hrabrih
Prijatlov, branil nas bo Avstrije.

(Kmetje se objemajo.)

Cerkvenec z državnim poslancem.

Cerkvenec.

Tu naši so častitljivi župani.

Reselman in več druzih.

Cerkvenec, kaj je?

Cerkvenec.

Pismo to prinesel
Državni je poslanec.

Vsi (Valter Firštu).

Odpečati
Naj se, beríte ga.

Valter Firšt (bere).

„Možém razbornim
„Na Urnskem, v Švicu i na Untervaldskem
„Pozdrav, kraljeva milost i vse dobro!
„Udova carica Elizabeta.“

Mnogo glasov.

Kaj méni cesarica? Konec vlade
Je njene.

Valter Firšt (bere).

„V prevelikej žalosti
„Zarad krvave smrti svojega
„Gospoda mislim zvesto še na staro
„Zvestobo in ljubezen Švicarjev.“

Melhtal.

V srečnejih dneh ni tega mislila.

Reselman.

Molčite! Poslušajmo!

Valter Firšt (bere).

„Nadjam se,
„Da studi zvestemu se narodu
„Zločinstvo hudodelnikov prokletih;
„Zatoraj pričakujem od dežele,
„Da v pripomoč v ničem ne bo morivcem,
„In da potrudi se i poskrbí,
„Da izroče se maščevavnej roki,
„Ljubezni, milosti se spominjaje,
„Ki jo prijemala od stare hiše
„Je Rudolfove.“

Mnogo glasov.

Milosti, ljubezni!

Staufaher.

Prejemali smo milost od očeta;
Pa kaj prejeli smo od sina? Ali
Je nam potrdil našo svobodo,
Kar so pred njim storili vsi cesarji?
Je bil pravičen nam sodnik? Je bil
Preganjanej nedolžnosti zavetnik?
Je hotel sle poslušati, ki smo
V britkosti in nadlogi k njemu jih
Poslali? Nič ni storil, célo nič.
Ko ne bi bili izkopali se
Samí s pogumnim djanjem iz nadlog,
Ne bili bi mu srca omečili. —
I njemu mi bi še hvaležni bili?
Hvaležnosti sejal ni po teh dolih.
Stal je visoko, lahko bil bi oče
Narodu, ali tega hotel ni.
Imel na srcu je le skrb za svoje.
Sedaj žalujejo za njim naj oni,
Ki so koristna jim njegova dela.

Valter Firšt.

Nikar ne veselimo se njegove
Nesreče, ne spominjajmo se zdaj
Krivic njegovih. Bog nas tega vari!
Al tudi ni spodobno in dostojno,
Da maščevali bi se zarad smrti
Njegove, ki nam storil nikdar ni
Nič dobrega, in preganjáli one,
Ki užalili niso nas nikdár.

Ljubezen hoče biti dar svoboden;
Smrt razvezuje vsiljene dolžnosti!
— Mi darovali njemu smo zadosti.

Melhtal.

Naj v tihej izbi joka cesarica
I toži nebu grenke bolečine,
Poglejte, k ravno temu nebu narod,
Otet iz britkih sil, roké vzdiguje. —
Kdor če z očesa ljudstvu solze žeti,
Z ljubeznijo mu srca mora greti.

(Državni poslanec odide.)

Staufaher.

Kje pa je Tell? da njega z nami bi
Ne bilo, ki prižgal je luč svobodi?
On storil je največ, največ prebil.
V njegovo hišo zdaj se napotimo
I blagor, blagor rešniku vskliknimo.

(Vsi odidejo.)

Drugi prizor.

V Tellovej veži.

Na ognjišču gorí ogenj. Skoz odprta vrata se vidi na pros

Hedviga. Valter. Viljem.

Hedviga.

Otroka ljuba, danes pridejo
Naš oče! Živi so i svobodni,
In svobodni smo vsi! Naš oče
Oteli so deželo.

Valter.

Mama, bil
Sem pričo tudi jaz. Pa tudi mene
Ne smete zabiti. Za glavo mi
Je šlo, ko merili so oče na-me,
Pa nič se nisem bal.

Hedviga (objame ga).

Da, spet si moj!
Rodila sem te dvakrat! Dvakrat za-te
Trpela sem porodne bolečine!
Prebila sem — obá, obá sta moja!
In danes vrne mili oče se!

Mnih (prišedši na vrata).

Viljem.

Lej, mati, tam stojí pobožen brat,
Gotovo te darú poprosi.

Hedviga.

Pelji
Ga noter v izbo, da ga pogostimo,
Naj zna, da prišel je v veselo hišo.

(Gre v hišo, pa se kmalo vrne s kupo v roci.)

Viljem (mnihu).

Stopite bliže, dobri mož! da vam
Postreže mati.

Valter,

Okrepíte se,
Počijte, mož, da boste mogli dalje.

Mnih (z mračnim licem, plahim očesom).

Kje sem? Povejte mi, na kterej zemlji?

Valter.

Ste pot zgrešili, da ne veste tega?
Mož, vi ste v Birglenu, na urnskej zemlji,
Od kodar gre se v šehensko dolino.

Mnih (Hedvigi, ki se je vrnola).

Al ste sami? Al gospodarja ni
Domá?

Hedviga.

Ne, ni ga, pričakujemo
Ga ravno. — Kaj vam je, podobni niste
Človeku, ki donaša blagor. — Ali
Bodíte, kar si bode, tu vzemíte!
Potrebni ste.

(Ponudi mu čašo.)

Mnih.

Čeravno koprní
Srcé mi po krepčalu, ne dotaknem
Se kupe, dokler ne pritrdite —

Hedviga.

Ne dotikujte se obleke moje,
I ne tiščíte v mé, če hočete,
Da vas poslušam.

Mnih.

Pri plamenu tem,
Ki žari tukaj gostoljubno se,
Pri drazih glavah vaših detet, ki
Se ju dotikam —

(Zgrabi otroka.)

Hedviga.

Mož, kaj mislite?
Od detet! Mnih vi niste! Niste ne!
V obleki tacej mir prebiva, v vašem
Obličji ni mirú.

Mnih.

Pod svitlim solncem
Stvarí nesrečneje od mene ni.

Hedviga,

Nesreča močno k srcu govorí,
Al vaš pogled zapira dušo mi.

Valter (poskoči).

O mati! oče!

(Letí iz veže.)

Hedviga.

Mili Bog!

Viljem (leti iz veže).

Ah, oče!

Valter (zunaj).

Domá si zopet!

Viljem (zunaj).

Oče, ljubi oče!

Tell (zunaj).

Domá sem zopet. — Kje so naša mati?

(Stopijo v vežo.)

Valter.

Na pragu tu stoji, ne more dalje;
Trepeče zbog strahú in radosti.

Tell.

O Hedviga! otrokom mojim mati!
Bog je pomagal — nas ne bo več ločil
Nobèn trinog.

Hedviga (objame ga).

O Tell, Tell, kako me
Za tebe je bolelo srce!

(Mnih pazljivo posluša.)

Tell.

Zdaj
Se znebi bolečin, vesela bodi.
Domá sem zopet! To je moja hiša!
Stojím na svojem zopet.

Viljem.

Oče, kje
Pa ste pustili lok? ga nemate?

Tell.

Ne boš ga videl več; na svetem kraji
Je shranjen, lovcu več ne bode rabil.

Hedviga.

O Tell! Tell!

(Umakne se in spustí njegovo roko.)

Tell.

Kaj te straši, ljuba žena?

Hedviga,

Kakó — kakó se vrnol si? Ta roka —
Al se je smem dotaknoti? — Moj Bog!

Tell (prisrčno in pogumno).

Branila vas, otela je deželo;
Dvigujem k nebu s dobro jo vestjó.

(Mnih se naglo zgane, Tell ga zapazi.)

Kdo je ta mnih?

Hedviga.

Ah, zabila sem ga!
Govori ti ž njim, mene ga je groza.

Mnih (se bliža).

Al vi ste Tell? Ste ustrelili vi
Namestnika?

Tell.

Da, jaz sem Tell in tega
Nobenemu človeku ne tajím.

Mnih.

Vi, vi tedaj ste Tell? Ah božja roka
Me pripeljala je pod vašo streho.

Tell (z očmí ga meri).

Vi niste mnih! Kdo ste?

Mnih.

Vi ste ubili
Namestnika, ki vam je delal zlo,
Jaz tudi sem ubil sovražnika,
Ki kratil mi pravico je. — Bil je
Sovražnik vaš in moj. — Deželo njega
Sem osvobodil.

Tell (se zgane in umakne).

Vi ste — groza, groza!
— Otroka! Pojdita, o pojdita!
Premila žena! Pojdi, pojdi strani!
Gorje! Vi ste —

Hedviga.

Moj Bog, kdo je?

Tell.

Ne prašaj!
Le pojdite! Otroka tega čuti
Ne smeta. — Beži daleč preč od hiše. —
Ne smeš pod eno streho biti ž njim.

Hedviga.

Gorjé mi, kaj je? Pojdita, otroka!

(Odide z dečkoma.)

Tell (mnihu).

Al vi ste vojvoda avstrijski! Vi!
Al vi ste umorili svojega
Gospoda, strica in cesarja!

Ivan Paricida.

Ker
Mi dedino uzel je.

Tell.

Svojega
Cesarja, strica ste ubili! In vas
Še zemlja nosi! Vam še solnce sije!

Paricida.

Al poslušajte me. —

Tell.

Kri stričeva,
Cesarjeva drží se vaših rok. —
Kakó ste smeli v čisto mojo hišo?
Kakó ste smeli svoj obraz odkriti
Poštenemu človeku, gostoljubja
Zahtevati?

Paricida.

Od vas sem nadjal se
Usmiljenja; tud vi ste maščevali
Se nad sovražnikom.

Tell.

Gorjé vam! Kako
Krvavo zlobo strastnega pohlepa
Po lastnej slavi smete strinjati
S pravično brambo gnjevnega očeta?
Ste varovali mila deteta?
Branili doma svojega svetinje?
Ste svojim ohranili luč življenja?
— Vzdigujem k nebu čiste svoje roke,
Preklinjam vas in črno vaše djanje,
Za maščevanje tirjala je mene
Narava, vi ste oskrunili jo. —
Nikakor nisem vam enak. — Vi ste morili,
Jaz branil sem, kar mi je najmileje.

Paricida.

Me pahate od sebe, da obupam?

Tell.

Ko z vami govorím, trepečem groze
Prěč! Nastopíte strahovito pot!
Ne skrunite pohištva, kjer nedolžnost
Prebiva!

Paricida (se okrene k odhodu).

Jaz ne morem, nečem več
Živéti!

Tell.

Vender se mi smilite!
O Bog nebeški! tako mladi ste

I tako plemenitega rodú;
Rudolfa, mojega cesarja vnuk
Stojí ubežen tu na mojem pragu
Prosé usmiljenja proklet, proganjan
Morivec.

(Pokrije obraz.)

Paricida.

O da jokati bi mogli,
Jokali zarad moje bi nesreče,
Prestrašne, grozne, jaz sem — bil sem knez. —
Iskala smehljajoča me je sreča,
Zavrgle so jo previsoke želje.
Zavist razjela mi je srce. Gledal
Sem Leopolda, strica mladega
V sijajnej slavi vladajočega.
Pa mene, njemu ravnorodnega,
Držali v strahu so, ko sužnika. —

Tell.

Vaš stric je moral dobro vas poznati,
Da ni izročil zemelj vam in ljudstva!
Vi sami z naglim, divjim, besnim djanjem
Ste živa priča, da je modro storil. —
Kje so krvavi vaši pomagači?

Paricida.

Tam, kamor gnala jih je huda vest;
Od té nasrečne zgodbe nisem videl
Nikogar več.

Tell.

Al veste, da proganja
Prokletje vas? Prijatelj vas ne sme
Pod streho vzeti, vrag sme vas ubiti.

Paricida.

Zató ogibljem vsake ceste se;
Na prag nobene koče si ne upam —
Po divjih goščah in puščavah bredem,
Po gorah klatim se, sam sebi strah,
In lastnega obličja vstrašim se,
Ko v kacej ga studenčini ugledam.
Če imate usmiljeno srcé —

(Poklekne prednj.

Tell (obrne se od njega).

Vstanite!

Paricida.

Ne, doklèr mi ne podaste
V pomoč roké.

Tell.

Al morem vam pomoči?
Vstaníte! — Grozno je zločinstvo vaše,
— Al človek ste — in jaz sem tudi človek;
Od Tella naj ne ide nihče brez
Tolažbe. — Kar je moč, storím.

Paricida (skoči na noge ter ga strastno za roko zgrabi).

O Tell!
Rešíte dušo mi, da ne obupa!

Tell.

Pustite mojo roko. — Morate
Od tod. — Zasačili bi tukaj vas,
Nobeden roke bi za vas ne vzdignol.
Kam ste se namenili? Kje mirú
Poíščete?

Paricida.

Ah, vem-li?

Tell.

Poslušajte,
Kaj mi je Bog na misel dal. Potujte
V deželo laško, v sveto Rimsko mesto,
Tam k nogam papežu pokleknite,
Spovejte se in spokorite dušo.

Paricida.

Pa morda izročí me maščevavcu?

Tell.

Kar on stori, od Boga je, trpíte.

Paricida.

Pa kako pridem v nepoznano zemljo?
Neznana mi je pot, pridružiti
Ne upam druzim se popotnikom.

Tell.

Povem vam pota, dobro pazite!
Spustite se na reko Rajso tje,
Kjer v brzem teku izmed gor bobní.

Paricida (se prestraši).

Na reko Rajso? Ni šumela o
Moritvi?

Tell.

Poleg brezden pot drží
In mnogo tam razpél stojí
V spomín popotnikom, ki so jih plazi
Zagrebli.

Paricida.

Strah me ni strahov natornih,
Ko tarem grozne srčne bolečine.

Tell.

Pokleknite pred slehernim razpelom,
Kesaje hudobijo pokorite. —
In ako niso vas požrli grozni
Propadi, ako vam z ledenih gor
Nevihta prizanesla je, stopíte
Na most, ki v meglo ga zavija pena,
Če ni podrl pod vašim grehom se
In ako čezinj srečno prišli ste,
Odprejo vam se črna skalna vrata. —
Tu vlada vedna noč — stopite skoz
Ta vrata in pred vami se razgrne
Vesel, prijazen dol — al urno urno
Tu mimo morate koračiti,
Kjer biva mir, ne smete se muditi.

Paricida.

O Rudolf! Rudolf! Ded kraljevi! Kako
Na tvojo zemljo stopil je tvoj vnuk!

Tell.

Potem navkreber obrníte se,
Na visočino svetega Gotharda,
Kjer večna so jezera, ktera polni
Dež izpod neba. Tam se poslovite
Z deželo nemško, druga urna reka
Popelje vas na ravno laško zemljo,
Ki je obljubljena dežela vam. —

(Mnogo rogov zatrobi pastirsko pesem)

Glasovi! Urno preč od tod!

Hedviga (priletí).

Tell, kje si?
Naš oče gre! In ž njim v veselej družbi
Zavezniki so vsi.

Paricida (zakrije obraz).

Gorjé, Gorjé!
Med srečnimi ne smem prebivati.

Tell.

Okrepi tega moža, ljuba žena;
Obilo mu daruj, ker dolga je
Njegova pot i prenočišča mu
Ne dá nobeden. Hiti! Bližajo se.

Hedviga.

Kdo je ta mož?

Tell.

Ne prašaj, in ko pojde,
Od njega preč očí obrni, da
Ne vidiš, kam ga pelje pot njegova!

Paricída stopi naglo k Tellu, ali on mu z roko pomigne in odide. Ko sta oba, vsaki na svojo stran odšla, promeni se obzorišče in vidi se v

zadnjem prizoru

vsa dolina pred Tellovo hišo in griči, ki jo obdajajo. Veliko kmetov se bliža, nekteri čez visoko brv čez Šehen. Prvi so Valter Firšt z obema dečkoma, Melhtal in Staufaher, drugi za njimi. Ko se prikaže Tell, vsi veselo vskliknejo.

Vsi.

Bog živi Tella, strelca, rešitelja!

(Ko prvi Tella obsipajo in objemajo, pristopita Rudenc in Berta, on objema kmete, ona objame Hedvigo. Vsi molčé, le muzika se glasí z griča. Ko utihne, stopi Berta v sredo.)

Berta.

Rojaki in zavezniki! v zavezo
Vzemíte mene, prvo blaženko,
Ki varstvo našla je v svobodnej zemlji.
Pravice svoje hrabrim vašim rokam
Izročam; al me boste varovali,
Branili kakor svojo državljanko?

Kmetje.

S krvjó in blagom!

Berta.

Tedaj svojo roko
Podajam v zakon temu-le mladenču!
Možú svobodnemu svobodna deva!

Rudenc.

Prost je vsak hlapec moj od tega dneva.

(Muzika se naglo oglasi; zagrinjalo pade.)

Izpravki in popravki.

Stran	16	vrsta	9	konjstvo dirja sem — beri:		dirja sem konjica.
„	25	„	25	malovarji	„	podajači.
„	26	„	3	malovarjema	„	podajačema.
„	30	„	9	Pazimo	„	Pozor.
„	41	„	zadnja	— na snežnikih	„	po snežnikih.
„	50	„	predzadnja	— na gorah	„	po gorah.
„	50	„	zadnja	— ožjem	„	ožem.
„	53	„	18	Ko lastne	„	No lastne.
„	54	„	9	Se giblje	„	Se krasno giblje.
„	56	„	23	v svobodnih gozdih	„	v gozdih svobodnih.
„	58	„	15	Pa milo	„	Da milo.
„	72	„	4	Kal	„	Kaj
„	73	„	9	Sedel ne	„	Sedel na.
„	107	„	13	nepazeč	„	nepazé.
„	120	„	24	Kam da	„	Kam naj.
„	122	„	zadnja	— iclj	„	cilj.
„	134	„	23	(Odideta)	„	(Odide.)
„	135	„	11	V kalu	„	V kali.
„	140	„	13	okleniti	„	uklenoti.
„	143	„	2	oklenjen	„	uklenjen.

Slov. ljudska knjižnica
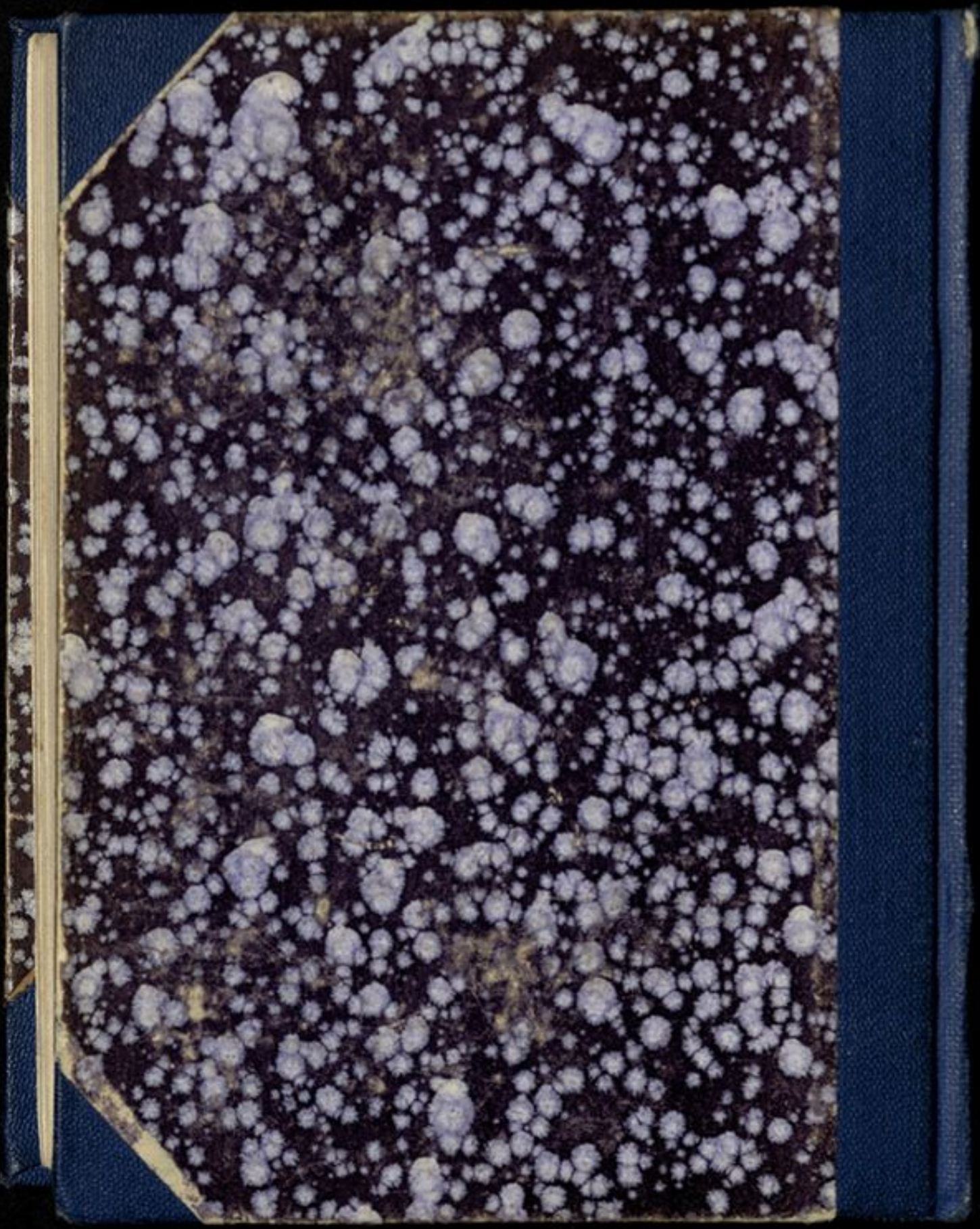
NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA
COBISS
00000373283